

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ENSTİTÜ ANA BİLİM DALI

AYTÜL AKAL'IN ÇOCUK KİTAPLARININ EĞİTSEL İLETİLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdullah Tekin

ABDULLAH TEKİN YÜKSEK LİSANS TEZİ GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ TÜRKÇE EĞİTİMİ ABD 2018

GAZİANTEP

ARALIK 2018

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ENSTİTÜ ANA BİLİM DALI

AYTÜL AKAL'IN ÇOCUK KİTAPLARININ EĞİTSEL İLETİLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDULLAH TEKİN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. KADİR KAAN BÜYÜKİKİZ

GAZİANTEP

ARALIK 2018

TEZ ONAY SAYFASI

Öğrencinin Adı ve Soyadı : Abdullah TEKİN
Üniversite : Gaziantep Üniversitesi
Enstitü : Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı ve Program: Sosyal Bilgiler ve Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Tezin Başlığı : Aytül Akal'ın Çocuk Kitaplarının Eğitsel İletiler Açısından İncelenmesi
Tezin Savunma Tarihi : 28/12/2018

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet ÇİÇEK
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:
(Unvanı Adı ve SOYADI)

İmzası

Doç. Dr. Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ

Doç. Dr. Namık Kemal ŞAHBAZ

Dr. Öğretim Üyesi Arif ÇERÇİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Onayı

Dr. Öğr. Üyesi Erhan TUNÇ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde, bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

İmza:.....

Adı ve Soyadı: Abdullah TEKİN

Öğrenci Numarası: 201621580

Tezin Savunma Tarihi: 28.12.2018

ÖZET
AYTÜL AKAL’IN ÇOCUK KİTAPLARININ EĞİTSEL İLETİLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ

TEKİN, Abdullah

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe Eğitimi ABD

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ

Aralık 2018,123 Sayfa

Bu araştırmanın amacı, Aytül Akal’ın çocuk kitaplarını eğitsel iletiler açısından incelemektir. Araştırmanın yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden doküman(belge) incelemesidir. Araştırmada örneklem seçiminde rastgele örneklem türü kullanılmıştır. Bundan hareketle Aytül Akal’ın 8 masal, 8 öykü ve 8 roman kitabı rastgele örneklem metoduyla seçilmiştir. Sonraki süreçte doküman incelemesi ilkeleri temel alınarak öncelikle incelenen kitaplarda eğitsel iletiler tespit edilmiş ve bu eğitsel iletiler sunuluş biçimlerine göre ve amaçlarına göre tasnif edilmiştir. İncelenen kitaplarda tespit edilen eğitsel iletiler sunuluş biçimlerine göre “Doğrudan Aktarılan İletiler (Açık İletiler)”ve “Dolaylı Yoldan Aktarılan İletiler (Örtük İletiler)” şeklinde sınıflandırılmıştır. Sunuluş biçimlerine göre dolaylı/doğrudan aktarılan iletiler şeklinde tasnif edilen iletiler amaçlarına göre ise 1.Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler, 2.Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler, 3.Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler, 4.Çevre Bilinci Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler, 5. Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler biçiminde gruplandırılmıştır. Aytül Akal’ın incelenen 24 kitabının cümle ve paragraflarında toplam 230 eğitsel ileti tespit edilmiştir. Bu iletilerden 181 tanesi örtük ileti olup dolaylı aktarım yoluyla okuyucuya aktarılmıştır. Tespit edilen iletilerden 49 tanesi ise açık ileti olup doğrudan aktarım yoluyla okuyucuya aktarılmıştır. Yazarın kitaplarında en çok tespit edilen eğitsel ileti grubu “Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler”dir. Söz konusu kitaplarda en az tespit edilen eğitsel ileti grubu ise “Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler”dir. Aytül Akal, kaleme aldığı eserlerinde yarattığı karakterler, işlediği konu, seçtiği anlatım biçimi ve yapıtlarında cümle ve paragrafların içinde sindirdiği iletilerle çocuk okurların ve eğitimcilerin dikkatini çekebilmiş bir yazardır. Yazarın yapıtlarında işlediği konular günlük hayatta yaşadığımız herhangi bir olay veya durum olabilmektedir. Akal, ailemizden birini veya çevremizdeki herhangi bir kişiyi anımsatan karakterlerini, mizahi bir anlatımla okuruna sunar. Yazar, yapıtlarının olay örgüsünde sosyal hayatımızda yaşadığımız herhangi bir çatışma durumundan hareketle okuruna çeşitli yaşam alanlarına yönelik eğitici iletiler sunmaktadır. Bundan hareketle yazarın çocuk kitaplarının içerdikleri zengin eğitsel iletiler dolayısıyla çocuk okurların karakter gelişiminde ve değerler eğitiminde ebeveynler ve eğitimciler tarafından kullanılabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aytül Akal, Eğitsel ileti, Çocuk edebiyatı, Çocuk kitabı.

ABSTRACT
THE RESEARCH IN TERMS OF THE EDUCATIONAL MESSAGES
OF AYTÜL AKAL'S CHILDREN'S BOOKS

TEKİN, Abdullah

Master's Thesis, Department of Turkish Teaching

Thesis Supervisor: Doç.Dr. Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ

December 2018, 123 Pages

The aim of this study is to examine the children's books of Aytül Akal in terms of educational messages. The method of research is a document analysis of qualitative research methods. In the research, Random sample type has been used in the selection of samples. Accordingly, Aytül Akal's 8 story, 8 tale and novel books have been chosen by random sampling method. In the following process, educational messages have been detected in books which were firstly examined based on the principles of document review and these educational messages have been classified according to their presentation styles and purposes. Educational messages identified in the examined books have been classified as "Direct Messages" (open messages) and "Indirect Messages" (implicit messages) according to their presentation format. The messages classified as direct/indirect transmitted messages according to their presentation has been grouped according to their purpose as 1. Educational Messages Supporting Personal Development, 2. Educational Messages Social Development, 3. Educational Messages Supporting the Development of National Thought, 4. Educational Messages Supporting Environmental Awareness Development, 5. Educational Messages that Support the Development of Universal Thought. A total of 230 educational messages have been detected in the sentences and paragraphs of Aytül Akal's 24 books. 181 of these messages are implicit messages and have been transferred to the reader via indirect transmission. 49 of the detected messages are open messages and have been transferred to the reader by direct transmission. The most frequently detected educational message group in the author's books is "Educational Messages that Support Personal Development". In these books, the least detected group of educational messages is "Educational Messages that Support the Development of National Thought". Aytül Akal is a writer who has attracted the attention of children's readers and educators with the character she creates in her works, the subject she chooses, the style of expression she uses and the messages she has digested within sentences and paragraphs in her Works. The subject of the author's works can be any event or situation we live in daily life. Akal presents the characters that remind us one of our families or any person around us in a humorous way to the reader. In the plot of her works, the author presents educational messages to the reader about various living spaces based on the conflict that we experience in our social life. Therefore, for the rich educational messages contained in author's children's books, it is thought that it can be used by parents and educator in the character development of children readers and values education.

Key Words: Aytül Akal, Educational messages, Children's book, Children's literature.

ÖN SÖZ

İnsanoğlunun doğası, yaratılışı gereği değişime ve gelişime açıktır. İnsan, yaşamı boyunca pek çok kişi ve çevreyle tanışır, buna bağlı olarak yaşamsal deneyimleri değişkenlik göstererek artar. Bu kültürlenme sürecinde bireyin bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimine etki eden en büyük güç “eğitim”dir. Bireyin yaşamının her alanında varlığını gösteren eğitimin amacı, şüphesiz ki çocuklara yalnızca bir meslek kazandırmak değildir. İçinde yaşadığı toplumun kültürünü bireylere özümsetmek de eğitimin amaçları arasındadır. Toplumsal kültürü özümsemiş, bilişsel ve duyuşsal yönden gelişmiş sağlıklı nesillerin yetişmesi için de nitelikli bir eğitim gerekmektedir. Zihnen ve kalben sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde nitelikli edebi eserlerden yararlanmak, bireylerin toplumsal ve duyuşsal gelişimleri açısından yarar vericidir. Çünkü edebiyat, insanı insana en iyi anlatan sanatlardan biridir. Edebi eserler, toplumsal gerçeklikleri en iyi yansıtan ürünler olmaları sebebiyle içerdikleri eğitsel iletiler aracılığıyla çocukların bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimlerini destekleyebilecek güçtedir.

Edebi ürünlerin bireylerin manevi gelişimine verdikleri katkılar göz önünde bulundurularak bu güne değin pek çok yazarın kitapları farklı yönleriyle araştırmacılarca incelenmiştir. Bu araştırmaların genel olarak, yayımlanan kitapların çocuk okurların ilgi ve yaş düzeyine uygunluğu noktasında yapıldığı görülmektedir. Bu noktadan hareketle birçok yazarın yapıtları kahraman, konu, dil- anlatım ve ileti açısından incelenmiştir. Ardından incelenen kitapların çocuklara uygunluğu tartışılmış ve araştırma sonuçlarına göre yapıtların olumlu ve olumsuz yönleri sıralanmıştır.

Bu araştırmada da Aytül Akal’ın çocuk kitaplarının eğitsel iletiler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçtan hareketle yazarın 8 masal, 8 öykü ve 8 roman kitabı incelenmiştir. Çalışma beş bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde çalışmanın problem durumu, ikinci bölümde ise kavramsal çerçeve verilmiştir. Araştırmanın yöntemi hakkında bilgiler üçüncü bölümde, araştırmanın bulgu ve yorumları da dördüncü bölümde verilmiştir. Son olarak araştırmanın sonuç bölümü beşinci bölümde sunulmuştur.

Aytül Akal'ın çocuk kitaplarının eğitsel iletiler açısından incelenmesini amaç edinen bu çalışmada eserlerde tespit edilen eğitsel iletiler 5 ana kategoride tasnif edilmiştir. Tespit edilen “Kişisel Gelişime”, “Toplumsal Gelişime”, “Çevre Bilinci Gelişimine”, “Ulusal Düşüncenin Gelişimine” ve “Evrensel Düşüncenin Gelişimine” yönelik eğitsel iletilerin aktarım şekli de ayrıca belirtilmiştir. Bu çalışmanın çocuk edebiyatında araştırma yapmak isteyen araştırmacılara veri sağlaması da bir başka amaçtır.

Bu çalışmanın her aşamasında bana verdiği değer ve destekten ötürü değerli danışman hocam Doç. Dr. Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ'e, eğitim sürecim boyunca bana kıymetli zamanlarını ayıran değerli hocalarım Prof. Dr.Mehmet ÇİÇEK, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet İhsan KAYA ve Dr.Öğr. Üyesi Serdar DERMAN'a sonsuz teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca en zor günlerimde dostluklarını benden eksik etmeyen arkadaşlarım Mustafa AVCI ile Osman TURGUT'a ve öğretmenlik hayatım boyunca bana her an yeni bir şey öğreten, dualarını esirgemeyen bütün öğrencilerime de içtenlikle teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR	xiii

BÖLÜM I**GİRİŞ**

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.4. Problem Cümlesi.....	3
1.5. Alt Problemler	3
1.5. Alt Problem 1	3
1.5. Alt Problem 2	4
1.5. Alt Problem 3	4
1.5. Alt Problem 4	4
1.5. Alt Problem 5	4
1.5. Alt Problem 6	4
1.6. Sınırlılıklar	4

BÖLÜM II**KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR**

2.1. Masal Nedir?	5
2.2. Masal Türleri.....	5

2.2.1. Halk Masalları.....	6
2.2.1.1. Halk Masallarının Bölümleri	7
2.2.1.2. Masal Başı.....	7
2.2.1.3. Asıl Bölüm	7
2.2.1.4. Masal Sonu.....	8
2.2.2.Edebi Masallar	8
2.3. Çocuk Edebiyatında Masal Türü?.....	9
2.4.Öykü (Hikaye) Nedir?.....	11
2.4.1. Edebi Açıdan Öykü Türleri.....	11
2.4.1.1. Olay Öyküsü (Mauppasant tarzı öykü).....	11
2.2.1.2. Durum Öyküsü (Çehov Tarzı Öykü)	12
2.5. Roman Nedir?	13
2.6. Öykü ve Roman Yapı Unsurları.....	14
2.6.1. Kişi (Şahıs) Kadrosu	14
2.6.2. Yer (Mekan).....	14
2.6.3. Olay/Olay Örgüsü	15
2.6.4. Bakış Açısı/Anlatıcı	15
2.6.5. Zaman.....	16
2.7. Çocuk Edebiyatında Öykü ve Roman Türü	16
2.8. İçerik Açısından Öykü ve Roman Türleri.....	18
2.8.1. Doğa ve Hayvan Yaşamona İlişkin Öykü ve Romanlar	18
2.8.2. Mizah Ağırlıklı Öykü ve Romanlar	18
2.8.3. Tarihi Olayları Konu Alan Çykü ve Romanlar	18
2.8.4. Macera (Serüven) Öykü ve Romanları	19
2.8.5. Duygusal Konuları İşleyen Öykü ve Romanlar	19
2.8.6. Gezi Öykü Romanları	19
2.8.7. Fantastik veya Bilimkurgusal Öykü ve Romanlar	20
2.9. Yaş Grupları Açısından Öykü ve Romanlar	20
2.9.1. Okul Öncesi.....	20
2.9.2.İlköğretimin Birinci Devresi	20
2.9.3. İlk Gençlik Devresi	21
2.10. İleti	22
2.11. İletilerin Sınıflandırılması	24
2.11.1. Sunuluş Biçimlerine Göre İletiler	24

2.11.1.1. Doğrudan Aktarılan İletiler	24
2.11.1.2. Dolaylı Yoldan Aktarılan İletiler	25
2.11.2. Amaçlarına Göre Eğitsel İletiler	25
2.11.2.1. Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler	25
2.11.2.2. Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler	26
2.11.2.3. Ulusal Düşüncenin Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler.....	27
2.11.2.4. Çevre Bilinci Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler	27
2.11.2.5. Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler	28
2.12. Aytül Akal'ın Yaşamı	28
2.13. Aytül Akal'ın Edebi Kişiliği	29
2.14. Aytül Akal'ın Yapıtları	32
2.14.1. Masal Kitapları.....	32
2.14.2. Diziye Ek Masallar.....	33
2.14.3. Öykü Kitapları.....	34
2.14.4. Resimli Kitaplar	34
2.14.5. Romanlar	36
2.14.5. Şiir Kitapları.....	36
2.15. İlgili Araştırmalar.....	37

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Yöntemi.....	43
3.2. Araştırmanın İnceleme Nesneleri.....	43
3.3. Verilerin Toplanma Süreci.....	44
3.3.1. Dokümanlara Ulaşma ve Özgünlüğünü Kontrol Etme.....	44
3.3.2. Dokümanları Anlama	44
3.3.3. Verileri Analiz Etme.....	44
3.3.4. Verilerin Kodlanması ve Temaların Bulunması.....	45
3.3.4.1. Kodların ve Temaların Düzenlenmesi.....	45
3.4. İnanırcılık ve Tutarlılık	49

BÖLÜM VI

BULGULAR VE YORUM

4.1. Masal Kitapları.....	50
---------------------------	----

4.1.1. “Dilek Ağacı” Adlı Masal Kitabında Eğitsel İletiler	50
4.1.2. “Geceyi Unutan Fil” Adlı Masal Kitabında Eğitsel İletiler	50
4.1.3. “Çikolata Çocuk” Adlı Masal Kitabında Eğitsel İletiler	51
4.1.4. “Canı Sıkılan Aydede” Adlı Masal Kitabında Eğitsel İletiler	52
4.1.5. “Nerden Çıktı Bu Kardeş” Adlı Masal Kitabında Eğitsel İletiler.....	52
4.1.6. “Üç Gözlü Çocuk” Adlı Masal Kitabında Eğitsel İletiler.....	53
4.1.7. “Suda Oynamayı Kim Sevmez” Adlı Masal Kitabında Eğitsel İletiler	54
4.1.8. “Bana Bir Rüya Ver” Adlı Masal Kitabında Eğitsel İletiler.....	55
4.2. Öykü Kitapları.....	56
4.2.1. “Babamın Sihirli Küresi” Adlı Öykü Kitabında Eğitsel İletiler	56
4.2.2. “Annem Neden Çıldırdı” Adlı Öykü Kitabında Eğitsel İletiler.....	61
4.2.3. “Benim Babam Sihirbaz” Adlı Öykü Kitabında Eğitsel İletiler	64
4.2.4. “Babam Duymasın” Adlı Öykü Kitabında Eğitsel İletiler.....	66
4.2.5. “Oğlum, Ben Çocukken” Adlı Öykü Kitabında Eğitsel İletiler.....	68
4.2.6. “Kızım Ben Çocukken” Adlı Öykü Kitabında Eğitsel İletiler.....	71
4.2.7. “Oğlum Neredesin” Adlı Öykü Kitabında Eğitsel İletiler.....	74
4.2.8. “Gökyüzündeki Balonlar” Adlı Öykü Kitabında Eğitsel İletiler	78
4.3. Çocuk Romanları	80
4.3.1. “Kırmızı Arabanın Hayaleti ” Adlı Roman Kitabında Eğitsel İletiler	81
4.3.2. “Süper Gazeteciler ” Adlı Roman Kitabında Eğitsel İletiler	84
4.3.3. “Renk Delisi ” Adlı Roman Kitabında Eğitsel İletiler.....	87
4.3.4. “Ses Delisi ” Adlı Roman Kitabında Eğitsel İletiler.....	89
4.3.5. “Kiralık Evde İki Gün Bir Gece ” Adlı Roman Kitabında Eğitsel İletiler.....	92
4.3.6. “Gökten Uzaylı Düştü ” Adlı Roman Kitabında Eğitsel İletiler.....	93
4.3.7. “Esrarengiz Duman ” Adlı Roman Kitabında Eğitsel İletiler.....	97
4.3.8. “Abur Cubur Canavarı” Adlı Roman Kitabında Eğitsel İletiler	102

BÖLÜM V

SONUÇ VE TARTIŞMA

5.1. Sonuç ve Tartışma.....	111
5.2. Öneriler	119

KAYNAKÇA.....	120
ÖZGEÇMİŞ.....	123

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Araştırmanın İnceleme Nesneleri Olarak Kullanılan Yapılar ve Yayınevleri.....	43
Tablo 2. A. Kişilik Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerle İlgili Kodlama.....	46
Tablo 3. B. Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerle İlgili Kodlama.....	47
Tablo 4. C. Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerle İlgili Kodlama.....	47
Tablo 5. D. Çevre Bilinci Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerle İlgili Kodlama.....	47
Tablo 6. E. Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerle İlgili Kodlama.....	48
Tablo 7. Aytül Akal'ın Çocuk Kitaplarında Yer Alan Eğitsel İletileri Eserlere Göre Dağılımı	107
Tablo 8. A. Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklığı	108
Tablo 9. B. Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklığı..	109
Tablo 10. C. Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklığı	109
Tablo 11. D. Çevre Bilinci Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklığı	110
Tablo 12. E. Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklığı	111
Tablo 13. Kişisel gelişime ait en çok tespit edilen eğitsel iletiler.	111
Tablo 14. Evrensel düşüncenin gelişimine yönelik en çok tespit edilen eğitsel iletiler.	111
Tablo 15. Toplumsal gelişime yönelik en çok tespit edilen eğitsel iletiler.	111
Tablo 16. Çevre bilinci gelişimine yönelik en çok tespit edilen eğitsel iletiler.	111

KISALTMALAR

vb. (ve benzeri)
vd. (ve diğerleri)
TDK (Türk Dil Kurumu)
MEB (Millî Eğitim Bakanlığı)
DA (Dilek Ağacı)
GUF (Geceyi Unutan Fil)
ÇÇ (Çikolata Çocuk)
CSA (Canı Sıkılan Aydede)
NÇBK (Nerden Çıktı Bu Kardeş?)
ÜGÇ (Üç Gözlü Çocuk)
SOKİ (Suda Oynamayı Kim Sevmez)
BBRV (Bana Bir Rüya Ver)
BSK (Babamın Sihirli Küresi)
ANÇ (Annem Neden Çıldırıldı?)
BBS (Benim Babam Sihirbaz)
BD (Babam Duymasın)
OBÇ (Oğlum Ben Çocukken)
KBÇ (Kızım Ben Çocukken)
ON (Oğlum Neredesin)
GB (Gökyüzündeki Bulutlar)
KAH (Kırmızı Arabanın Hayaleti)
SG (Süper Gazeteciler 1)
RD (Renk Delisi)
SD (Ses Delisi)
KEİGBG (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece)
GUD (Gökten Uzaylı Düştü)
ED (Esrarengiz Duman)
ACC (Abur Cubur Canavarı)

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU

Toplumların geleceklerini belirleyecek çocukların iyi bir eğitimle yetiştirilmesi üzerinde önemle durulan meselelerin başında gelmektedir. Çocukları yarınlara hazırlamanın en etkili yolu olan eğitimin nitelikli ve sistemli bir planlamayla yürütülmesi gerekmektedir. Söz konusu eğitimin nitelikli ve sistemli bir şekilde yürütülmesinde çocuklar için yazılmış yazınsal nitelikli ürünlere ihtiyaç duyulmaktadır.

“Çocuk kitapları, doğru davranışı kazandırmada, ulusal değerleri aşılama, olumlu duygular oluşturmada aileden, okuldan, öğretmenden çok daha etkin araçlardır. İyi hazırlanmış bir çocuk kitabıyla çocuğu iyi yetiştirmek mümkün olmakla birlikte ideolojik düşünceler oluşturma maksadıyla hazırlanan ya da sırf baskılı bir kaynak olsun diye eğitsel iletilerine dikkat edilmeyen kitapların da çocuğa büyük kötülük verdiği ortadadır” (Cesur, 2015). Ülkemizde de son yıllarda pek çok yerli ve yabancı çocuk kitabı yayımlanmış ve yayımlanmaya devam edecektir. Ancak bu kitapların çocuklar için uygun seviyede ve yeterlilikte olup olmadığı araştırılması gereken önemli bir husustur.

Enginün’e göre (1985:194)’e göre “sayı bakımından çok olan çocuk kitapları arasında nelerin yararlı, nelerin zararlı olduğunun seçimi hususunda çok defa anne ve babalar yardımsız kalmaktadırlar”. Enginün’ün üzerinde durduğu husus da çocuk kitaplarının bilinçsizce tüketilebilmesi tehlikesine karşı bir hatırlatmadır. Bu durumda yapılması gereken ilgili kurumların yayımlanan bu çocuk kitaplarını çocukların yaş, ilgi, duygu ve düşünce seviyesine uygunluğu noktasında incelemeleridir.

Nitelikli çocuk yapıtı, çocuğun kendini, çevresini tanımasına ve anlamasına, toplumun bireyleriyle olumlu bir iletişim içinde olmasına ve toplumsal duyarlılık kazanmasına yardımcı olan yapıttır. Bundan hareketle yapıtlarda aktarılan iletilerin çocuk okurun kişilik, toplumsal, ulusal, evrensel ve kültürel-ahlaki gelişimine katkı

sağlayacak nitelikte olması gerekmektedir. Aynı zamanda çocuk kitapları, çocuk okurda düzenli bir okuma alışkanlığı da kazandırabilmelidir.

İyi bir çocuk yazınının olması gereken özellikleri doğrultusunda bu araştırmada, Aytül Akal'ın çocuklara yönelik yazdığı 24 çocuk kitabında iletilerin varlığı, eğitselliği, aktarılış şekli problem konusu edilmiştir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, Aytül Akal'ın çocuk kitaplarındaki eğitsel iletileri belirlemek ve bu iletilerin aktarılış şeklini ortaya koymaktır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

İnsanoğlu dünyaya geldiği andan itibaren çevresini algılamaya ve anlamaya başlar. Çevresindeki bütün uyarıcılara karşı tepki verir, onlara karşı bir davranış biçimi geliştirir. İnsan dünyaya geldiğinde kendisine en yakın çevre, şüphesiz ki ailesidir. Dolayısıyla insanın bebeklikten çocukluğa geçişinde gelişimine yardımcı olan birinci kesim de ailesi ve ailesinin yakın çevre şahsiyetleridir. Çocuklar böylece zaman içinde ebeveynlerinden, kardeş, akraba ve yakın çevre şahsiyetlerinden sosyal hayata dair ilk yaşamsal bilgileri ve tecrübeleri edinir. Böylelikle çocukların bireyleşme yolunda göstereceği gelişimde, eğitimine ilk katkı veren kurum ailedir.

Çocukların bireysel gelişimine katkı veren ikinci kurum ise çocukların belli bir yaştan sonra kayıt oldukları örgün eğitim okullarıdır. Çocuklar belli bir süre zarfında bu resmî kurumlarda akademik bilgiye dayalı öğretim görmekte; bunun yanında sosyal açıdan gelişimlerine etki eden toplumsal, duyuşsal yaşantılar edinmektedirler. Örgün eğitim döneminde çocuklar yaşlarının da ilerlemesiyle sosyal hayatta daha çok rol almakta ve sorumluluk almaktadırlar. Kendi arkadaş çevresi ve gördüğü, tanıdığı pek çok tip insan çocuklarda belli bir izlenim bırakır ve bu izlenim nihayetinde beliren etkiye göre çocukların kişilikleri zaman içinde şekillenmeye başlar. Elbette ki çocuk bireylerin çevrelerinden edindikleri ve duyuşsal gelişimlerine etki eden bu izlenimler ve yaşantılar, onların kişilik gelişimlerine yalnızca olumlu etkide bulunmamaktadır. Nihayetinde insan toplumsal bir varlıktır ve sosyal bir çevrede yaşamaktadır. Bu sebepten dolayı toplum içinde yaşanan her türlü olumlu, istendik olay ve durumların yanında pek çok olumsuz, istenmeyen olay ve durumlar da yaşanabilmektedir. Toplumsal yaşamda ortaya çıkan pek çok olumsuz olay ve

durum da çocukların duyuşsal ve toplumsal gelişimlerine etki etmekte ve eğitim hayatlarının ilk yıllarından başlayarak yaşamlarında önemli bir yer edinmektedir.

Aile ve örgün eğitim kurumlarındaki eğitim sürecinden sonra çocukların gelişimlerine nitelikli edebiyat ürünleri büyük etki eder. Çünkü edebiyat, insanı insana anlatabilen en etkin araçlardan bir tanesidir. Edebiyatın konu alanına insan ve insan yaşamı çevresinde gelişen her şey girebilmektedir. Bu nedenle edebi eserler, insanın bireysel ve toplumsal yaşamına dair pek çok olay ve durumu konu edinebilmekte ve içerdikleri eğitsel iletiler aracılığıyla okuyucularına bireysel ve toplumsal hayatlarında karşılaştıkları birçok çatışma durumunun çözümüne dair ipuçları verebilmektedir. İçerdikleri eğitsel iletiler sayesinde günlük hayattaki pek çok çatışma durumunun çözümüne dair yaşamsal ipuçları veren edebi eserler, bu özelliklerinden dolayı çocuk bireylerin eğitiminde de vazgeçilmez dilsel yazılı ürünlerdir. Bu gerçeklikten dolayı son yıllarda dünya ülkelerinin ve ülkemizin edebiyat dünyasında yayımlanan çocuk kitaplarının sayısında gözle görülür büyük bir artış gözlenmiştir. Gözlenen bu artış sebebiyle de yayımlanan kitapların niteliği tartışılır duruma gelmiştir. Bu nedenle yayımlanan kitapların çocuk kitaplarında bulunması gereken özelliklere ne derece sahip olduğu araştırmacıların ve eğitimcilerin ilgi alanına girmiştir. Böylece birçok yazarın kitapları karakter, konu, dil ve anlatım ve ileti açısından araştırmacılarca incelenmiş ve nitelikleri tartışılmıştır.

Benzer bir kaygıdan hareketle, Aytül Akal'ın çocuk kitaplarının eğitsel iletiler açısından incelenmesini amaç edinen bu çalışma ile yazarın çocuk kitaplarının çocuk okurun bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimine ne derecede uygun olduğu tespit edilmek istenmektedir. Bu noktada söz konusu çalışmayla araştırmacılara, Aytül Akal'ın çocuk kitaplarına yönelik veri sağlanabilecek; niteliklerine göre eğitimciler ile anne-babalara çocuk eğitiminde önerilebilecektir.

1.4. PROBLEM CÜMLESİ

Aytül Akal'ın çocuk kitaplarındaki eğitsel iletiler nelerdir ve bu iletilerin aktarılış şekli nasıldır?

1.5. ALT PROBLEMLER

1.5.1. Alt problem 1

Aytül Akal'ın çocuk kitaplarında kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletiler nelerdir?

1.5.2. Alt problem 2

Aytül Akal'ın çocuk kitaplarında toplumsal gelişimi destekleyen eğitsel iletiler nelerdir?

1.5.3. Alt problem 3

Aytül Akal'ın çocuk kitaplarında ulusal düşüncenin gelişimini destekleyen eğitsel iletiler nelerdir?

1.5.4. Alt problem 4

Aytül Akal'ın çocuk kitaplarında çevre bilinci gelişimini destekleyen eğitsel iletiler nelerdir?

1.5.5. Alt Problem 5

Aytül Akal'ın çocuk kitaplarında evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen eğitsel iletiler nelerdir?

1.5.6. Alt Problem 6

Aytül Akal'ın çocuk kitaplarında tespit edilen eğitsel iletilerin aktarılış şekli nasıldır?

1.6. SINIRLILIKLAR

Bu araştırmanın kapsamı Aytül Akal'ın sekiz masal, sekiz öykü ve sekiz roman kitabı olmak üzere toplam 24 yapıtıyla sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesi hakkında bilgiler verilmiştir. Bu noktada masal, öykü, roman ve ileti terimleri tanımlanmış, bu terimleri çeşitleri ve özellikleri hakkında açıklamalar yapılmıştır. Araştırmada önem arz eden terimler açıklandıktan sonra eserleri incelenen Aytül Akal'ın yaşamı, edebi kişiliği ve eser listesi verilmiştir.

2.1. MASAL NEDİR?

Masal sözcüğü Türkçeye Arapçadan girmiştir. Masal kelimesinin köken olarak “mesel” kökünden geldiği kabul edilmektedir.

Masal, TDK *Büyük Türkçe Sözlüğü*'nde (tdk.gov.tr. (25.11.2017) “genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür” olarak tanımlanmıştır. Özdemir (2007: 323) ise masalı, düzyazı anlatımıyla oluşturulan, tümüyle düş gücünün ürünü, gerçeğe ilgisi bulunmayan, sunduğu evreni inandırıcı kılma yolunda bir kaygı taşımayan kısa bir anlatı olarak açıklar. Özdemir'in tanımından da anlaşılacağı üzere masallar herhangi bir şekilde inandırıcılık amacı gütmeyizler. Bunun sebebi masallarda anlatıların tamamen olağanüstü olay ve kahramanları konu edinmeleridir. Masallarda genel olarak amaç, bir olay veya durumdan hareketle okuyucuya ahlaki ders vermektir.

Masalın pek çok kaynakta değişik tanımlarına ve özelliklerine rastlamak mümkündür. Fakat masalın, olağanüstü olay ve kahramanlardan söz ettiği, sözlü gelenek ürünü olup bu özelliğinden dolayı kuşaktan kuşağa aktarıldığı ve hayali anlatılar olduğu alan yazın araştırmacıları tarafından kabul edilen özellikleridir.

2.2. MASAL TÜRLERİ

Masalların sınıflandırmasına ilişkin alanyazında farklı görüşler vardır. Bu araştırmada Oğuzkan'ın (1997) sınıflandırması temel alınmıştır. Oğuzkan

(1997:27)’a göre “masallar gelişme özelliklerine göre ikiye ayrılır: (a) Halk masalları, (b) edebi masallar (sanat masalları)”.

2.2.1. Halk Masalları

Oğuzkan (1997:27)’a göre “halk masalları, ilgili oldukları toplumun tarihi özelliklerini yansıtır ve bu nitelikleriyle sosyoloji ve antropolojiye de üzerinde işlenecek materyal sağlamış olurlar. Belli bir kültür ortamını en canlı biçimde dile getiren, bazı geleneklerin günümüze değin sürmesine yardımcı olan en çok bu tür eserlerdir.” Bundan yola çıkarak denilebilir ki halk masallarının ifadelerinde ve kahramanlarının davranışlarında ait olduğu milletin kimliği gizlidir.

Halk masalları arasında sayabileceğimiz masallar, öncelikle halkın içinde söylenmiş, nesilden nesile aktarılmış, ardından alan araştırmacıları tarafından yazıya geçirilmiş masal örnekleridir.

Yalçın ve Aytaş (2014:69) halk masalların daha çok içeriğine odaklanarak “Meydan okuma ve başarıma halk masallarının temasının kalbidir. Kahramanlar karşılaştıkları güçlüklerden kurtulmak için çetin mücadeleler vermektedirler. Devler, cadılar, zalim insanlar karşısında başarı kazanmak, hem güven verici hem de teşvik edicidir. Halk masalları oldukça evrensel nitelik taşıyan durum ve sorunları ele almıştır.” biçiminde görüş bildirmişlerdir. Bu bakımdan halk masallarında, zorluklar karşısında yılmama, doğruluk ve iyilik gibi iletiler, masalın düşsel içeriği ve örtülü anlatımıyla çocuklara dolaylı yoldan aktarılır.

Masalların biçimsel özellikleri onu diğer türlerden ayırır. Nitekim masalların anlatımı kısa ve yoğundur. Masallar genellikle, “miş”li geçmiş zaman ile anlatılır. Masalların girişindeki tekerlemeler masal okurunun bir yandan ilgisini çekerken bir yandan da onu asıl konuya hazırlar. Masallar “gökten üç elma düştü” vd. gibi kalıplaşmış ifadelerle sonlandırılır. Masalların dilin inceliklerini yansıtan bir tür olması okurunu da olumlu yönde etkilemektedir. Çünkü “anonim halk masalları ortak dilin en tipik ve güzel özelliklerini taşırlar. Çocukların hem yazı hem de konuşma dillerinin gelişmesi açısından çok önemlidirler. Konuşma dilinin bütün özelliklerini içinde taşıyan masalların zengin geçişlerle birbirine bağlı olması çocuğun yazma becerisine geçişinde de önemli yararlar sağlar” (Yalçın ve Aytaş, 2014:70). Bu yararlarından ötürü halk masalları çocuk eğitiminde vazgeçilmez bir edebi tür konumundadır. Çocukların küçük yaşlarda annelerinden dinledikleri, okul

ortamında ise basılı kitaplardan okudukları masallar, çocuklarda anadili gelişimini olumlu yönde etkiler ve belirli bir düzeyde sanatsal zevk edinmelerine olanak sağlar.

Dünya edebiyatında bilinen anonim halk masalları olarak “Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Kibritçi Kız, Kırmızı Şapkalı Kız, Sinderella, Güzel ve Çirkin” isimli masallar söylenebilir.

Doğu medeniyetlerinde ve yerli edebiyatımızda da “Keloğlan Masalları” en bilinen masallardır. Bunların dışında kahramanları “padişah, vezir, fakir oğlan, sultan kızı, peri, cin vd.” olan pek çok masalımız bulunmaktadır.

2.2.1.1. Halk Masallarının Bölümleri

“Halk masalı üç bölümden oluşur:

1. Bölüm: Masal Başı (Tekerleme ya da döşeme)
2. Bölüm: Asıl Bölüm (Gövde)
3. Bölüm: Masal Sonu (Üç Elma)” (Nas, 2014:269).

2.2.1.2. Masal başı

Masal başı bölümü, masalın girişi, bir diğer tabirle girizgahıdır. Masal anlatıcısı burada okurun ilgi ve dikkatini çekmek için tekerleme söylemeye başvurur. Tekerlemelerin söylenmesinin nedeni, okurların eğlenceli bir girişle masalın asıl kısmına hazırlanmasıdır. Bu bölüm, okurun, anlatıcının söyleyeceği masalı merak etmeleri amacıyla söylenir. Tekerlemeler genellikle “Bir varmış, bir yokmuş”, “Evvel zaman içinde”, “Zaman zaman içinde” sözleriyle başlar ve asıl bölüme bağlanır.

2.2.1.3. Asıl bölüm

“Bu, olayın geliştiği asıl bölümdür. “Bir varmış, bir yokmuş”, “Günlerden bir gün”, “Evvel zaman içinde”, “Vaktin birinde” ... gibi bir sözle bu bölüme geçilir. Tekerleme bu bölümde de söylenir” (Nas, 2014:272). Masal okuru bu bölümde anlatı dünyasına adım atmış olur. “Asıl Bölüm”de masal dünyasına giriş yapan masal okuru, kahramanların dünyasına da girmiş olur. Olaylara ve kahramanların geliştirdiği davranışlara ilgi duyar, kahramanlarla kendisi arasında özdeşim kurar. Bu bölümün etkileyici anlatıma sahip olabilmesi okuyucuyu masalın sonuna dair merakını tetikleyecektir.

2.2.1.4. Masal sonu

“Bu bölüm “masal başı” bölümüne göre daha kısadır. Masalcı, anlattığı masalın içinde yaşamış gibi davranır. “Üç elma” bir çeşit gönül almadır, masalın duasıdır” (Gökşen’den akt. Nas,2014:272). Görüldüğü üzere masalların sonu da kalıplaşmış ifadelerle sonlandırılmaktadır. Okuyucunun anlatının sonucunu gördüğü, iyinin ödüllendirildiğini, kötünün cezalandırıldığını okuyarak mutlu olduğu bölümdür. Halk masallarının çocuk okurlara okutulan ilk edebi türlerden birisi olmasının sebebi de budur. Çünkü masal türü sayesinde, çocuklara ‘iyi bir dünyanın mümkün olduğu’ mesajı sezdirilir.

2.2.2. Edebi Masallar

“Yazarların kişisel hayal güçlerine dayanarak yazdıkları ve halk masallarına göre sanat açısından daha değerli sayılan masallara “edebi masal” adı verilir” (Oğuzkan,1997:28). Edebi masallar, anonim halk masallarına göre bir dizi farklılıklar göstermektedir. Oğuzkan’ın tanımından da anlaşılacağı üzere bu farklılıkların başında masalı yazan kişinin belli olması gelmektedir.

Nas (2014:253)’a göre “bu masallar, masal geleneğinden esinlenilse de, yazarın düş gücüyle yazılır. Yazarın yaratıcılığı, biçemi ağır basar. Masal yerel ağız özellikleri taşımaz. Bunlar yazınsal(edebi) değeri en yüksek olan masallardır”. Bu masalların, sanat açısından halk masallarından daha değerli olmasının sebebi kişisel bir yazınsal çabanın ürünü olmasıdır.

Edebiyatımızda da masal yazarlığı, çağdaş çocuk yazarlarımızca ilerlemiş durumdadır. Bu noktada “derleme yoluyla olduğu gibi, düzenleme olarak veya doğrudan özgün masal yazan yazarlarımız da bulunmaktadır. Cumhuriyet döneminde çocuklar için edebiyat çalışmalarının gelişmesinden sonra yalnızca masal derlemeleri değil, masal yazarlığı da ön plana çıkmıştır” (Yalçın ve Aytaş, 2014:70). Bu gelişimden ötürü yerli çocuk edebiyatımızda son yıllarda pek çok edebi masal kitabı yayımlanmıştır.

Edebi masallar da tıpkı halk masalları gibi çocukların hayal güçlerinin gelişmesine büyük yarar sağlar. Fakat halk masallarından farklı olarak -Halk masalları anonimdir. Edebi masallar ise çağdaş yazarlar tarafından kaleme alınır- çocuk okurda yaratıcı yazma becerisini geliştirir. Yaratıcı metinler yazma noktasında çocuğu özendirir, ilham verir. Bunun yanında çocuk okur, halk masallarında gördüğü pek çok kahramanın yerine uygun tabirle söyleyecek olursak daha çağdaş hayali

kahramanlarla karşılaşabilir. Zira toplumların teknoloji ve tüketim kültürünü yaşadıkları bu dönemlerde çocuklar için üretilen ve düzenlenen pek çok ürün zamanın koşullarına uygun şekilde düşünülür. Bu noktada çizgi filmlerde görülen bazı karakterler, uzaylı, başka gezegenlerden varlıklar vb. kahramanlar masallara konu olabilmektedir.

2.3. ÇOCUK EDEBİYATINDA MASAL TÜRÜ

“Biyolojik ve psikolojik gelişimi içerisinde diğer yaş gruplarından farklı ve özel bir yaş dönümü özelliğine sahip olan çocuğun karşılaştığı ilk edebi tür masaldır. Anlatıma dayalı ve kendisine has bir mantığı olan masal, hemen bütün milletlerde çocuk edebiyatının ilk ve en önemli kaynağı olarak kabul edilmektedir. Çocuklar, masallar yardımıyla hayalden gerçeğe geçer, gerçeği hayalleri ile mukayese eder” (Yalçın ve Aytaş, 2014:60).

Oğuzkan (1997:32) ise masalın çocuk edebiyatındaki önemini şöyle ifade etmektedir:

“Bugün masalın çocuklarda hayal ve duygu gücünü artırdığı ve zenginleştirdiği, anadilinin kavranması ve geliştirilmesinde büyük payı bulunduğu görüşünde birçok eğitimci ve düşünür birleşmektedir. Okul öncesi çağındaki çocukları öğrenmeye hazırlayan, başka bir deyişle okul öğrenimine hazır duruma getiren araçlardan biri onlara anlatılan masallar veya masalımsı hikâyelerdir. Dinleme alışkanlığının kazanılmasında da masalın ayrı bir rolü vardır.

Yukarıda sözü edilen bu özelliklerinden dolayı masal türü, çocuk okurun tanıştığı ilk edebi türlerdendir. Çocukların dört temel dil becerisini doğrudan etkileyen masallar çocuk okurun anadili gelişimini olumlu yönde etkiler, bilhassa konuşma ve yazma becerisinin gelişmesine yardımcı olur.

Şahbaz, masalların çocuğun dil gelişimindeki katkılarını şu başlıklar altında özetlemiştir:

1. Masallar, dinleme becerisini geliştirmede son derece etkilidir. Çocukların bıkmadan, dikkatle ve zaman zaman da çeşitli sorularla katılarak dinlediği türlerin başında gelir. Bazen, ilgisini çeken bir masalı tekrar tekrar anlattırıp dinlettiği olur. Bu dinlemeler sırasında anlatıcı farkında olmadan, anlatımında küçük bir değişiklik yapsa onu hemen düzeltir ve ilk duyduğu şekilde anlatmasını ister.

2. Dinlemenin ardından sıra anlatmaya gelir. Dinlediği masalları kendisi de başkasına anlatan çocuk, her masalda sade ve rahatça anlaşılır bir dili kullanarak kazanmış olacaktır.
3. Çocuk, masalı anlatırken dinleme sırasında gördüğü anlatım düzenini takip edeceği için bir kurgu, olay ya da düşünceyi belli bir düzenleme becerisi geliştirecektir.
4. Masallarda çocukların düzeyine uygun kelime ve ifade kalıpları yanında yeni kelime ve ifade kalıpları bulunur. Çocuk bu masalları dinlerken, okurken sözle veya yazıyla anlatırken kelime hazinesini geliştirir ve kelimeleri daha yerinde kullanmayı öğrenir. Ayrıca düzeylerine uygun şekilde sunulacak atasözü ve deyimlerle mecazlı ifadeleri anlamaya başlar” (2016:48-49).

Çocuk okurların dil gelişimlerine, hayal güçlerinin gelişimine, anadilinin inceliklerini kavramalarına ve küçük yaşlardan başlayacak şekilde edebi zevk edinmelerine olanak sağlayan masalların seçiminde de azami dikkat sergilenmelidir. Bu sebeple çocuklara okutulması için seçilen veya çocuklar için yazılan masallarda bazı hususlara dikkat etmek gerekecektir. Bunları şu cümlelerle ifade etmek mümkündür:

1. Çocuk okur için seçilen veya yazılan masallar, anadilinin inceliklerini yansıtabilecek düzeyde nitelikli masallardan seçilmelidir.
2. Çocuklar için seçilen veya yazılan masallarda kurgu karmaşık olmamalı, anlatım çocuk okurun yaş ve ilgi düzeyine uygun olmalıdır.
3. Çocuk okura yönelik seçilen veya yazılan masallarda kurgu içinde aşırı korkutucu, öldürme, vahşet vb. sahneler olmamalıdır.
4. Çocuk okura yönelik masalların anlatımı acıklı veya aşırı duygusallık taşımamalıdır. Bu durum çocukların kırılgan ve ziyadesiyle duygusal bir kişiliğe bürünmelerine sebep olabilmektedir.
5. Masallarda gelişen olaylarda kahramanlar, çocuk okura yeterince tanıtılmalı ve çocuk okura iyiliği, doğruyu, ideal olanı gösterecek türden davranışlar sergilemelidir.
6. Çocuk okurlar için yazılan masallar, klasik konular dışında çağdaş dünyanın çevre sorunlarını, teknoloji bağımlılığını, tüketim çılgınlığını ve değerlerimizi örtülü anlatım ve sağlam bir kurguyla işlemeli ve bu hususta çocuklarda belli bir duyarlık ve bilinç oluşturabilmelidir.

2.4. ÖYKÜ (HİKÂYE) NEDİR?

Öykü (Hikâye), TDK Büyük Türkçe Sözlüğü'nde "Ayrıntılarıyla anlatılan olay", "Tasarlamaya ya da gözleme dayanan bir olayı anlatarak okuyucuda ilgi ve beğeni uyandıran ve çoğu kez ancak birkaç sayfa tutan yazın türü", "Bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması", "Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düz yazı türü", "Hayalde tasarlanan meraklı bir takım olayları anlatarak okuyanda heyecan veya zevk uyandıran ve çoğu ancak bir kaç sayfa tutan yazı" (tdk.gov.tr.- (25.11. 2017) türü olarak tanımlanır.

Öykü (Hikâye) terimini açıklayan diğer bazı tanımlamalar ise şöyle:

"Gerçekte olan ya da olması muhtemel olayları anlatan edebi türe hikâye denir" (Kolcu, 2011:13).

"Günümüzde anlamsal boyutlarını öykü terimine aktarmış olan hikâye gerçekten olmuş ya da olabilirliği olan bir olayı anlatan yazı anlamında kullanılmaktadır. Bu bağlamda bir anlatı biçimidir. Hikâye, tek düzlemli bir olayın yöresindeki kişilerin ruhsal tepkilerini yansıtır. Bu yansıtım derinlemesine ve çok yönlü (romandaki gibi) olmaz. Anlatılanlar kişilerin belirli bir anına özgüdür" (Özdemir, 2014:184).

"Belli bir zaman ve yerde birkaç kişinin başından geçen gerçeğe uygun bir olayı anlatan veya birtakım kimselerin karakterini çizen ve çoğu kez ancak birkaç sayfa tutan kısa yazılara hikâye denir" (Oğuzkan, 1997:92).

"En yalın anlatımla, olmuş ya da olması olası olayları anlatan kısa yazıya öykü denir" (Nas, 2014:320). Gerçek veya gerçekleşmesi muhtemel olayların anlatıldığı öykü türünün teknik ve içerik özellikleri açısından diğer türlerden bazı farkları vardır. Öykü türü, masal türündeki gibi sıra dışı olay ve kahramanlardan söz etmemektedir. Masallarda yer alan masal başı ve masal sonu tekerlemeleri de öykü türünde bulunmamaktadır. Öykü türünün romandan farkı da sayfa sayısı açısından daha az olması ve anlatının karmaşık bir kurgusunun olmamasıdır.

2.4.1. Edebi Açıdan Öykü Türleri

Öykü (Hikâye), en bilindik şekilde tür olarak ikiye ayrılır: 1. Olay öyküsü (Maupassant tarzı öykü), 2. Durum öyküsü (Çehov tarzı öykü).

2.4.1.1. Olay öyküsü (Maupassant tarzı öykü)

“Maupassant tarzı hikâyede dikkati çeken ilk husus; çoğunlukla klasik bir “yapı” ve roman kurgusu içinde vücut bulmuş olmasıdır. Klasik yapı derken, hikâyenin belli bir *giriş*, *gelişme* ve *sonuç* bölümlerinden meydana gelmiş olmasını kastediyoruz. Maupassant tarzı hikâye, çok belirgin bir *giriş*, *gelişme* ve *sonuç* bölümleri içinde var olur ve metin sanki bir taş bebek kusursuzluğu içinde okuyucuya sunulur” (Çetişli, 2014:30).

Olay öyküsü, görüldüğü üzere türünün klasik bir tarzıdır ve yazımında belirli bir bölümlendirme söz konusudur. *Giriş*, *gelişme* ve *sonuç* şeklinde kurgulanan olay öyküsü, okuyucuya olayların aktarılmasında belli bir düzenlilik sunmaktadır.

Özdemir (2007:232) ise olay öyküsünü şöyle açıklar: “Öyküde ağır basan olaydır. Genellikle öykücü gücünü seçtiği olayın yırtıcılığından alır, daha doğrusu öyküyle okur arasındaki ilgi bağlantısını çarpıcılığıyla sağlamaya, kurmaya çalışır. Olayın akışıyla olayın zaman ögesi arasında düzenli bir bağlantı vardır”.

Çetişli (2014:31)’ ye göre “Maupassant tarzı hikâyenin şahıs kadrosu, olay örgüsünde olduğu gibi, özenle seçilmiş insanlardan oluşur. Onlar alelâde değildirler. Maupassant tarzı hikâye, güçlü bir sosyal muhteva ile okuyucu karşısına çıkmayı amaç edinir. Yapıya ait bütün unsurlar, bu muhtevayı vurgulayabilme endişesine göre şekillenir. Bunun için belli bir ahlak dersinin amaçlandığı söylenebilir”. Durum öyküsüne göre daha sıkı iç disiplin isteyen olay öyküsü kahraman seçimi ve içerik açısından durum öyküsünden ayrılmaktadır.

2.4.1.2. Durum öyküsü (Çehov tarzı öykü)

“Olaya yaslanan, olayı öykünün başat ögesi sayan bir öykü biçiminin yanında bir de olaya yaslanmayan, bunun yerine yaşamdan bir kesit sunan ya da belli bir insanlık durumunu belli bir ortam içinde veren bir öykü biçimi de vardır. Belirleyici özelliğine bağlı kalarak bu tür öyküye “durum öyküsü” diyoruz. “Gerilimsiz bir öyküdür bu. Olayın, gerilimin yerini belirli bir ortamdan kaynaklanan izlenimler, çağrışımlar almıştır sanki” (Özdemir, 2007:236).

Herhangi bir gerilime, birbirleriyle bir zincirin halkaları gibi bağlı olay silsilelerine dayanmayan “durum öyküsü”ne dair Çetişli (2014:30-32) ise görüşlerini şu ifadelerle belirtir:

Çehov tarzı hikâyede çoğu zaman bir klasik yapı bulamayız. Özellikle *giriş* ve *sonuç* bölümleri büyük ölçüde ihmal edilir. (...) Çehov tarzı hikâyede olay örgüsünün önemi azaltılmıştır. Her şeyden önce olay örgüsü, özenle seçilmiş büyük olaylardan oluşmaz. (...) Çehov tarzı hikâyenin kahramanlarında özenle seçilme, idealize edilme söz konusu değildir. Onlar, herhangi bir ayrıcalıkları olmayan ve her zaman çevremizde görebileceğimiz insanlardır.

Kahramanlarının herhangi bir kişi olabilmesi ve klasik *giriş*, *gelişme* ve *sonuç* bölümlerinin olmayışı durum öyküsünün özgünlükleri arasındadır.

Çehov tarzı hikâyenin muhtevası da olay öyküsünden farklıdır. “Çehov tarzının hikâyenin muhtevası, çok daha günlük, çok daha geri plana itilmiştir. Konuyu sezmek, büyük ölçüde okuyucuya bırakılmıştır” (Çetişli, 2014:32). Olay öyküsünde art arda verilen olay dizilerinde yaşanan pek çok durum açık bir şekilde okuyucuya aktarılırken durum öyküsünde çoğu zaman sonuç kısmı ihmal edilir. Bir çeşit örtülü/kapalı bir anlam ve anlatıma sahip olan durum öyküsü bu özelliklerinden ötürü olay öyküsünden ayrılır.

Durum öyküsünde mekân unsuru üzerinde çok durulan bir husus değildir. Yazar “birkaç kelimeyle onun ana hatlarını belirtir geçer. Ayrıca onda mekân tasvirinden faydalanarak atmosfer sağlama gayreti de söz konusu değildir” (Çetişli, 2014:32). Durum öyküsünde mekân unsuru çeşitlilik açısından da zengindir. Pek çok mekân durum öyküsüne yer edinebilmektedir.

2.5. ROMAN NEDİR?

TDK *Büyük Türkçe Sözlüğü*’nde (tdk.gov.tr. (25.11.2017) roman terimi “İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür” şeklinde tanımlanmıştır.

Özdemir (2014:296)’e göre roman “düzyazıya dayanan, genellikle insanların serüvenlerini, iç dünyalarını, toplumsal bir olay ya da olguyu, insan ilişkilerini ve değişik insanlık durumlarını öykülemeyi amaçlayan bir anlatı türü diye tanımlanabilir”.

Roman, öykü türünün kahraman, olay örgüsü, zaman ve mekân gibi yapı unsurları açısından daha oylumlu şeklidir denilebilir. Zira romanlar, birkaç sayfalık bir öyküde anlatılamayacak derecede karmaşık olaylar zincirinden oluşmaktadır.

Romanlardaki kahramanlar hem sayıca hem de nitelik açısından öyküden daha üst düzeydedir.

2.6. ÖYKÜ VE ROMAN YAPI UNSURLARI

Öykü ve romanın yapı unsurları en bilindik hâliyle 5 tanedir. Bunlar; 1. Kişi(Şahıs) Kadrosu, 2. Yer(Mekân), 3. Olay/Olay Örgüsü, 4.Bakış Açısı/ Anlatıcı, 5. Zaman.

2.6.1. Kişi (Şahıs) Kadrosu

“Şahıs kadrosu; hikâye, romanda anlatılan olayları var eden ve yaşayan insan ve insan hüviyetine büründürülmüş varlıklardır” (Çetişli, 2014:89).

Kolcu (2011:28)’ya göre ise “şahıs kadrosu bir öyküde yer alan ve dolaylı ya da dolaysız olarak anlatılan olayla ilişki içinde bulunan varlıkların tamamının adıdır”. Kişiler, romanların olay örgüsünde eylemde bulunan kişiler olmaları sebebiyle türünün önemli öğelerinden biridir. Çünkü roman türü çoğunlukla insan yaşamının gerçekleşmiş veya gerçekleşmesi muhtemel olaylarını anlatan bir edebi türdür. Bu yüzden romanlarda olay örgüsü, roman kişilerinin davranışları üzerinden yürümektedir.

2.6.2. Yer (Mekân)

Kolcu (2011:26)’ya göre “mekânın eserde anlatılan olaylar ve karakterlerle doğrudan ilişkisi vardır. Hatta onları bir bakıma niteleyen unsurlardan biri de mekândır. Olayın meydana geldiği çevre ile olaylar arasındaki organik bağ öyküyü insansızlaştıran yeni öykü anlayışında daha da önem kazanmaktadır”.

“Hikâye ve romanlarda kişilerin yaşadığı yerler mekân unsurunu oluşturur. Mekân, olayların gelişim sürecine ve kişilerin bize yansıyan özelliklerine doğrudan etki eder. Hikâye ve romanlarda kişilerin dış görünüşü ve yaşadıkları yerlerin özellikleri sunulurken betimlemelerden yararlanır” (Şahbaz, 2016: 97).

Özdemir (2007:272)’e göre “öyküdeki gibi romanda da yer ögesi anlatılanların akışına göre değişiklik gösterir. Bu değişikliği belirtme, kişi ve karakterleri belirli bir fiziksel çevre içinde ele alma romanın gerçekliğini artırır. Bu da büyük ölçüde anlatımla ilgili bir olgudur. Özellikle çevre betimlemesiyle insan ögesi arasında bütünsellik kurmayla ilgilidir”. Roman türü mekân unsurunun kahramanlarla bütünleştiği bir tür olarak da bilinmektedir. Çünkü uzun bir olaya ve

derin bir oyluma sahip roman türünün mekânları gerçekçi bir şekilde tasvir edilerek okuyucuya tanıtılır; buna bağlı olarak pek çok kahramanın eylemleri bulundukları mekânlarda anlamlılık kazanmaktadır.

2.6.3. Olay/Olay Örgüsü

“Olay bir hikâye içinde olup biten her şeyin genel adıdır. Bu tanım olay hikâyesi dediğimiz Maupassant tarzı öykü için geçerlidir. Çehov tarzı durum öykülerinde olayın yerini bir ‘insani durum’ alır” (Kolcu, 2011:22).

Şahbaz (2016:95)’a göre “olay örgüsü, hikâye ve romanlarda olay ya da olaylar dizisinin zamana bağlı olarak neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde sunulmasıdır. Olaylar dizisinin sunulmasında kişiler, mekân ve zaman işlevseldir”.

Özdemir (2014:280)’e göre konuyu oluşturan olayların birbiriyle bağlantısı farklı biçimlerde olabilir. Kimi olaylar arasındaki bağıntı salt zamansaldır (B olayı A olayından sonra olmuştur). İlişki öncelik ve sonralık ilişkisidir. Kimi durumlardaysa olaylar arasında bu zamansal bağıntının yanı sıra bir de nedensellik ilişkisi vardır (B olayının nedeni A olayıdır)”. Olay temelinde yazılan romanların olay örgüsü belli bir şekilde neden-sonuç ilişkisine dayanır. Buna karşın farklı insani durumların anlatıldığı durum anlatılarında klasik bir neden-sonuç ilişkisi verilmeyebilir.

2.6.4. Bakış Açısı/ Anlatıcı

Kolcu (2011:24)’ya göre “Bakış açısı kısaca olaylar, durumlar, nesneler ve insanlar karşısında sahip olduğumuz donanımın yardımıyla vardığımız yargılama ve algılama kudretidir. Anlatıcı metindeki olayı nakleden/anlatan varlıktır.”

“Hikâye ve romandaki bakış açısından hareketle, sık görülen iki türlü anlatıcı vardır:

a. Üçüncü tekil kişi anlatıcı: Üçüncü tekil kişi anlatıcı tekniğiyle kaleme alınan eserlerde, anlatıcı her şeyi bilir ve görür. Kişilerin ne düşündüğünü ve hissettiğini, hangi olayın hangi sebeple nerede meydana geldiğini hep ondan öğreniriz.

b. Birinci tekil kişi anlatıcı: Bu bakış açısının kullanıldığı hikâye ve romanlarda anlatıcı, olayı yaşayan kişilerden biridir” (Temizyürek ve diğerleri, 2016:96).

Anlatıcı tercihi, romanlarda okurun ilgisini belirleyebilen bir unsurdur. Sözelimi olay örgüsünde her şeyi bilen, gören ve aktaran anlatıcı tipi okurların esere

yönelik ilgisini düşürebilmektedir. Buna karşın birinci kişi anlatıcının anlatıyı aktardığı eserlerde, okur kendini eserin içinde hissedebilmektedir. Bu anlatıcı çeşidi, üçüncü kişi anlatıcıya nazaran anlatımı daha sürükleyici duruma getirebilmektedir.

2.6.5. Zaman

Zaman, olaya dayalı metinlerde olayın yaşandığı an veya anlardır.

“Öykü zamanı nesnel zamanla özdeş sayılmaz. Çünkü nesnel zamanın geçmişten geleceğe doğru uzanan bir biçimi vardır. Öykü zamanı dümdüz akışı olan bir zaman değildir, yazarca düzenlenmiş bir zamandır. (...) Zaman, sırasal bir doğrudan geliştigi gibi, atlamalı, kimileyin de yazarın tutumuna göre geriye dönüşlü bir biçimde de verilebilir” (Özdemir, 2014:287).

Temziyürek ve diğerleri (2016:97)’ne göre “Olay örgüsü, zaman kavramına göre şekillenmektedir. Kişilerin ruh hâllerindeki değişimler de çoğu kez zaman unsuruna bağlı olarak belirginleşir.”

Kolcu (2011:27) ise zaman ögesini şu cümlelerle ifade eder: “Bir öyküde olay zamanı ile anlatma zamanı vardır. Olay zamanı esere aittir. Eserde geçen olayın cereyan ettiği zaman dilimi olay zamanıdır. Tabiatıyla kurmacadır. Anlatma zamanı ise olayın anlatıcı tarafından ne zaman nakledildiğini gösteren zamandır”. Roman türünde zaman unsuru, insanların farklı zamanlarda ve şartlarda farklı davranabileceği gerçeğinden hareketle önem kazanır. Bu bakımdan roman karakterlerinin sergilemiş oldukları davranışlar, tıpkı mekân unsurunda olduğu gibi zamana göre de anlamlılık ve değişkenlik gösterebilmektedir.

2.7. ÇOCUK EDEBİYATINDA ÖYKÜ VE ROMAN TÜRÜ

Öykü ve romanlar biçim ve içerik özellikleri itibarıyla anlaşılacak için masaldan daha üst seviye beceriler gerektirir. Bu yüzden öykü ve romanlar, masal çağı sonrası için çocuklara önerilir.

Hikâye ve romanlar, çocukların masaldan, yani hayal âleminde gerçekler dünyasına adım atmalarını sağlarlar. Fakat bu geçiş renkli bir dünyadan renksiz, tatsız bir dünyaya atlayış değildir. Bu tür yapıtlar, çocukların yaşantılarına açıklık kazandırır, bunları geliştirir. Roman ve hikâyeler, çocukları yeni yeni çevreler içinde, çeşitli kişilerle karşılaştırarak kendi benliklerinden uzaklaştırır, bu kişilerin yaşantılarından geniş ölçüde yararlandırır. Büyükler için olduğu kadar küçüklerin de serüven, sevgi, mizah

gibi konularla ilgilenmeleri bu tür yapıtlarla sağlanabilir (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2006 : 78).

“Hikâye ve romanlar, çocukların sınırlı hayat tecrübelerini zenginleştirir; türlü insan tipleri üzerinde düşünmelerine imkân sağlar; gelişmekte olan değer yargılarının daha açıklık kazanmasına yardımcı olur; böylece çocukların içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel ortama uymalarını büyük ölçüde kolaylaştırır” (Oğuzkan, 1997:93).

Temizyürek ve diğerleri (2016:94)’ne göre “her şeyden önemlisi içinde kendilerinden bir şeyler bulacakları hikâye ve romanları okuyan çocukların okuma becerileri de gelişecektir.”

Çocuklar için kaleme alınan her öykü ve roman kitabı çocukların ilgisini çekmeyebilir. Bunun yanında kahramanı çocuk olan her yapıt da çocuk okur tarafından okunmayabilir. Çakmak Güleç ve Geçgel (2006:78) bu konuda görüşlerini şöyle belirtmektedirler:

Bir hikâye ya da romanın çocuğa hitabı, kahramanlarının çocuk olmasına bağlı değildir. Kahramanı ya da kişileri yetişkin olan öykü ve romanlar da (Robinson Crusoe vd.) çocukların ilgisini çekebilmektedir. (...) Yeter ki, bütün edebi yapıtlar için geçerli olan ölçülere uygun olsun. Sağlam ve zevkli bir dil, karmaşık olamayan sağlam bir plan (küçük çocuklar için), hikâyede kurgulanan dünya ile gerçek dünya arasında bağlantı, hareketli ve akıcı olaylara dayalı ilgi çekici bir konu bu ölçülerden bazılarıdır.

Çocuk okurlar her ne kadar öykü ve roman kitaplarını çok sevseler de öykü ve roman kitaplarının taşımaları gereken bazı özellikler vardır. Oğuzkan (1997:100-101) çocuklara yönelik öykü ve romanların taşınması gereken nitelikleri şöyle sıralamıştır:

- a. “Çocukların ilgilerine, hayat tecrübelerine ve kavrayış güçlerine uygun bir konu.
- b. Çocuk düşüncesine aykırı olmayan sade ve gerçekçi bir plan.
- c. Mantıklı sonuçlarla biten hareketli olaylar.
- d. Somut, doğru, fakat dikkati dağıtmayan ayrıntılar.
- e. Özellikleri iyi anlatılan, gerçekliğe uygunluğu bakımından hiç kuşkuyla yer vermeyen kişiler (şahıslar, kahramanlar).
- f. Kısa cümle ve paragraflar ile kısa, bol ve canlı konuşmalara dayalı sürükleyici bir anlatım.

- g. Çocukların seviyesine uygun basit ruh çözümlemeleri.
- h. Kabalığa kaçmamak ve yerinde olmak şartıyla güldürücü sahneler veya konuşmalar.
- i. Küçük şeylere (ayrıntılara) karşı sürekli bir ilginin uyandırılmış olması.
- j. Her durumun heyecanlı yanlarının daima belirtilmesi.
- k. Metinle ilgili güzel ve anlamlı resimler”.

Görüldüğü üzere masal türüne göre daha gerçekçi olay ve durumları anlatan öykü ve roman türü çocukların düşsel dünyadan gerçek yaşam dünyasına adım attığı bir edebi türdür. Öykü ve roman türünün teknik açıdan daha sağlam bir disiplin gerektirmesi, çocuk okurun ilgi ve dikkatini yoğunlaştırmasına vesile olacaktır. Aynı zamanda öykü ve roman türünde aktarılan gerçekçi yaşam durumlarındaki pek çok çatışma türüne yönelik çözüm ipuçları da çocuk okura sezdirilmektedir.

2.8. İÇERİK AÇISINDAN ÖYKÜ VE ROMAN TÜRLERİ

2.8.1. Doğa ve Hayvan Yaşamına İlişkin Öykü ve Romanlar

“Bu çeşit öykü ve romanlar, hayvanların yaşamlarını- gözlemlere, incelemelere dayalı olarak- anlatırlar” (Nas, 2014:321). Bunun yanında, çevresel sorunların yaşandığı çağımızda doğaya karşı duyarlı olma konusunun işlendiği çok sayıda öykü ve roman kitabı yayımlanmaktadır. “Özellikle çocuklar için yazılan bu eserlerde hayvanların efendilerine bağlılığı, çalışkanlığı, cesurluğu, tokgözlüğü” (Oğuzkan,1997:94) ve doğadaki diğer varlıklara zarar vermeme, en başta ormanlara ve çevreyi kirletmeme konuları üzerine durulur.

2.8.2. Mizah Ağırlıklı Öykü ve Romanlar

“Gülmek, eğlenmek ve hoş vakit geçirmek çocukların doğal hakkıdır. Olayları, gerçekleri ve kişileri şaka ve takılmalarla süsleyip anlatan güldürücü hikâye ve romanlara çocukların bu ihtiyacını büyük ölçüde karşılar” (Oğuzkan, 1997:95). Bu tür öykü romanlarda çocukları herhangi bir konuda güldürürken düşündürmek de amaçlar arasındadır.

2.8.3. Tarihi Olayları Konu Alan Öykü ve Romanlar

“Bu tür eserler tarihi bir döneme dayalı tamamen hayali bir konu olabileceği gibi, gerçek bir tarih olayına da dayanabilir. (...) Bu konulara 12 yaşından sonra, erkek çocukların daha çok ilgi duydukları görülmektedir” (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2006:81). Çocukların ulusal bilinç ve yurt sevgisi edinmelerinde bu tür öykü ve roman kitaplarından yararlanabilir. Bu eserler, hem çocukların geçmişe merak duymalarını sağlar hem de geçmişteki olaylar aracılığıyla ahlaki dersler çıkarmalarına vesile olur.

2.8.4. Macera (Serüven) Öykü ve Romanları

Çakmak Güleç ve Geçgel (2006:80)’e göre “9- 12 yaşlarındaki erkek ve kız çocukların aynı zamanda hoşlandıkları bir tür de, serüven hikâye ve romanlarıdır. Özellikle erkek çocuklar deniz yaşamıyla, korsanlıkla, hazine avcılığıyla, izcilikle, içinde sır bulunan serüvenlerle ilgilenirler”.

“Konusu, ana fikri ev kişilerinin davranışı bakımından çocukları olumlu yönde etkileyen bu tür hikâye ve romanların okuma hızını artırıcı, hayal ve düşünce ufkunu genişletici katkıları olduğunu da söylemek gerekir” (Oğuzkan, 1997:96). Çocukların ilgi ve merakla okudukları bu tür hikâye ve romanlar, hem kız hem de erkek çocukların tercih ettiği bir türdür. Bu tip eserler çocuklara zor şartlarda yaşam mücadelesi vermenin yollarını, merak duygusunun ve cesaretin insana kazandırdıklarını farklı olaylar aracılığıyla gösterir.

2.8.5. Duygusal Konuları İşleyen Öykü ve Romanlar

“Bu çeşit öykü ve romanlar çocukların iç dünyalarına seslenir. Sevgi, acıma vb. duygular yazınsal(edebi) kurgu içinde işlenir” (Nas, 2014:322).

“Bu tür eserlerde olaylar, kişilerin davranışları ve tüm insan ilişkileri çocuklarda sevgi, acıma, kızgınlık veya tikslenme vb. duyguları uyandıracak biçimde işlenir; içli ve duygulu bir dil kullanılır. Özellikle kız çocuklar bu gibi eserlere karşı büyük ilgi gösterirler” (Oğuzkan, 1997:97). Bununla birlikte bu tür kitaplarda duygusallığın dozu aşılmamalıdır. Çünkü aşırı duygusal durumlar çocuk yaştaki bireylerin duygu dünyasını olumsuz şekilde etkileyebilmektedir.

2.8.6. Gezi Öykü Romanları

Çeşitli ülke ve kentlerin doğal güzelliklerini, türlü insan topluluklarının değişik yaşayışlarını ve önemli uygarlıkların birtakım ilginç yönlerini bir hikâye veya roman çerçevesinde anlatan eserlere gezi hikâye ve romanı denir. Çocuklar, başka ülke çocuklarının oyunlarını, giysilerini, yiyeceklerini, alışkanlıklarını vb. konuları merak ederler. Gezi hikâye ve romanları, çocukların bu merak ve ilgilerini karşılama bakımından çok etkilidir (Oğuzkan, 1997:99).

Çocukların başka şehir ve ülkeleri merak duygusuyla okudukları bu tür romanlar çocuklarda araştırmacı bir ruhun gelişmesini de etkilemektedir. Bu kitapları okuyup başka kültürleri tanıyan çocukların daha hoşgörülü ve duyarlı olduğu düşünülmektedir.

2.8.7. Fantastik veya Bilimkurgusal Öykü ve Romanları

Düşsel bir anlatımla gerçeküstü durumları gerçeğe iç içe geçirerek anlatan ve bilimsel gelişme ve buluşları ustaca bir anlatımla öyküleştiren, yerel bir okur kitlesinden çok evrensel çocuk kitlesine hitap eden öykü ve romanlara fantastik veya bilimkurgusal öykü ve romanlar denir.

2.9. YAŞ GRUPLARI AÇISINDAN ÖYKÜ VE ROMANLAR

2.9.1. Okul Öncesi

“Bu yaş grubuna dahil çocukların en önemli özelliği bir öykü metnini, okunmasının yanında, kendilerinin de öyküde anlatılan olayı yaşamak istemeleridir. Bu yüzden, öykülerde anlatılan olay, çocukların sadece duygularına hitap etmemeli, onların gözlediği ve yaşadığı olaylardan seçilmelidir” (Yalçın ve Aytaş, 2014:146).

Bu yaş dönemine yönelik öykülerin hem içeriksel hem de biçimsel malzeme açısından da zengin olması gerekir. Resimlerin canlı bir görsellikte ve doğal bir hâlde olması gerekirken anlatımın ise sade, kelime ve cümle seçiminin okul öncesi dönemde olan çocukların anlayabileceği basit düzeyde olması gerekir.

2.9.2. İlköğretimin Birinci Devresi

“Eğilimleri içten dışa doğru olan bu yaş grubundaki çocukların, çevreleriyle daha uyumlu bir ilişki kurma arzusu içinde oldukları görülür. Paylaşımıcı ve paylaştırmacı özellikleri ön plana çıkamaya başlamıştır” (Yalçın ve Aytaş, 2014:146).

Bu yaş dönemindeki çocuklar çevrelerinde gelişen durumlara karşı meraklıdırlar, bunun için çevrelerindeki olayları dikkatle gözlemler. Yalçın ve Aytaş (2014:146-147)'a göre bu yaş grubundaki çocuklar “öğrenme arzusu ile, aklına gelen veya kafasına takılan her türlü soruyu sormaktan çekinmez. Onun için, bu yaş grubu çocuklar için yazılan öykü metinlerinde bu özellikler dikkate alınmalıdır. Yazılan öykülerin çocukların yaş seviyesine uygun olmakla birlikte, kurgusu sağlam olmalı, gereğinden fazla abartılardan ve çocuksu anlatımlardan uzak durulmalıdır”.

Masal dinleme çağından yavaş yavaş daha karmaşık kurgulu türleri dinleme ve okuma çağına giren bu dönem çocukları, kurgusu biraz daha karışık öyküleri, çocuk romanlarını okuyabilecektir. Bu noktada önemli olan husus, metinlerin konularının ilgi uyandırıcı nitelikte olması gerektiğidir. Anlatım, okul öncesi döneme göre daha karmaşık dilsel kullanımlar barındırabilir. Deyim, atasözü, benzetme ve kişileştirme sanatları anlatımı etkileyici ve inandırıcı kılmak için kullanılabilir.

2.9.3. İlk Gençlik Devresi

Bu yaş dönemi çocukları, hızlı bir şekilde yetişkinliğe hazırlayan bir dönemdir. Dolayısıyla gerçek hayatta rastlanabilecek türden olay veya durumlar bu dönem eserlerinde işlenir.

Yalçın ve Aytaş (2014:147)' göre “bu yaş grubundaki çocuklar büyüklere yönelik öykü metinleri ile çocuk öyküleri arasında köprüdürler. Diğer yaş grubuna bağlı çocuklarda öyküler genellikle hayal mahsülü iken, bu yaş grubuna yönelik öyküler daha gerçekçidir. (...) Bu yaş grubunda tutarsızlıkların sık görülmesi, onlara yönelik yapılan her türlü eğitim faaliyetinin özenli olmasını gerekli kılmaktadır”. Dolayısıyla bu dönem çocuklarına hitap eden kitaplar yazan yazarların anlatılarının kurgusunu sağlam bir şekilde oluşturmaları gerekmektedir. Çocukların gerçek yaşamlarında karşılaştıkları pek çok çatışma durumuna dair açık bir ahlaki ders verme tarzından ziyade örtülü bir anlatımla çatışma çözümü aktarılmalıdır.

Yukarıda tanımlanan, özellikleri, bölümleri ve çeşitleri hakkında bilgiler verilen edebi türler, şüphesiz ki iletisi sağlam bir şekilde kurgulandığı vakit hedef okur kitlesinde olumlu bir etki bırakır. İletisi sağlam bir şekilde oluşturulamayan edebi eseler, okura istenilen düşünceyi aktaramayacaktır. Aşağıdaki kısımda da ileti kavramı açıklanmış, çeşitleri ve sunuluş biçimleri hakkında bilgiler verilmiştir.

2.10. İLETİ

“Yazı veya sözle verilen, gönderilen bilgi, mesaj” (tdk.gov.tr, 22.11.2017) anlamına gelen ileti kavramı, iletişim sürecinin temel unsurlarındandır. İletişim sürecinde alıcıya ulaşan mesaj şeklinde de tanımlanabilecek ileti kavramı, yazınsal veya öğretici nitelikteki yapıtlarda yazarın okuruna aktarmak istediği ana fikirdir. Özdemir (2007)’e göre, “ileti, yazıyı yönlendiren temel öge olarak da düşünülebilir. İster ileti diyelim, ister anadüşünce, bu, yazarı yazmaya iten temel nedendir”.

Sever de ileti kavramını, “yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşünce”, “edebiyat yapıtlarında sanatçının okurlarında yaratmak ya da oluşturmak istediği duygu ve düşünce ortaklığı” (2012:140), “sanatçının, yapıtı oluşturmaya neden olan, çocukla paylaşmak istediği duygu ve düşünce”, “sanatçının çocuklarda oluşturmak istediği temel duyarlık, onlara iletmek istediği asıl düşünce”(2013:133) olarak tanımlar.

Akbayır ise ileti kavramını şu ifadelerle tanımlamaya çalışmaktadır: “İleti, yazının birliğini sağlayan ana, temel ögedir. İleti, üzerinde durmak, söz söylemek üzere seçilen konuda öne sürülen, açıklanan, savunulan, yazarın okura iletmek istediği temel düşünce, temel görüştür. Yazara yazıyı yazdıran, iletinin içeriğidir. Yazar, bu içeriği ortaya koymak, iletmek amacıyla kalemi eline alır” (2007:223).

Derman ve Tekin (2017)’e göre “hangi tür metin olursa olsun, her metnin bir yazılış amacı vardır. Kimi metinler doğrudan bilgi vermek için yazılır, kimi metinlerde ise sanatsal kaygı gözetilerek okuyucuyla paylaşmak istenilen duygu, düşünce, mesaj, metnin içine serpiştirilir.” “Öğretici metinlerde, yazarın savunduğu, vermek istediği düşünce biçiminde de tanımlanabilir. Edebiyat yapıtlarında ileti dendiğinde ise, sanatçının okurlarında yaratmak ya da oluşturmak istediği duygu ve düşünce ortaklığı akla gelmelidir” (Sever, 2012:140).

Edebi eserde iletiler, yazar tarafından bazen açık bir şekilde de verilebilir, ama edebi eserin özellikleri göz önünde bulundurularak metinlerde genel olarak gizlenmiş, örtülü bir anlatımda iletiler verilir.

Özdemir (2007:115) ’e göre “yazınsal metinlerde ileti, önerme biçimine daha doğrusu kesin bir yargıya dönüştürülerek verilmez. Metnin dokusuna sindirilir. Bu bağlamda yazınsal metinlerin iletisi örtük iletidir. Konuya yüklediği gizli bir anlam, gizli bir özdür. Denilebilir ki yazınsal metinlerde ileti bir bakıma yazarla paylaştığımız ya da metinden yaşantımıza kattığımız şeydir”. Bu bilgilerden

hareketle denilebilir ki, iletiler, yazınsal ve öğretici metin türlerinde farklı aktarım şekillerinde kullanılabilir.

Yazınsal ve öğretici metinlerde iletinin aktarım şekline Akbayır şu açıdan bakmaktadır: “Her metin bir niyetin ürünüdür. Bu niyet doğrultusundan, savunulacak, aktarılacak, sezdirilecek temel düşünce-duygu belirlenir. İleti, metnin anlatım biçimine göre değişir. Sözelimi, bir tartışma metninde ileti tez üzerinde verilirken, bir öyküleme metninde metnin içine sindirilebilir” (2007:223).

Yalçın ve Aytaş’ a göre ise, “ana fikir, eserlerde gizli veya açıkça bulunabilir. Daha çok dolaylı anlatıma sahip duygu yoğunluklu roman, hikâye, şiir, tiyatro gibi eserlerde gizli olabilir. Araştırma yazıları, bilimsel eserler, düşünce ağırlıklı gazete ve dergi yazıları gibi eserlerde ana fikir açıkça ortaya konabilir” (2014:45).

Çocuklar için yazılmış edebi eserlerde de iletinin seçimi ve aktarılış şekli büyük önem arz eder. Yazarlar, edebi çocuk kitaplarında iletiyi sunarken herhangi bir fikrin savunuculuğunu yapmamalı, anlatmak istediği olay veya durumda iletileri nasihat veren bir tarzda vermemeli ve çocuğun ilgi, yaş ve eğlence anlayışına uygun düşebilecek iletileri seçmelidir. Çocuklara katı toplum ve ahlâk kuralları aşılama çalışan, öğüt verici nitelikte edebi yapıtlar şüphesiz çocuğun ilgisini çekmeyecek; ideolojik bir içerik ve anlatıma sahip olan yapıtlar ise çocuklara eleştirel ve tarafsız düşünme becerisi kazandırma işlevini yitirecektir. Çocuk kitaplarının eğitimin amacına uygun olarak çocuklarda istendik yönde davranış değişikliği yaratacak dil ve anlatım, konu, kahraman ve içeriğe sahip olmaları gerekmektedir. Bu noktada çocuk kitaplarının kurgusunda, çocuklara duyarlık kazandıracak, onları çağdaş dünyanın bilgi ve kültür ortamıyla tanıştıracak, kişiliklerine olumlu şekilde etki edecek, toplum yaşamı noktasında bilinçlendirecek ve doğaya karşı sorumlulukları özümsetecek eğitici iletiler tercih edilmelidir. Bu noktada önem kazanan husus, çocuk kitaplarının eğitsel nitelikte iletiler taşımaları gerektiridir.

İletilerde olması gereken özellikleri Demirel ve diğerleri şu maddelerle açıklamışlardır:

- “İletiler çocuğun bilişsel, duyuşsal gelişim özelliklerine uygun olmalı, çocuğun söz konusu gelişim boyutlarına olumlu katkılarda bulunmalıdır.
- İletiler ile konu-tema arasında yakın bir ilişkinin olmasına dikkat edilmeli.

- İletilerin aktarımında önemli bir araç olan konu, dil ve anlatım gibi özellikler, kendi içlerinde bir uyumu barındırmalıdır.
- İletilerin aktarımında anlatılan metnin özelliği de dikkate alınarak, elden geldiğince zengin bir yola başvurulmalıdır. Yani sadece örtük iletiler şeklinde değil, yerine göre doğrudan, dolaylı ve soru şeklindeki iletilerin de metnin içine yedirmiş olmalıdır.
- İletiler tıpkı tema/ ana fikir gibi eserin yazılma nedeni hâline gelebileceği için en az tema/ ana fikir kadar üzerinde ciddi bir biçimde durulmalıdır” (2011:58-59).

Bu maddelere göre iletisini oluşturan çocuk kitapları, çocuk okurun ilgi dünyasına daha fazla hitap edebilecektir. Anlatılanlar çocuğun bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimine katkı sağlayabilecek, okurda belirli bir sanatsal zevk uyandırabilecektir. İletinin sağlam bir şekilde yedirilmediği metinler çocuk okurun ilgisini çekemeyecek ve öğüt veren bir anlatının ötesine geçemeyecektir.

2.11. İLETİLERİN SINIFLANDIRILMASI

2.11.1. Sunuluş Biçimlerine Göre İletiler

“Yazınsal metinlerde öğretmekten çok, yaşama ve insana yönelik duyarlık oluşturmak öncelikli amaçtır. Yazınsal metinler, çocukların duygu ve düşünce dünyasında güzelduyusal etkiler uyandırarak onlara yaşantılar edindirme sorumluluğu taşır. Bu sorumluluğunu, öğretmekten çok, anlamın oluşturulmasına okurunu da ortak kılarak gerçekleştirir” (Sever, 2013:134). Sever’in sözünü ettiği sorumluluk, iletisini sağlam bir şekilde oluşturabilmiş yazınsal metinlerde gerçekleşebilecektir. Çünkü “yazınsal metinlerde anlatılanlar, gündelik dilin anlam sınırlarının dışına taşan bağdaştırmalarla yeni kurmaca bir anlam kazanır. Sanatçılar, paylaşmak istediği duygu ve düşünceleri bu kurmaca anlam evreninin içinde, yazınsal ipuçlarıyla sunarlar” (Sever, 2013:134). Çocuk okurlara yaşam ve insan gerçekliğini; topluma, doğaya yönelik duyarlık kazandıracak bu iletiler, farklı biçimlerde çocuk okurlara aktarılır. Yapıtın kurgusuna yön veren iletiler, ya doğrudan ya da dolaylı yoldan çocuk okura aktarılır.

2.11.1.1. Doğrudan aktarılan iletiler

Doğrudan aktarılan iletiler, çocuğa herhangi bir konuda açık ve net ifadelerle bir bilgi, mesaj veren ifadelerdir. Okullarda okutulan ders kitaplarında, ilgi çekici bir konuda yazılmış bir makale, röportaj, eleştiri, fıkra, biyografi vb. metinlerde iletiler doğrudan okuyucuya aktarılır. Bu tür metin türlerinde ileti cümlesi, “yazıda vurgulanıp geliştirilen düşünceyi yoğun ve özlü bir biçimde içerir” (Özdemir, 2007:71). Sever (2013:134)’ e göre “bu metinlerde amaç, yazının içinde bir önerme biçiminde yer alır”.

Öğretici nitelikli metinlerde iletilerin doğrudan aktarımı, çocuk okurun okuma alışkanlığı kazanmasında yetersizdir. Zira metinlerin bilgi yönünden yoğun olması, anlatımın ayrıntı içermesi, ilgi ve dikkat gerektirmesi çocuk okurun metinden çabuk sıkılmasına ve nihayetinde okuma eylemine son vermesine sebep olabilecektir.

2.11.1.2. Dolaylı yoldan aktarılan iletiler

Çocuk okura yaşama ve insana dair duyarlık kazandıracak metinlerin iletisi sağlam bir kurgu içinde saklı olması gerekir. Çocuk okurun ilgisini çekebilecek bir konu etrafında şekillenen bir kurmaca metinde iletinin metnin içine serpiştirilmiş olması gerekir. Bu tür metinlerde “okurun, ipuçlarından yararlanarak kendi duygu ve düşünce gücünün birikimiyle iletiye ya da iletilere ulaşması beklenir” (Sever, 2013:134).

Böylelikle çocuk okur, ilgi çekici bir konuda yazılmış, anlatımı sürükleyici bir metni okurken dolaylı yoldan aktarılan iletiye kendi özdeşün gücüyle ulaşabilecek, yaşam ve insan gerçekliğine dair çıkarımlarda bulunabilecektir. Okuma eylemi süresince yoğun olan zihinsel süreç, çocuğa yaşamının kişisel, toplumsal boyutunda karşılaşılabileceği sorunlara dair çözüm önerileri veya ipuçları sunacaktır. Bununla beraber nitelikli bir yazınsal metni okuyan çocuk okurun bu eylemi alışkanlık hâlini alabilecek ve bu eylem zamanla çocuk okurda sanatsal zevk düzeyi meydana getirebilecektir.

2.11.2. Amaçlarına Göre Eğitsel İletiler

Çocuk kitabı yazarı, okurunun yaşamına olumlu etki edebilecek iletileri aktarmak amacıyla yazısını kaleme alır. Bu çalışmada amaçlarına göre eğitsel iletiler şöyle sınıflandırılmıştır:

2.11.2.1. Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler

“Kişilik gelişmesi, karşılaşılan sorunlara uygun çözümler üretebilme, duygularını uygun biçimde gösterme, toplumsal çevreye uyum sağlama gibi kişinin geçirdiği bir değişim ve gelişim süreci olarak değerlendirilir” (Sever, 2012:56).

Kavcar (2017:4)’a göre “kişilik gelişmesi, her insanın kendi eğilimlerine, yeteneklerine göre gelişmesi, hayatta karşılaştığı yeni şartlara göre izleyeceği yolu kendisinin seçmesi demektir. Böyle bir hayat ve eğitim anlayışı, insanda çok çeşitli bir duyma, düşünme ve hareket etme bilincinin bulunmasını gerektirir, işte edebiyat bu bilinci uyandırmaya yarayan araçların başında gelir. Çünkü edebiyat, çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin ve en etkili bir biçimde ortaya koyan sanattır.”

Çocukların kişilikleri erken yaşlarda oluşmaya başlar. Dolayısıyla erken yaşlarda nitelikli yazınsal yapıtlarla tanıştırlacak çocuklarda, okudukları metinlerdeki iletiler ve kahramanlarla özdeşim kurma üzerinden olumlu yönde bir kişilik gelişimi seyredecektir. Sever (2012:57)’e göre “çocukların önemsedikleri kişilerin duygu, düşünce ve davranışlarını benimseyip kendilerine özgü davranışlara dönüştürdüğü bir dönemde, kitaplar, yarattığı kahramanlarla, öykünebilecek yeni modeller yaratır. Bu modellerin, çocuk gerçekliğine uygun ve onların girişimciliğini destekleyecek eylemleri, çocukları da benzer davranışları yinelemeye isteklendirir”. Bu özdeşim, çocukların kendilerini tanımalarına ve özgüvenlerinin artmasına imkân sağlar. Karakterleriyle özdeşim kurulabilecek düzeydeki başarılı kitaplar, çocuk okurların zaman içinde istedik davranışlar sergilemelerine katkı sağlayabilecektir.

2.11.2.2. Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler

Çocuğun toplumsallaşma süreci, çevresini algılamaya başladığı anlardan itibaren zaman içinde ilerleme göstermektedir. Çocukların kişilik gelişimleri de içinde yaşadığı toplumun içinde şekillenir. Çocuklar yakın çevresinden başlayarak toplumu oluşturan pek çok insandan etkilenir ve onlarla kültürel etkileşimde bulunur. Bu toplumsallaşma sürecinde çocuklar, içinde yaşadıkları toplumun görgü kurallarını, değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini özümserler.

Çocukların toplumsallaşma sürecinde edebi eserler de aktardıkları eğitsel iletilerle büyük roller üstlenir. Çocuk okurlar, okudukları kitapların içeriklerinde toplum yaşamına dair bilgiler edinirler.

Sever (2012:65)’e göre “edebiyat yapıtları, yaratıldığı toplumun kültürel ve toplumsal değerlerini de yansıtır. Masal, öykü, roman gibi yaratılardaki

kahramanların kendisiyle, çevresiyle, doğa ve toplumla yaşadıkları çatışmalar, toplumun benimsenen ya da karşı çıkılması gereken değerlerini, inançlarını okura sezdirir. Bazen olumlanan bazen de karşı çıkılan bu değerler, okura o toplumun geliştirdiği, önemseydiği davranışlara ilişkin ipuçları sunar”. Yapıtlarda anlatılan pek çok toplumsal olayın ve durumun içinde bir çatışma gizlidir. Çocuk okur, anlatılarda başarılı bir şekilde geliştirilen kahramanlar aracılığıyla toplumsal düzeyde pek çok çatışmaya karşı çözüm ipuçlarını sezinlemiş olur; bununla birlikte sosyal ve kültürel gelişmelere ve gerçekliklere karşı sorumluluk duygusu geliştirir.

2.11.2.3. Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler

Millî Eğitim Temel Kanunu’nda, Türk Millî Eğitimi’nin genel amacı,

Türk milletinin bütün fertlerini, Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek” ifadeleriyle vermiştir.

(<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun0/temelkanun0.html>(22.11. 2017).

Millî Eğitim Temel Kanunu’nda belirtilen genel amaca uygun olarak hazırlanan ders kitaplarının bir amacı da çocuklarda ulusal düşüncenin oluşması ve gelişmesini sağlamaktır. Bu düşünceden hareketle, çocuklar için yazılmış kitaplarda ülke ve millet sevgisine, Atatürk Devrimlerinin önemi üzerine iletiler yer almalıdır. Ulusal düşüncenin gelişimine yönelik eğitsel iletiler, çocuklarda bu konuda bir bilinç uyandırmalıdır.

2.11.2.4. Çevre Bilinci Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler

“Bir şeyin yakını, dolayı, etraf, periferi” (tdk.gov.tr. (22.11. 2017) şeklinde tanımlanan “çevre”, çocukların gerçek dünyalarında yaşam ve oyun alanı olarak görülür. Yazınsal yapıtların kurmaca dünyalarında ise çocuk okur, yazarın dolaylı yoldan iletileriyle çevre bilinci edinir. Yazarların kaleme aldıkları yapıtlarında çevre duyarlılığını işlemelerinin çok önemli gerekçeleri vardır.

“İnsanoğlu yüzyıllardır doğayı sınırsız bir kaynak olarak görmüş ve onu bilinçsizce, hoyratça kullanmış, kaynağın bir gün tükeneceğini asla düşünmemiştir. Bunun sonucunda ortaya çıkabilecek sorunları da pek de fazla önemsememiştir. Çevrenin bilinçsiz ve hoyratça kullanımı sonucu pek çok sorun ortaya çıkmıştır ve çıkmaya devam etmektedir” (Kuzu, 2008:328). Çocuk kitabı yazarları da çağımızın büyük sorunlarından biri olan insanoğlunun çevreye yani doğaya zarar verişlerini ve bunun sonucunda ortaya çıkan durumları yapıtlarına konu edinmektedirler. Metinlerin içinde dolaylı yoldan aktarılan iletilerle, çocuklarda çevre bilincinin gelişmesi amaçlanmaktadır.

2.11.2.5. Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler

Bütün insanları ilgilendiren veya bütün insanlığa ait durumların işlendiği metinlerde, yazarlar, okurda evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen iletiler sunarlar. Toplumların karşılıklı saygı ilkesi çerçevesinde huzurlu bir ortamda yaşamaları, evrensel duyguların yaşatılıp yeni nesillere aktarılmasıyla mümkün olacaktır. Söz konusu duygu aktarımı, yazınsal nitelikli yapıtların kurgusunda gizlenmiş örtük iletiler aracılığıyla çocuk okurlara kazandırılabilir. Böylece çocuk okurlarda barış, sevgi, hoşgörü değerlerine yönelik duyarlık oluşabilecektir.

2.12. AYTÜL AKAL’IN YAŞAMI

1952 yılında, İzmir’de doğmuştur. Yazar, çocukluğunu ve gençliğini İzmir’de geçirmiştir. 1971’de İzmir Amerikan Kız Koleji’ni bitirdi. 1999’da uzaktan eğitimle Washington International University’den mezun olmuş ve aynı üniversitede yine uzaktan eğitimle 'Eğitim' dalında yüksek lisansını yapmıştır. Yazar, öykü yazma serüvenine nasıl başladığını şu cümlelerle açıklamaktadır:

Çok küçükken başladım yazı yazmaya. Yazmak bir tutkuydu benim için. Zaman zaman küsüp “Yazmayacağım!” diye yeminler ettiğim, ama vazgeçemediğim bir aşk gibi, yazmak... Çocukluğumdan bu yana, çeşitli dergilerde yazılarım, şiirlerim ve röportajlarım yayınlandı. Yetişkinler için şiirler içeren ve artık yayında olmayan ilk kitabım 'Kent Duygusu' 1981’de yayımlandı. Çocuklar için yazmaya 80’li yılların sonlarında başladım. İlk masal kitabım 'Geceyi Sevmeyen Çocuk' 1991’de yayımlandı. 89’da yazdığım ve 91’de yayımlanmaya başlayan bu masallarım hâlen yeni yeni baskılar yaparak çocuklarla buluşuyor.

(<http://www.aytulakal.com/index.php/aytul-akal/aytul-akal-kimdir>,07.11.2017).

Edebiyat dünyasına 1973'te Hayat Mecmuası'nda yazarak başlayan Aytül Akal'ın bazı öykü ve masalları Türkçe ders kitaplarında da yer almıştır. Pek çok yapıtı, Almancaya, İngilizceye, İspanyolcaya, Farsçaya, Bulgarcaya, Macarcaya ve Arapçaya çevrilerek Almanya, Bulgaristan, İran, Mısır, Bolivya, Macaristan, Avustralya ve Azerbaycan'da yayımlandı. Öyküleri, masalları, şiirleri, birçok dergi ve gazetelerde yayımlandı. Aynı zamanda köşe yazıları yazdı, röportajlar yaptı. Yazar'ın şiirlerini topladığı “Kent Duygusu” adlı ilk kitabından sonra 1991'de masallarını topladığı ilk çocuk kitabı “Geceyi Sevmeyen Çocuk” yayımlandı. Yazar o tarihten sonra sadece çocuklar ve gençler için yazmaya yöneldi. 1991 yılından beridir pek çok konferans vermekte, aynı zamanda sosyal projeler geliştirmektedir. Çocukların kişilik gelişimi ve kendilerini tanımaları noktasında pek çok çalışma yapmıştır.

Öyküler, masallar, şiirler, oyunlar, romanlar olmak üzere, 150'yi aşkın kitabı yayımlanmıştır. Aytül Akal, TEDA Projesi Kapsamında Türkiye'den kitapları çevrilen yazarlar içinde en çok kitabı çevrilen yazarlar sıralamasında ilk sıralarda yer almaktadır. Akal aynı zamanda ÇGYD (Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği) tarafından 2010 ALMA (Astrid Lindgren Anma Ödülü) Türkiye adayı olarak gösterildi. Aytül Akal, 2016 yılının Nisan ayında, Elektrik Elektronik ve Hizmet İhracatçıları Birliği'nin TET 2015 İhracat Başarı Ödülleri Töreni'nde, Yurt Dışında En Çok Eseri Yayımlanan Yazar Ödülü'nü aldı” (http://www.tudem.com/yazar/697/aytul_akal.aspx, 07.11.2017).

Aytül Akal, 1995'te kurulan Uçanbalık Yayınları'nın kurucuları arasında yer almıştır. Yazarın pek çok kitabı, bilhassa masal kitapları Uçanbalık Yayınları'nda yayımlanmaktadır. Yazarın diğer yapıtları ise Tudem Yayınları, Redhouse Yayınları, Bilgi Yayınları, Fom Kitap, İş Kültür ve Doğan Kitap gibi farklı yayınevlerinde yayımlanmaktadır.

Yazar, 1998 yılından bu yana Cumhuriyet Kitap Eki'nde tanıtım ve eleştiri yazmaya devam etmektedir.

2.13. AYTÜL AKAL'IN EDEBÎ KİŞİLİĞİ

“Çok küçükken başladım yazı yazmaya. Yazmak bir tutkuydu benim için. Zaman zaman küsüp “Yazmayacağım!” diye yeminler ettiğim, ama vazgeçemediğim bir aşk gibi, yazmak...” cümlelerinde yazı yazmanın kendisi için bir tutku olduğunu

belirten yazar, yapıtlarında ve çalışmalarında çocukların kişilik gelişimi ve kişiliklerini tanımaları için çaba sarf etmiştir. Yazarın bilhassa öykü ve romanlarında bu çaba görülmektedir.

Aytül Akal, kitaplarında aile içi ilişkiler, çevre bilinci, hayvan sevgisi, yardımseverlik v.d konularda okuyucusuna pek çok ileti aktarmaktadır. Yazar, yardımseverlik, hayvan sevgisi, çevre bilinci ve şehirleşme kültürüne yönelik olarak duyarlı ve sorumlu olmayı, aile içi ilişkilerde ise olumlu iletişim kurmayı örtük olarak okuyucusuna aktarmaktadır:

Okuyan ve Gül Gedikoğlu (2012:802)’na göre “Aytül Akal, çocuğa içinde yaşadığı dünyayı ve sorunları tanıtmakta, sorunları yalnızca betimlemeyip bu sorunlara çözüm yolları da sunmaktadır”

Yazar, okuruyla paylaşmak istediği iletileri çoğunlukla dolaylı aktarımlar yoluyla sunmaktadır. Akal, bunu yaparken mizahi anlatıma başvurur:

Akal, toplumsal ve bireysel önyargıların aşılmasında en etkin araçlardan biri olan mizahı yapıtında büyük bir ustalıkla işlerken, okura da zevkle ve merakla okuyabileceği kurgusal bir dünyanın kapılarını aralamıştır. Yapıtlarda mizah, eğlence aracı olmanın yanında toplumsal sorunların eleştirisinde de etkili bir araç olarak kullanılmıştır. Böylelikle okuru gülerken düşünmeye, duyumsamaya ve olayların farklı yönlerini görmeye de yönlendirmiştir (Hamzadayı ve Çetinkaya, 2013: 497).

Aytül Akal, yapıtlarında çocuk haklarını ve demokrasi eğitimi metnin kurgusuna sindiren başarılı yazarlarımızdandır. Yazar, dolaylı aktarımlarla çocuk okura demokratik kültürü özümsemeyi, haklarını kullanmayı, ailesine ve topluma karşı sorumluluklarını bilmeyi gösterir:

Eğitimin farklı basamaklarında bulunan öğrencilere demokrasi eğitimi doğrudan ya da dolaylı olarak oldukça farklı tarzlarda verilebilir. Ancak böyle bir eğitim, her şeyden önce öğrencinin yaşı ne olursa olsun, onun ilgisini çekebilmeli ve hayal dünyasına seslenebilmelidir. Akal’ın masalları bu bağlamda okul öncesi ve ilköğretimdeki öğrencilere mükemmel örnek oluşturabilecek, onların yaş ve hayal dünyalarına hitap edebilecek şekilde kurgulanmış masallar olarak değerlendirilebilir” (Kuzu, 2006: 296).

Yazarın yapıtlarında ulusal bilince yönelik olarak özellikle ‘yurduna yararlı bir birey olmak ve Atatürk devrimlerinin önemi’ temaları çokça işlenmiştir.

Aytül Akal'ın yarattığı karakterler genel olarak ebeveynler, aile büyükleri, yakın çevre insanları, hayali kahramanlar ve çocuklardır. Yazar karakterlerini, fiziksel özellikleriyle, karakterlerin kendi kendileri hakkındaki görüşleriyle, başka karakterlerin yorumlarıyla, söz ve davranışlarıyla ve yazar olarak kendi yorumlarıyla okuruna tanıtmaya yoluna gider. Ayrıca yazarın pek çok kitabında karakterlerin adı verilmemiştir. Yazar yapıtlarında, bilhassa öykü kitaplarında, ergenlik çağındaki çocukların kimlik sorunlarını işler. Okuyucu, yazarın ifade etmek istediği 'kuşak çatışması'nı anne-çocuk iletişiminde açıkça görebilmektedir. Akal'ın yapıtlarında kişiler, yakın çevresindeki insanlarla, toplumla, ailesiyle çatışma hâlinde olan kişilerdir. Yazar, yapıtlarındaki pek çok çatışma örneğinde çocuğuyla iletişim kurmaya çalışan bir anne karakter aracılığıyla aile içi ilişkilerin samimiyete ve dürüstlüğe dayanması gerektiğini okuruna sezdirir:

Yapıtların başkahramanları, aile içindeki dayanışma ve anlayışa model olabilecek karakterdedirler. Anlatının bütününde, anne ile çocukları arasında yaşanan çatışmaların aşılmasında tek bir çözüm yolu sunmuştur: iletişim. Kişiler arası iletişim, Akal'ın anlatısında kahramanların mizahi konuşma biçimleriyle sürdürülebilir bir özellik kazanmıştır. Anlatı boyunca anne ile çocukları arasında yaşanan tüm çatışmalar, kahramanların mizahi konuşma biçimlerine bağlı olarak çözüme kavuşturulmuştur (Hamzadayı ve Çetinkaya, 2011:385).

Yazar, değişen ekonomik şartlar karşısında popüler kültüre kapılan özellikle gençlere yönelik pek çok iletiyi metnin dokusuna sindirir. Yazar, çoğunlukla anne-çocuk arasında gelişen diyaloglarda işlediği kuşak çatışması temasında, doğrudan veya dolaylı iletilerle tutumlu olmayı, eldekiyle yetinebilmeyi ve birikim yapmayı öğütler.

Aytül Akal'ın yapıtlarında dil, çocukların rahatça okuyup anlayabilecekleri düzeydedir. Okuyucu, yazarın yapıtlarında sade ve anlaşılır bir anlatımla karşılaşır. Cümleler yeterli düzeyde kısa olmakla birlikte yer yer uzun cümlelere de rastlanabilmektedir. Yazar, anlatılarında genellikle kurallı cümleler tercih etmiştir ancak yapıtlar okunurken yer yer devrik cümleler de görülmektedir. Akal'ın yapıtlarında argo veya kötü söz bulunmamaktadır. Argodan ziyade 'lakap veya yakıştırma sözler' denilebilecek sözler okurun dikkatini çeker. Nitekim yazar, bu sözleri, başkasıyla alay etmemek-küçümsememek iletisini okuruna aktarmak amaçlı kullanmaktadır. Aytül Akal, yapıtlarında Türkçenin zengin söz varlığından

yararlanmakla birlikte, bazı kelimeleri günlük konuşma dilindeki kullanımlarıyla kullanmıştır. Yine gelişen teknoloji ve kültürel etkileşim sebebiyle günlük hayatta kullanılır duruma gelen bazı yabancı sözcükler de Akal'ın yapıtlarında kullanılmaktadır.

Yazarın yapıtlarında resimler de dikkate değer bir başka husustur. Akal'ın yapıtlarında resim, çocuk okurun görsel algılamasını geliştirebilecek düzeyde, renkli ve canlı tonlardadır. Çocuk okur, bu resimlerden hareketle sonraki sayfa veya sayfalara yönelik kurgusal tahminlerde bulunabilir. Resimler aynı zamanda çocuk okurun erken yaşlardan başlayarak sanatsal zevk edinebilmesinde önemli bir unsurdur.

2.14. AYTÜL AKAL'IN YAPITLARI

2.14.1. Masal Kitapları

Geceyi Sevmeyen Çocuk, Ekim 1991

Geceyi Unutan Fil, Nisan 1996

İp Bacaklı Uzaylı Çocuk, Mayıs 1997

Ben Büyüküm, Haziran 1998

İnatçı Çocuk

Uyumak İstemeyen Zürafa, Haziran 1998

Küçük Kertenkele, Ocak 1998

Meraklı Uzay Çocuğu, Eylül 1997

Fasulye Motorlu Uçan Daire, Ekim 1997

Suda Oynamayı Kim Sevmez, Ocak 1998

Karanlıktan Korkan Çocuk, Haziran 1998

Dağınık Çocuk, Haziran 1998

Canı Sıkılan Çocuk, Kasım 1993

Işıkları Dolaşan Çocuk, Haziran 1998

Şımarık Fil, Şubat 1996

Park Yiyen Robot, Nisan 1997

Küçük Anne, Haziran 1998

Cadı Burunlu Fabrika, Ocak 1997

İki Kavgacı Ağaç, Ağustos 1996

Sinderella Olmak İsteyen Çocuk, Haziran 1998

Üç Uçan Çocuk, Ocak 1997
 Kardeş isteyen Çocuk, Nisan 1994
 Nerden Çıktı Bu Kardeş, Haziran 1998
 Ormandaki Apartman, Ocak 1998
 Denizin Altını Merak Eden Vapur, Ekim 1997
 Çikolata Çocuk, Nisan 1997
 Gezmeyi Seven Ağaç, Mayıs 1996
 Yatağın Altındaki Harfler, Mayıs 1998
 Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor, Mayıs 1998
 Yaşlı Çocuk, Haziran 1998
 Kimin Yatağı Uçuyor, Mayıs 1997
 Sabahı Boyayan Çocuk, Nisan 1995
 Bütün Oyuncaklar Benim, Ağustos 1998
 Bana Bir Rüya Ver, Haziran 1998
 Kızamık Olan Fil, Ekim 1996
 Rengini Arayan Top, Ekim 1997
 Terlikleri Kim Giyecek, Ağustos 1998
 Buruşuk Kâğıt Parçası, Mayıs 1997
 Uzaylı Çocuğun Ödevi, Eylül 1997
 Üç Sihirli Öpücük, Haziran 1998
 Soru Balonları, Mayıs 1998
 Masalları Arayan Çocuk, Nisan 1997
 Masalını Arayan Ejderha, Ocak 1998
 Büyük Yatakta Kim Yatacak, Şubat 1996
 Üç Gözlü Çocuk, Haziran 1998
 Yaramaz Trafik Lambası, Eylül 1997
 Çöp Kafalı Çocuk, Nisan 1997
 Kitap Perisi, Mayıs 1998
 Reklamları Çizen Çocuk, Nisan 1997
 Işığını Yitiren Yıldız, Eylül 1997
 Bu Dünya Kimin, Eylül 1997

2.14.2. Diziye Ek Masallar

Dilek Ağacı, Ekim 1996

Dünyanın En Güzel Ağacı, Ekim 1996
 Ormanın Renkleri Kimde, Ocak 1998
 Ormanın Yeni Komşuları, Ocak 1998
 Ben Ne Zaman Büyüyeceğim, Ağustos 1998
 Ben Ne Olacağım, Ağustos 1998
 Masal Masal (külliyyat) 2012

2.14.3. Öykü Kitapları

Oğlum, Ben Çocukken, Ağustos 1995
 Kızım, Ben Çocukken, Ağustos 1995
 Kızım Neredesin, Ekim 1999
 Oğlum Neredesin, Ekim 1999
 Babam Duymasın, Mart 2002
 Kırmızı Şemsiye (Mavisel Yener ile), Nisan 2007
 Benim Babam Sihirbaz, Şubat 2009
 Babamın Sihirli Küresi, Ocak 2011
 Annem Neden Çıldırıldı, Ocak 2011
 Öykü Yazmayı Seviyorum, Mart 2014
 Gökyüzünde Balonlar, Nisan 2014
 Tak Tak Tak Şans Geldi! , 2016

2.14.4. Resimli Kitaplar

Ben Minicik Bir Bebektim-1, Mayıs'96
 Sarayın Süslü Kedisi, Eylül 1996
 Ben Minicik Bir Bebektim-2, Eylül 1997
 Şeker Canavarı, Ağustos 1998
 Uyku Canavarı, Ağustos 1998
 Kitap Canavarı, Ağustos 1998
 Atatürk Olmak/Becoming Atatürk, Ağustos 1999
 Yatağın Altında Kim Var, (deprem kitabı), Ağustos 1999
 Sanatçının Sihirli Odası, Nisan 2002
 Kardeşimin Sihirli Okulu, Mayıs 2002
 Küçük Prens'in Doğum Günü, Mayıs 2002
 Öğretmenin Sihirli Şapkası, Ağustos 2002

Saray Horozu'nun Doğum Günü, Ağustos 2002
 Dedemin Sihirli Dolabı, Eylül 2002
 Mevsimler Kralı'nın Doğum Günü, Mart 2003
 Kraliçe'nin Doğum Günü, Nisan 2003
 Kardeşimin Garip Arkadaşları, (Tarih Vakfı), Ağustos 2004
 Canım Annemin Doğum Günü, Eylül 2010
 Canım Babamın Doğum Günü, Eylül 2010
 Güzel Ablamın Doğum Günü, Eylül 2010
 Yakışıklı Ağabeyimin Doğum Günü, Eylül 2010
 Tatlı Kardeşimin Doğum Günü, Ocak 2011
 Tonton Dedemin Doğum Günü, Ocak 2011
 Pamuk Büyükkannemin Doğum Günü, Haziran 2011
 Sıska Kedimin Doğum Günü, Haziran 2011
 Sevgili Öğretmenimin Doğum Günü, Ekim 2011
 Can Arkadaşımın Doğum Günü, Ekim 2011
 Açıl Kapı Açıl, Kasım 2011
 Açıl Bahçe Açıl, Kasım 2011
 Açıl Maske Açıl (Kardeşimin Garip Arkadaşları), Kasım 2012
 Kediş'in Armağanı, Kasım 2013
 Oyuncu Susam, Kasım 2013
 Pufi Yumak Peşinde, Nisan 2014
 Hastanede Şenlik Var, Ekim 2014
 Sevimli Beyaz, Şubat 2015
 Ne Oynayalım, Mayıs 2015
 Ne Boyayalım, Mayıs 2015
 Ne Anlatalım, Ağustos 2015
 Ne Yiyelim, Ağustos 2015
 Moko ile Dinozo 1, Kasım 2015
 Moko ile Dinozo 2, Kasım 2015
 Moko ile Dinozo 3, Kasım 2015
 Moko ile Dinozo 4, Kasım 2015
 Babaannemin Perili Odası, Kasım 2015
 Dedemin Sihirli Mutfağı, Kasım 2015
 Mıymıy Teyze-1, Kasım 2015

Mıymıy Teyze-2, Kasım 2015
 Mıymıy Teyze-3, Şubat 2016
 Mıymıy Teyze-4, Mayıs 2017
 Bu Ne Biçim Armağan, 2015 (Mavisel Yener ile)
 Bu Ne Biçim Sunum, 2015 (Mavisel Yener ile)
 Bu Ne Biçim Yarışma, 2016 (Mavisel Yener ile)
 Sokakta Kediler, 2016

2.14.5. Romanlar

Süper Gazeteciler, Kasım 2000
 Süper Gazeteciler/Parktaki Esrar, Kasım 2001
 Süper Gazeteciler/Likörlü Çikolata, Kasım 2007
 Süper Gazeteciler/Belalı Davetiye, Kasım 2009
 Kayıp Kitaplıktaki İskelet (Mavisel Yener ile) Ocak 2011
 Kırmızı Arabanın Hayaleti, Nisan 2012
 Biri Uzaylı mı Dedi? Ekim 2013 (Fantastik Galaksi Serisi -1)
 Gökten Uzaylı Düştü, 2016
 Yine mi Uzaylı? Mart 2014 (Fantastik Galaksi Serisi -2)
 Esrarengiz Duman Ekim 2014
 Kayıp Kitaplıktaki İskelet 2 (Mavisel Yener ile) Kasım 2014
 Çılgın Uzay Planı 3 Eylül 2015 (Fantastik Galaksi Serisi -3)
 Zombili Mombili Roman, Nisan 2016
 Kiralık Evde Bir Gün İki Gece, Nisan 2016
 Renk Delisi (Süper Çocuklar), Nisan 2016
 Ses Delisi (Süper Çocuklar), 2016
 Abur Cubur Canavarı, Kasım 2016
 Kayıp Kitaplıktaki İskelet 3 (Mavisel Yener ile) Mayıs 2017

2.14.6. Şiir Kitapları

Kent Duygusu, 1981
 Mavi Ay, (Mavisel Yener ile) Ocak 2004
 Kar Sesi, (Mavisel Yener ile) Nisan 2004
 Kuş Uçtu Şiir Kaldı, (Mavisel Yener ile) Şubat 2004
 Şiirimi Kedi Kaptı (Mavisel Yener ile) Mayıs 2004

Denizin Büyüsü (Mavisel Yener) Nisan 2005
 Ay Kaç Yaşında? (Mavisel Yener ile) Nisan 2006
 Kaç Güneş Var (Mavisel Yener ile) Ekim 2008
 Şaşkın Şiirler (Mavisel Yener ile) Nisan 2011
 Balığım Şiir Yazdı (Mavisel Yener ile) Ağustos 2013
 Uçan Şiirler (Mavisel Yener ile) Kasım 2013
 Zıplayan Şiirler (Mavisel Yener ile) Kasım 2014
 Reçelli Şiirler (Mavisel Yener ile) Kasım 2014

2.15. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde iletiler ve Aytül Akal'ın yapıtları üzerine yapılan çalışmalar yer almaktadır. Bu noktada ilgili konu hakkında hazırlanan bildiriler, makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri aşağıda verilmiştir.

1999 yılında Adıgüzel tarafından hazırlanan “*Aytül Akal'ın Çocuk Kitaplarına İç ve Dış Yapı Açısından Bakış*” adlı çalışmada, Akal'ın kitapları iç ve dış yapı özelliklerine göre ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda, Aytül Akal'ın çocuk kitaplarının biçim ve içerik yönleri ile eğitbilimsel açıdan başarılı örnekler arasında gösterilmiştir.

2002 yılında Erdi tarafından hazırlanan “*İpek Ongun'un 'Bir Genç Kızın Gizli Defteri' Adlı Romanında Yer Alan Eğitim Amaçlı İletiler*” adlı çalışması, eğitsel iletiler odaklı araştırmaların ilklerindendir. Bu çalışmanın konusu, "İpek Ongun'un " Bir Genç Kızın Gizli Defteri" adlı kitabında eğitim amaçlı iletilerin sınıflandırılması ve çözümlenmesi"dir. Amacı ise, bu kitapta 12 yaş ve üstü çocuklara yönelik ne gibi iletiler olduğunu görme, eğitimsel yanlarının derecesini araştırma ve bunların işlevlerini değerlendirmektir. Çalışmanın sonunda, yazarın iletilerinin, yaşamın gerçeklerinden yola çıkarak, ergenlik döneminde bulunan çocukların çevreleriyle olan ilişkilerine, kişilik, duygusal ve ahlâk gelişimlerine katkıda bulunduğu görülmüştür. Ayrıca çalışmada, ergenlik dönemi içinde bulunan çocuklara yönelik daha fazla eserin verilmesi, iletilerin dolaylı yollardan kitabın içeriğinde yer alması, yazarların çocuğun içinde bulunduğu dönemlerin özelliklerini göz önünde bulundurması, çocuk kitaplarının niteliklerinin arttırılması için çocuk kitaplarının analizine yönelik çalışmalar yapılması, bu alanda uzmanlaşmış eleştirmenlerin yetiştirilmesine teşvik edilmesi öneri olarak sunulmuştur.

2005 yılında Küçük tarafından hazırlanan “İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıflarda Okutulan Türkçe Kitaplarındaki Düz Yazı Metinlerinin Çocuğa Görelik İlkesine ve Metinlerin İçerdiği Eğitsel İletilere Göre İncelenmesi” adlı çalışmada ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıf, Türkçe ders kitaplarında bulunan düzyazı metinlerinin dil ve anlatım yönünde çocuğa görelik ilkesine uygunluğu ve içerdiği eğitsel iletilerin değerlendirmesi yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonunda Türkçe ders kitaplarına metin seçimi ölçütleri içinde çocuğa görelik ilkesinin tam anlamıyla var olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

2006 yılında düzenlenen II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumunda Kuzu tarafından sunulan “Aytül Akal’ın Masallarıyla Çocuklara Demokratik Yaşam Eğitimi” adlı çalışmada, Akal’ın masallarının çocukların yaş ve hayal dünyalarına hitap edebilecek şekilde masallar olduğuna dair bulgu ve sonuçlara ulaşılmıştır.

2007 yılında Maden tarafından hazırlanan “Aytül Akal’ın Çocuk Masallarında Anlatım Bozuklukları” adlı çalışmada, Aytül Akal’ın çocuk masalları, incelenmiştir. Yapılan araştırmada yazarın 33 çocuk masalı incelenmiş ve farklı sebeplerden kaynaklanan pek çok anlatım bozukluğu tespit edilmiştir.

2008 yılında Kuzu tarafından yapılan “Aytül Akal’ın Masallarıyla Çocukta Çevre Bilinci Geliştirme” adlı araştırmada, Aytül Akal’ın masalları, erken yaşlarda çocuklara çevre bilinci kazandırma konusunda önerilebilecek kitaplar olarak gösterilmiştir. Araştırmanın verilerine göre Akal, ‘çocuk gerçekliği’ ve ‘çocuğa görelik’ ilkelerine bağlı kalarak kurguladığı masallarında çocuklara çevre bilinci kazandırma noktasında hayli başarılıdır.

2008 yılında Özdemir tarafından yapılan “Sevim Ak’ın Hikâye ve Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler” adlı araştırmada, Sevim Ak’ın çocuk hikâyelerinde ve romanlarındaki eğitsel iletileri ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın sonunda “Sevim Ak’ın çocuk kitaplarının eserlerindeki eğitsel iletiler dolayısıyla, çocuğun yanı sıra, aile büyüklerine ve öğretmenlere de yönelik olduğu” sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın öneriler kısmında da Sevim Ak’ın kitaplarının ilköğretimde okutulması gereken kitapları belirleyen Millî Eğitim Bakanlığı’na kaynak olarak kullanılabilir, önerisinde bulunulmuştur.

2008 yılında Erdi tarafından hazırlanan “Türkiye’de 1980-1985 ve 2000-2005 Yılları Arasındaki Çocuk Kitaplarında Eğitsel İletiler (Karşılaştırmalı Bir Çalışma)” adlı çalışmada, Türkiye’de, Türk yazarlar tarafından yazılmış, ilk basımı

1980- 1985 yıllarında gerçekleşen, ilköğretim 1.kademe çağı çocuklarına (7- 12 yaş) yönelik çocuk kitaplarıyla, 2000- 2005 yıllarında yine Türkiye’de ve Türk yazarlar tarafından yazılarak ilk basımı yapılan, ilköğretim çağı çocuklarına (7- 14 yaş) yönelik çocuk kitaplarında, çocuğun fiziksel, duygusal, bilişsel, ahlâk ve sosyal gelişimini destekleyen eğitsel amaçlı iletilerin, içinde bulunduğu dönemin toplumsal özelliklerini ne kadar taşıdığı, değişen toplum yapısına ne denli uyum sağladığı, bunu çocuğun belirtilen gelişimine ne derecede yansıttığı ve her iki dönemde verilen eğitsel amaçlı iletilerin arasında fark olup olmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Çalışmanın sonucunda, Türkiye’de, gerek siyasal gerekse sosyo- ekonomik açıdan yaşanan değişimlerin daha çok gelişime yönelik olduğu ve bunun da çocuk edebiyatına yansıdığı ifade edilmiştir.

2010 yılında Kılıç tarafından hazırlanan “*Çeviri Çocuk Klasiklerinde Eğitici İletiler (MEB’in 2005 Yılında İlköğretim Öğrencilerine Önerdiği 100 Temel Eser Örneğinde)*” adlı çalışmada, Batı dillerinden çevrilen ve bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de çocuklar tarafından büyük ilgiyle okunan dünya çocuk klasiklerinin ilköğretim öğrencilerine hangi eğitici iletileri verdiğinin saptanması amaçlanmıştır. Araştırmada MEB İlköğretim 100 Temel Eser içerisinde anket aracılığıyla belirlenen en sevilen 10 çeviri çocuk klasiği eğitici iletiler açısından irdelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, çeviri çocuk klasiklerinde çocuklar için eğitici nitelikte olan birçok ileti tespit edilmiştir. Ancak klasik eserlerde eğitici iletilerin yanında çocukları eğitsel açıdan uygun olmayan kavramlara yöneltici ifadelerin de olduğu görülmüştür.

2010 yılında Kaya tarafından hazırlanan “Aytül Uncu Akal’ın Öykü ve Masallarında Tema, Dil ve Eğitim Öğeleri” adlı araştırmada incelenen masalların, içerdikleri fantastik öğeler sayesinde çocuğun yaratıcılığını geliştirmeye; öykülerin ise çocuğa okuma alışkanlığı kazandırma noktasında yararlı olacağı görüşüne varılmıştır.

2011 yılında Barış tarafından hazırlanan “*Gülten Dayıoğlu’nun Çocuk Romanlarındaki Eğitsel İletiler*” adlı çalışmada, Gülten Dayıoğlu’nun çocuk romanlarındaki eğitsel iletilerin eğitimciler ve ebeveynler açısından çocuk eğitimindeki faydalarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın sonunda Gülten Dayıoğlu’nun romanlarında milli ve insani iletilerin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2011 yılında Köse tarafından hazırlanan “*Muzaffer İzgü’nün “Anneannemin Akıl Almaz Maceraları” Serisindeki Eğitsel İletiler*” adlı çalışmada, Muzaffer İzgü’nün “Anneannemin Akıl Almaz Maceraları” serisindeki öykülerin vermiş olduğu eğitsel iletileri tespit etmek ve bu iletilerin çocuk eğitime katkı ve etkilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın sonunda, “Anneannemin Akıl Almaz Maceraları” serisindeki tüm öykülerde işlenen iletiler çocuk eğitimiyle ilişkilendirilmiş ve çeşitlilik bakımından anne, baba ve eğitimcilere pek de yeni bakış açıları kazandırmamış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2012 yılında Yazıcı Okuyan ve Gedikoğlu tarafından hazırlanan “Aytül Akal’ın Çocuk Kitaplarında Çevre Bilinci ve Duyarlılığı” adlı çalışmada, Aytül Akal’ın ilköğretim dönemine yönelik çocuk kitaplarında, çevre sorunlarına ne düzeyde yer verildiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yazarın incelenen çocuk kitaplarında hava, su, toprak ve gürültü kirliliğine yönelik çevre sorunları tespit edilmiştir. Buna karşın incelenen çocuk kitaplarında flora-faunanın bozulmasına ve kültürel çevre sorunlarına yönelik bir ifade görülmemiştir.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü’nün 9-11 Mayıs 2012 tarihlerinde beşinci kez düzenlediği Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum dizisinin, “Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal” başlıklı sempozyumunda sunulan tüm bildiriler, “Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal Sempozyumu” adıyla kitaplaştırılmıştır.

2012 yılında Özaslan tarafından hazırlanan “*Muzaffer İzgü’nün Çocuklara Yönelik Hikâye ve Romanlarındaki Eğitsel İletiler*” adlı çalışmada, çocuk edebiyatı alanının tanınan yazarlarından biri olan Muzaffer İzgü’nün çocuk hikâyelerinde ve çocuk romanlarında vermek istediği eğitsel iletilerin ayrı ayrı saptanması, bu iletilerin çocuk hikâyelerinde ve çocuk romanlarında verilmesinin arasında farklılıklar olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda incelenen kitapların yazarın işlediği eğitsel iletiler dolayısıyla çocuklara önerilebileceği sonucuna varılmıştır.

2013 yılında Hamzadayı ve Çetinkaya tarafından yapılan “Çocuk Okurların Bilişsel, Duyuşsal ve Toplumsal Gelişimlerindeki İşlevleri Açısından Aytül Akal’da Mizah Öğesinin Kullanımı” adlı çalışmada, Aytül Akal’ın yapıtlarındaki mizah öğeleri okur odaklı bir yaklaşımla incelenmiş ve bu mizah öğelerinin çocukların bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimleri açısından taşıdığı önem üzerinde durulmuştur. Araştırmanın sonuçları olarak, Akal’ın toplumsal önyargıların

aşılmasında mizah ögesini başarıyla kullandığı tespit edilmiştir. Yazarın toplumsal sorunların eleştirisinde mizahı etkili bir şekilde kullanması, araştırma kapsamında ulaşılan başka bir sonuçtur.

2013 yılında Kaplan tarafından yapılan “*Hidayet Karakuş’un Roman ve Hikâyelerinde Yer Alan Eğitsel İletiler*” adlı çalışmada, Hidayet Karakuş’un roman ve hikâyelerindeki eğitsel iletilerin sınıflandırılarak ortaya konması amaçlanmıştır. Bu çalışma Hidayet Karakuş ile ilgili araştırma yapmak isteyen araştırmacılar için önemli bir kaynak olabilecek düzeydedir.

2014 yılında Gülgönül tarafından hazırlanan “Bilgin Adalı’nın Hikâye ve Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler” adlı çalışmada, Bilgin Adalı’nın çocuklara yönelik hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletileri ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu kapsamda yazarın 13 tane hikâye ve romanı incelenmiştir. Araştırmanın bulguları arasında, doğa ve hayvan sevgisi, çıkarım yapma, iş birliği ve dayanışmanın önemi, iletişim kurma, paylaşma, yardımlaşma, tedbirli olmanın önemi, savaşın kötülüğü konuları ağırlıklı iletiler tespit edilmiştir.

2015 yılında Cesur tarafından hazırlanan “*Mavisel Yener’in Çocuklara Yönelik Öykülerindeki Eğitsel İletiler Üzerine Bir Araştırma*” adlı çalışmanın amacı, Mavisel Yener’in çocuklara yönelik yazdığı hikâyelerindeki eğitsel iletileri tespit etmek ve bu eğitsel iletilerin aktarılış şeklini ortaya koymak şeklinde belirlenmiştir. Yazarın incelenen öykülerinde tespit edilen iletilen büyük çoğunluğu kişisel gelişimi destekleyen iletiler olarak saptanmıştır.

2015 yılında Taşkiran tarafından hazırlanan “Mustafa Ruhi Şirin’in Masallarında ve Öykülerinde Eğitsel İletiler” adlı çalışmanın genel amacı, Mustafa Ruhi Şirin’in çocuklar için yazdığı masal ve öykü türlerindeki eserlerde işlenen değerleri saptamak olarak belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda yazarın masal kitaplarının değerler açısından zengin olduğu; öykü kitaplarının ise masal kitapları kadar fazla değer içermediği yargısına varılmıştır.

2015 yılında Akçay tarafından yapılan “*Samed Behrengi’nin Hikâyelerindeki Eğitsel İletiler Üzerine Bir Araştırma*” adlı çalışmada Samed Behrengi’nin hikâyelerinde yer alan eğitsel iletilerin tespit edilmesi, tespit edilen bu iletilerin çocuğun kişisel, toplumsal, dinî, evrensel, ulusal gelişimine hangi etkilerde bulunduğu belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, incelenen öykülerde yazarın çocukların yaşadıkları çevreye karşı duyarlı olmalarına yönelik iletileri işlediği sonucuna ulaşılmıştır.

2016 yılında Uzuner Yurt tarafından hazırlanan “Aytül Akal’ın Gökyüzünde Balonlar Adlı Öykü Kitabının Söz Varlığı” adlı çalışmada, Aytül Akal’ın Gökyüzünde Balonlar adlı öykü kitabının söz varlığını tespit etmek amaçlanmıştır. Yazarın incelenen öykü kitabının kelime hazinesi ve deyimler bakımından zengin, diğer söz varlığı unsurları (atasözleri, kalıp sözler) açısından yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2016 yılında Dumanlı Kadızade ve Önder tarafından yapılan “Aytül Akal’ın “Süper Gazeteciler” Çocuk Serisinde “Abartılmış Merak” adlı çalışmada, Aytül Akal’ın çocuk romanı serisinde “abartılmış merak” ögesi incelenmiştir. İnceleme sonunda, yazarın roman serisinde abartılmış merak ögesinin doğallıktan uzak bir gerilim yarattığı ve inandırıcılığını yitiren tesadüfi olaylarla birleşerek kurguyu zayıflattığı sonucuna varılmıştır.

2017 yılında Işık tarafından hazırlanan “*Karakter Eğitimi Açısından Mevlâna İdris Zengin’in Hikâye ve Masallarında Eğitsel İletiler*” adlı çalışmada, yazarın, hikâye ve masallarında çocuklara vermek istediği mesajlar ve bu mesajları verirken seçmiş olduğu karakterlerin özellikleri analiz edilerek kitap seçiminde ebeveynlere, öğretmenlere ve çocuklara yardımcı olunması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, yazarın kitaplarındaki karakterlerin olumlu özellikler taşıdığı ve çocuk okurun bu karakterlerle özdeşim kurabileceği yargısına ulaşılmıştır. Bunun sebebi olarak da eserlerin genelinde olumlu iletilerin tespit edilmesi gösterilmiştir.

2017 yılında Gümüş tarafından hazırlanan “*Değerler Eğitimi Bağlamında Aytül Akal’ın Çocuk Romanlarının Analizi*” adlı çalışmada, Aytül Akal’ın 2015 yılına kadar yayımlanmış çocuk romanlarının içerdiği değerleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre Akal’ın çocuk romanlarında Schwartz’ın Değer Sınıflandırmasından en çok İyilikseverlik ve Geleneksellik değer grubuna ait alt değerlere rastlanmıştır.

BÖLÜM III YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi hakkında bilgiler verilmiştir. Araştırmanın inceleme nesneleri ve veri toplama süreci aşağıda belirtilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Aytül Akal'ın çocuk kitaplarının eğitsel iletiler açısından incelenmesini amaç edinen bu çalışma, var olan bir durumu olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçladığından tarama türünde bir araştırmadır. Bu sebeple çalışmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2013:217).

3.2. ARAŞTIRMANIN İNCELEME NESNELERİ

Aytül Akal'ın çocuk kitaplarındaki eğitsel iletileri tespit etmek amacıyla yapılan bu araştırmada yazarın toplam 8 masal, 8 öykü ve 8 roman kitabı olmak üzere toplam 24 yapıtı, araştırmanın inceleme nesneleri olarak kullanılmıştır. Söz konusu yapıtlar Uçanbalık, Tudem, Redhouse Kidz, Doğan Egmont, Fom Kitap ve Bilgi Yayınevlerinden temin edilmiştir. Araştırmanın inceleme nesneleri olarak kullanılan yapıtlar ve yayınevleri aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 1

Araştırmanın İnceleme Nesneleri Olarak Kullanılan Yapıtlar ve Yayınevleri

Kitap Adı	Yayınevi
1. Dilek Ağacı	Uçanbalık Yayınları
2. Geceyi Unutan Fil	Uçanbalık Yayınları
3. Çikolata Çocuk	Uçanbalık Yayınları
4. Canı Sıkılan Aydede	Uçanbalık Yayınları
5. Nerden Çıktı Bu Kardeş?	Uçanbalık Yayınları
6. Üç Gözlü Çocuk	Uçanbalık Yayınları
7. Suda Oynamayı Kim Sevmez	Uçanbalık Yayınları
8. Bana Bir Rüya Ver	Uçanbalık Yayınları

9. Babamın Sihirli Küresi	Tudem Yayıncılık
10. Annem Neden Çıldırdı?	Tudem Yayıncılık
11. Benim Babam Sihirbaz	Tudem Yayıncılık
12. Babam Duymasın	Tudem Yayıncılık
13. Oğlum Ben Çocukken	Uçanbalık Yayınları
14. Kızım Ben Çocukken	Uçanbalık Yayınları
15. Oğlum Nerdesin	Uçanbalık Yayınları
16. Gökyüzündeki Bulutlar	Redhouse Kidz Yayınları
17. Kırmızı Arabanın Hayaleti	Tudem Yayıncılık
18. Süper Gazeteciler 1	Tudem Yayıncılık
19. Renk Delisi	Tudem Yayıncılık
20. Ses Delisi	Tudem Yayıncılık
21. Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	Doğan Egmont Yayıncılık
22. Gökten Uzaylı Düştü	Fom Kitap
23. Esrarengiz Duman	Fom Kitap
24. Abur Cubur Canavarı	Bilgi Yayınevi

3.3. VERİLERİN TOPLANMA SÜRECİ

3.3.1. Dokümanlara Ulaşma ve Özgünlüğünü Kontrol Etme

Aytül Akal'ın incelemeye alınan kitapları Uçanbalık, Tudem, Redhouse Kidz, Doğan Egmont, Fom Kitap ve Bilgi Yayınevlerinden özgün hâllerleriyle temin edilmiştir.

3.3.2. Dokümanları Anlama

Araştırma kapsamında Ayül Akal'ın masal, öykü ve roman kitapları, eğitsel iletiler açısından incelenmiş ve bulgular yorumlanmıştır. Ardından tespit edilen iletiler kategorilere ayrılmıştır.

3.3.3. Verileri Analiz Etme

Belirlenen iletileri farklı temalar altında toplamak için içerik analizi tekniği kullanılmıştır. “İçerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışılır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013:259).

“Nitel araştırma verileri dört aşamada analiz edilir:

1. Verilerin kodlanması,
2. Temaların bulunması,
3. Kodların ve temaların düzenlenmesi,
4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması” (Yıldırım ve Şimşek, 2013:260).

3.3.4. Verilerin Kodlanması ve Temaların Bulunması

Bu araştırmada verilerin kodlanması sürecinde ‘verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama’ türü kullanılmıştır. İncelenen kitaplarda tespit edilen eğitsel iletiler, ortak veya benzer yönler taşıyan başka iletilerle aynı kategoriye alınmıştır. Tespit edilip kategorilere ayrılan eğitsel iletiler uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşünde belirtilen öneri ve uyarılara dikkat edilerek lüzumlu yerlerde düzenlemeler yapılmıştır. Uzman görüşü sonunda her kategoriye bir kod verilmiş olup, aynı temada yer alan iletilere de kod numarası verilmiştir. İletiler, sunuluş biçimi ve amaçlarına göre iki başlıkta toplanmıştır:

Sunuluş Biçimlerine Göre Eğitsel İletiler

Doğrudan Aktarılan İletiler

Dolaylı Yoldan Aktarılan İletiler

Amaçlarına Göre Eğitsel İletiler

Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler

Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler

Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler

Çevre Bilinci Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler

Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler

Eğitsel iletilerin kategorileri, ilk harfleriyle kodlanmıştır. Aynı temada yer alan eğitsel iletiler kendi grubu içinde numaralandırılmıştır.

‘Amaçlarına Göre Eğitsel İletiler’ şu şekilde kodlanmıştır:

1. Kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletiler “K” harfi ile kodlanmıştır.
2. Toplumsal gelişimi destekleyen eğitsel iletiler “T” harfi ile kodlanmıştır.
3. Ulusal düşüncenin gelişimini destekleyen eğitsel iletiler “U” harfi ile kodlanmıştır.
4. Çevre bilinci gelişimini destekleyen eğitsel iletiler “Ç” harfi ile kodlanmıştır.
5. Evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen eğitsel iletiler “E” harfi ile kodlanmıştır.

3.3.4.1. Kodların ve temaların düzenlenmesi

Araştırmada incelenen masal, öykü ve roman kitaplarında tespit edilen eğitsel iletiler kategorilere ayrılıp kodlandıktan sonra şu çizelgeler elde edilmiştir:

Tablo 2

A. Kişilik Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerle İlgili Kodlama

İleti Kodu	İleti Adı	İleti Kodu	İleti Adı
K1	Ümitsiz Olmamak	K25	Yeni Bir Dil Öğrenmek
K2	Bağımlı Olmamak	K26	Başkasının Eşyasına Zarar Vermemek
K3	Tembel Olmamak	K27	Sorumluluklarımızı Bilmek
K4	Başkasının Eşyasını Kullanmamak	K28	Dikkatli Olmak
K5	Güvenmek-Güvenilir Olmak	K29	İşini Severek Yapmak
K6	Hayallerimizi Gerçekleştirmek İçin Çalışmak	K30	Emanete Sahip Çıkmak
K7	Kitapları Sevmek	K31	Birikim Yapmak
K8	Farklı Olmayı İstemek	K32	Özgün Olmak
K9	Beslenmeye Dikkat Etmek	K33	Olanaklardan Yararlanmak
K10	Zamanı Verimli Kullanmak	K34	Çocukluğa Değer Vermek
K11	Sağlıklı Olmak	K35	Düzenli Olmak
K12	Sorumsuz Davranmamak	K36	Bilinçli Olmak
K13	Geçmişe Değer Vermek	K36	Hatalardan Ders Çıkarmak
K14	Teknolojiyi Takip Etmek	K38	Sorumluluk Almak
K15	Temizliğe Önem Vermek	K39	Çocuğa Değer Vermek
K16	Yaşamın Değerini Bilmek	K40	Kendi Kararlarını Kendi Vermek
K17	Okumaya Değer Vermek	K41	Dostluğa Önem Vermek
K18	Kendini Keşfetmek	K42	Hayal Kurmak
K19	Bir Şeyi Zorla Yaptırmamak	K43	Maddiyat Bağımlısı Olmamak
K20	Sadakatli Olmak	K44	Çok Yönlü Gelişim Göstermek
K21	Hayata Olumlu Bakmak	K45	Araştırmaya Önem Vermek
K22	Kıskanmamak	K46	Yeniliklere ve Gelişime Açık Olmak
K23	Elimizdekiyle Yetinebilmek	K47	Öfke Kontrolünü Sağlamak
K24	Kitaba Para Harcayabilmek	K48	Düşünceli Davranmak
		K49	Kişilikli Olmak

Kişisel gelişimle ilgili olan 49 çeşit ileti ve ileti kodu çizelgede yer almaktadır.

Tablo 3

B. Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerle İlgili Kodlama

İleti Kodu	İleti Adı	İleti Kodu	İleti Adı
T1	Başkalarını Rahatsız Etmemek	T13	Hayatımızın ve Arkadaşlarımızın Kıymetini Bilmek
T2	Yardımsaver Olmak	T14	Trafik Kurallarına Uymak
T3	Engelli Bireylere Yardımcı Olmak	T15	İşi Ehline Vermek
T4	Paylaşmak	T16	Büyüklerle Karşı Saygılı Olmak
T5	Misafirperver Olmak	T17	Küçüklerimize Destek Olmak
T6	Olumlu İletişim Kurmak	T18	Büyüklerimize Zaman Ayırmak
T7	Büyüklerimize Yardımcı Olmak	T19	Başkasının Eşyasını İzinsiz Almamak
T8	Aile Büyüklerine Değer Vermek	T20	Görgü Kurallarına Uymak
T9	Büyüklerimize Danışmak	T21	Engelli Bireylere Karşı İyi Davranmak
T10	Komşuluk İlişkilerini Yaşatmak	T21	Ortaklaşa Karar Vermek
T11	Toplumsal Sorumluluklarımızı Yerine Getirmek	T23	Sorunlarımızı Destek Alarak Aşmak
T12	İş Bölümü Yapmak	T24	Popüler Kültüre Kapılmamak

Toplumsal gelişim ile ilgili olan 24 çeşit ileti ve ileti kodu çizelgede yer almaktadır

Tablo 4

C. Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerle İlgili Kodlama

İleti Kodu	İleti Adı
U1	Atatürk Devrimlerinin Önemi Bilmek
U2	Anadilimizi Özümsemek
U3	Ülkemize Yararlı Birey Olmak
U4	Ulusça Dayanışma İçinde Olmak
U5	Milli Varlıklarımızı Ziyaret Etmek

Ulusal gelişimle ilgili olan 5 çeşit ileti ve ileti kodu çizelgede yer almaktadır.

Tablo 5

D. Çevre Bilinci Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerle İlgili Kodlama

İleti Kodu	İleti Adı
Ç1	Ağaçlara Zarar Vermemek
Ç2	Hayvanlara Zarar Vermemek
Ç3	Hayvanlara İyi Davranmak
Ç4	Çöp Atmamak
Ç5	Doğayı Korumak
Ç6	Doğanın Değerini Bilmek
Ç7	Doğa Olaylarından Korunmak
Ç8	Hayvanları Korumak
Ç9	Şehirleşmeden Etkilenmek

Çevre bilinci gelişimi ile ilgili olan 9 çeşit ileti ve ileti kodu çizelgede yer almaktadır.

Tablo 6

E. Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerle İlgili Kodlama

İleti Kodu	İleti Adı
E1	Barış İçinde Yaşamak
E2	Kibirli Davranmamak
E3	Annemizin Değerini Bilmek
E4	Fedakâr Olmak
E5	İsraf Yapmamak
E6	Hırsızlık Yapmamak
E7	Çalışkan Olmak
E8	Azimli Olmak
E9	Hakkını Aramak
E10	Alay Etmemek- Küçümsememek
E11	Tutumlu Olmak
E12	Empati Kurmak
E13	Açgözlü Davranmamak
E14	Anne Sözü Dinlemek
E15	Ön yargılı Olmamak
E16	Alçakgönüllü Olmak
E17	Yalan Söylememek
E18	Duyarlı Olmak
E19	Tedbirli Olmak
E20	Fikirilere Saygı Göstermek
E21	Kötümser Olmamak
E22	Vefalı Olmak
E23	Bencil Olmamak
E24	Dürüst Olmak
E25	Emeğe Saygı Duymak

Evrensel düşüncenin gelişimi ile ilgili olan 25 çeşit ileti ve ileti kodu çizelgede yer almaktadır.

3.4. İNANDIRICILIK VE TUTARLILIK

Lincoln ve Guba (1985, akt.Erlandson, Harris, Skipper ve Allen, 1993) nitel araştırmanın niteliğini artırabilecek birtakım stratejiler önermektedirler. Ancak bu önerileri nicel çalışmada geleneksel olarak kabul gören ve önemli değer ölçütleri olarak ön plana çıkarılan “geçerlik” ve “güvenirlik” kavramları çerçevesinde değil nitel araştırmanın doğasına uygun olabileceğini düşündükleri alternatif kavramlarla yapmaktadırlar. Bu çerçevede “iç geçerlik” yerine “inandırıcılık,” “dış geçerlik” (ya da “genelleme”) yerine “aktarılabilirlik,” “iç güvenilirlik” yerine “tutarlık” ve “dış güvenilirlik” (ya da “tekrar edilebilirlik”) yerine “teyit edilebilirlik” kavramlarını kullanmayı tercih etmektedirler” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 298).

Araştırmada oluşturulacak kategoriler ve kodlar için, araştırmanın inceleme nesnelerini oluşturan masal, öykü ve roman kitapları okunmuş olup iletiler saptanmıştır. Saptanan iletiler kategorilere ayrılmış ve her bir iletiye bir kod numarası verilmiştir. Kategorilere ayrılan iletiler uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü alınarak kategorilerde düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmanın inandırıcılığı ve tutarlılığı bu şekilde sağlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde yazar Aytül Akal'ın incelenen masal, öykü ve roman kitaplarında tespit edilen ileti cümleleri verilmiştir. Bulgular ve yorumlar bölümü incelenen kitaplar arasından tür sırasına göre verilmiştir. Bundan hareketle önce masal kitaplarının ardından ise öykü kitaplarının ve son olarak roman kitaplarının ileti cümleleri ve bu iletilerin aktarılış şekillerinin açıklamaları verilmiştir. İleti cümlelerinin sonunda parantez içlerinde kitabın adı kısaltma şeklinde verilmiş olup sayfa numarası da paylaşılmıştır.

4.1. MASAL KİTAPLARI

Bu başlık altında yazar Aytül Akal'ın incelenen masal kitaplarındaki eğitsel ileti ifadeleri ve bu iletilerin aktarılış şekli verilmiştir.

4.1.1. “Dilek Ağacı” Adlı Masal Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Ümitsiz Olmamak K1.

Yazar, “Ümitsiz Olmamak” iletisini dileklerimizin gerçekleşebileceği günleri beklememizi ve sabırlı olmamızı dolaylı yoldan aktarmıştır:

1. “Kim bilir, belki sizin dileğiniz de hemen yerine geliverir. Ama eğer dileğiniz henüz gerçekleşmemişse, sakın üzölmeyin. Nasıl olsa ilerde dileklerinizin gerçekleşebileceği günler gelecektir. O günlere kadar sabırlı olmalı ve ağaçları çok sevmelisiniz.” (DA, 2006, s.16)- Örtük İleti

4.1.2. “Geceyi Unutan Fil” Adlı Masal Kitabında Eğitsel İletiler

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Başkalarını Rahatsız Etmemek T1.

Yazar “Başkalarını Rahatsız Etmemek” iletisini, filin diğer hayvanları gece uyutmaması üzerinden diyaloglar aracılığıyla dolaylı olarak okuyucuya sunmuştur:

1. Filin sesinden kimse uyuyamaz olmuş. Sonunda maymun, filin kapısını çalmış. “Bak, gece oldu. Yıldızlar çıktı. Artık hepimiz uyumak istiyoruz. Lütfen gürültü yapma!” diye fili uyarmış.

Ama fil yıldızlara şöyle bir bakıp, Hayır, gece olmadı! Onlar yıldız değil, güneş,” diye maymunu terslemiş.” (GUF, 2007, s.5)- Örtük İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Empati Kurmak E12.

“Kendini başkasının yerine koymak” şeklinde tanımlanan “empati” duygusunu, yazar, başkalarını rahatsız edip uyutmayan filin, gürültü durumunda kendisinin de uyumadığını belirten cümlelerle dolaylı yoldan okuyucuya sunmuştur:

1. “Fil tekrar yatağına dönmüş, ama bir türlü uyuyamamış. Birileri gürültü yaparken uyumaya çalışmak ne kadar zormuş! Bir önceki gece kendisi oyun oynayıp gürültü yaparken arkadaşlarının neler hissettiğini şimdi daha iyi anlamış.” (GUF, 2007, s.15)- Örtük İleti

4.1.3. “Çikolata Çocuk” Adlı Masal Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Bağımlı Olmamak K2.

Bu cümlelerde her ne olursa olsun bir şeye bağımlı olunmaması düşüncesi, çikolata bağımlısı bir çocuğun durumunun dolaylı aktarımla okuyucuya sunulmasıyla anlatılmak istenmiştir:

1. “Çikolatadan başka şey beğenmez, doğum günlerinde bile hediye olarak yalnız çikolata istermiş. Çikolata onun için oyuncaklarından, kitaplarından, her şeyden ama her şeyden çok değerliymiş.” (ÇÇ, 2007, s.5)- Örtük İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Açgözlü Davranmamak E13.

İsraf durumuna da değinen bu cümlelerde yazar, açgözlü davranmamak gerektiğini dolaylı yoldan anlatmak istemiştir.

2. “Her gün ortaya yeni yeni çikolatalar çıktığından, çocuk hepsini yemeye yetişemiyormuş artık. Yenmeyen çikolatalar eriyor, her tarafa bulaşıyormuş. Yerler, duvarlar, her yer vıcık vıcık çikolata içindeymiş.” (ÇÇ,2007, s.11)- Örtük İleti

4.1.4. “Canı Sıkılan Aydede” Adlı Masal Kitabında Eğitsel İletiler

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Kibirli Davranmamak E2.

Hiçbir kimseyle arkadaşlık etmeyen, hiçbir iş yapmayan bir Ay’ın vaziyetinin anlatıldığı bu cümlelerde yazar, kibirli davranmamak iletilisini okuyucusuna dolaylı olarak sunmuştur.

1. “Bir varmış bir yokmuş. Gökyüzünde bir Ay varmış, başka ay yokmuş. Bütün gün koskocaman gökyüzünde tembel tembel oturur, ne kendisine yapacak bir iş, ne de bir arkadaş bulurmuş. Gece olunca çevresi yıldızla dolarmış, ama o hiçbir yıldızla arkadaşlık etmez, hep kendisi gibi başka bir Ay olmadığı için üzülür dururmuş.” (CSA,2005, s.3) - Örtük İleti

4.1.5. “Nerden Çıktı Bu Kardeş?” Adlı Masal Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Kıskanmamak K22.

Küçük kardeşini, “kendisine daha çok zaman ayrılıyor” düşüncesiyle kıskanan çocuğun duygu ve düşüncelerini, yazar, okuyucusuna dolaylı yoldan aktarmıştır:

1. “İşte! Annem beni bunun için sevmiyor,” diye düşünmüş çocuk. “Artık bir kardeşim var! Hep ona bakıyor, onu kucağına alıyor, onu seviyor... Yalnız annem mi? Herkes bebeği benden çok seviyor. Aman ne çok büyümüş, ne tatlı bebek olmuş, diyorlar. Beni kimse görmüyor. Nerden çıktı bu kardeş?” Çocuk üzüntüyle burnunu çekmiş, gözlerini kırıştırmış. Ağlıyormuymuş yoksa? ” (NÇBK,2007, s.5) - Örtük İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Annemizin Değerini Bilmek E3.

Yazar, bu cümlelerde “Annemizin Değerini Bilmek” iletilisini, annesinin fedakârlıklarını düşünen çocuk kahramanın düşünceleriyle dolaylı yoldan okuyucusuna sunmuştur:

2. Kardeşler birer birer uçup gitmiş. Kardeşi olan çocuk yapayalnız kalmış. Sonra, kendi annesini düşünmüş. Kendisini büyütürken kim bilir ne kadar yorulmuş, kaç geceler uykusuz kalmıştır... Şimdi aynı yorgunluğu kardeşi için yaşıyordu... Annesinin yorgun yüzünü hatırlamış.

“Ah, şimdi evimde olsam!” demiş. “Annemi de, kardeşimi de çok özledim!” (NÇBK,2007, s.15) - Örtük İleti

Fedakâr Olmak E4.

“Fedakâr Olmak” iletisini yazar, küçük kardeşini uyutma sorumluluğunu alıp annesine yardımcı olan çocuk karakterin annesiyle konuşmasında dolaylı yoldan aktarmıştır:

3. “İşte o anda, bir de ne görsün! Yine kendi evinde değil miymiş? Parmaklarının ucuna basarak kardeşinin bulunduğu odaya yürümüş. Annesi yine bebeğin başındaymış

Fısıldayarak, “Sen git biraz dinlen, anneciğim,” demiş. “Kardeşimi ben uyuturum.”

Annesi onu kucağına almış. Saçlarını öpüp okşamış. “Teşekkür ederim, yavrum.” demiş. “Buna gerçekten ihtiyacım vardı. Sen olamasan ben ne yapardım? Dilerim kardeşin de büyüdüğünde sana benzer.” (NÇBK, 2007, s.16)- Örtük İleti

4.1.6. “Üç Gözlü Çocuk” Adlı Masal Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Elimizdekiyle Yetinebilmek K23.

Yazar, “Üç Gözlü Çocuk” masalının kahramanı aracılığıyla “elindekiyle yetinmeyen, beğenmeyen ve elindekinin daha fazlasını, iyisini isteyen” bir çocuğun istekleri üzerinden “Elimizdekiyle Yetinebilmek” iletisini dolaylı yoldan okuyucuya sunmuştur:

1. “Bir varmış bir yokmuş. Sıra sıra evlerden birinde, her şeyden şikâyet eden bir çocuk yaşarmış. Sabah uyandığında, “Keşke daha uyanmasaydım,” diyerek güne başlar, akşam yatana kadar hep “Keşke” ile başlayan cümleler kurarmış. “Keşke bugün okul olmasaydı...” “Keşke bugün en sevdiğim çizgi film oynasaydı...” “Keşke yeni bir oyuncağım daha olsaydı...” Cümleleri böyle sürüp gidermiş.

En çok da, gerçekleştiremeyecek şeyle istermiş. Bu yüzden kimse çocuğu mutlu edemez, kimse onu sevindiremezmiş. Çünkü o, en sevinilecek

durumda bile, “Keşke” ile kurabileceği cümleler bulabilirmiş.” (ÜGÇ,2005, s.5) - Örtük İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Açgözlü Davranmamak E13.

“Açgözlü Davranmak” ileti bu cümlelerde açgözlü davranıp hatasının farkına varan bir çocuğun kendini eleştirmesinde okuyucuya doğrudan aktarılmıştır:

2. “Aynada kendini incelemiş. “Ne kadar aç gözlü davranmışım! Ne vardı böyle şeyler isteyecek?” demiş. “Ama yine de şanslıyım. Ya fazladan bir burun, bir kulak, hatta bir kafa daha isteseydim?.. İyi ki daha fazla açgözlülük yapmamışım!” (ÜGÇ, 2005, s.15) - Açık İleti

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Hayatımızın ve Arkadaşlarımızın Kıymetini Bilmek T.14

Bu cümlelerde yazar, açgözlü davranıp pek çok şey isteyen bir çocuğun arkadaşlarını ve derslerinden aldığı başarılı notları kaybetmesinin ardından arkadaşlarının ve normal bir hayatın değerini fark etmesini dolaylı yoldan sunmuştur:

3. “Öff, yine mi sen? Beni çağırmaktan ne zaman vazgeçeceksin?” demiş Keşke Perisi. “Yoksa şimdi de fazladan bir kulak ya da ağız mı isteyeceksin?”
“Hayır hayır!” diye bağırmış çocuk. “Ben artık normal bir çocuk olmak istiyorum. İki gözlü, iki kollu, iki bacaklı bir çocuk... İyi notlarımı ve arkadaşlarımı da geri istiyorum.” (ÜGÇ, 2005, s.13) - Örtük İleti

4.1.7. “Suda Oynamayı Kim Sevmez?” Adlı Masal Kitabında Eğitsel İletiler

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Anne Sözü Dinlemek E14.

“Anne sözü dinlemek” çocukların pek çok olumsuz durumdan kendilerini korumalarına yarayan anne nasihat ve uyarılarının yerine getirilmesidir. Bu cümlelerde de arkadaşlarıyla beraber olmak isteyen bir suaygırı yavrusunun paltosunu giymesi koşuluyla bu isteğinin annesi tarafından kabul edileceği belirtilmektedir. Yazar “Anne Sözü Dinlemek” iletişini dolaylı olarak okuyucusuna aktarmıştır:

1. “Bir gün suaygırı annesinden ormanda oyun oynamak için izin istemiş. “Arkadaşlarım beni bekliyorlar, ne olur ben de gidebilir miyim?” diye sormuş. Annesi, “Eğer paltonu giyersen, atkını omuzuna sarıp başına da yün bereni takarsan, çıkabilirsin,” demiş. Sonra da arkasından seslenmiş, “Unutma, suyla oynamak yok!” (SOKS, 2005, s.5)-Örtük İleti

4.1.8. “Bana Bir Rüya Ver” Adlı Masal Kitabında Eğitsel İletiler

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Yardımsever Olmak T2.

Yazar, bu cümlelerde yardıma muhtaç kimselere yardım edilmesi gerektiğini dolaylı yoldan okuyucusuna aktarmıştır:

1. “Çocuk gözlerini kapatır kapatmaz, hemen bir uçağa atlamış ve o iki çocuğun olduğu ülkeye ulaşmış. Onlara cebinden çıkardığı yiyecekleri vermiş. Kızarmış tavuklar, köfteler, havuçlar, elmalar, üzüm... Sonra çikolatalar, şekerler... Cebini boşalttıkça boşaltıyor ama içindekiler bir türlü tükenmiyormuş.” (BBRV, 2006, s.13) - Örtük İleti

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.4.)

Doğanın Değerini Bilmek Ç6.

Bu cümlelerde yazar doğanın değerinin bilinmesi gerektiğini ağaçları olmayan ve topraklarına yağmur yağmayan bir ülkenin çocuklarının sözleri aracılığıyla dolaylı yoldan aktarmıştır:

2. “İki kara kuru çocuk önce karınlarını doyurmuşlar, sonra giysileri giymişler. Küçük çocuğa teşekkür edip, “Eğer bizim de ağaçlarımız olsaydı, ülkemize yağmurlar yağar, toprağımız bereketli olurdu,” demişler. “O zaman sen de rüyanda buralara gelmek yerine, yine göklerde uçar, mavi denizlerde yüzerdin.” (BBRV, 2006, s.15)- Örtük İleti

Ağaçlara Zarar Vermemek Ç1.

Ağaç dikmenin ve ağaçları korumanın açık bir şekilde öğütlendiği bu cümlelerde “Ağaçlara Zarar Vermemek” ileti okuyucuya doğrudan aktarılmıştır:

3. “Küçük çocuk ceplerini yoklamış. Bakmış, cebinde elma çekirdekleri... “Alın, bunları ekin!” demiş. “Ağaçlar büyürken dallarını kırmaz, tomurcuklarını kopartmazsanız, sizin de ağaçlarınız meyve verir. Yeni tohumlar eker, ağaçlarınızı çoğaltırsınız. Ormanlarınız olduğunda, sizin ülkenize de yağmurlar yağar.” (BBRV, 2006, s.15) - Açık İleti

4.2. ÖYKÜ KİTAPLARI

Bu başlık altında yazar Aytül Akal'ın incelenen öykü kitaplarındaki eğitsel ileti ifadeleri ve bu iletilerin aktarılış şekli verilmiştir.

4.2.1. “Babamın Sihirli Küresi” Adlı Öykü Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Kitaba Para Harcayabilmek K24. İsraf Yapmamak E5. -

Kitaba para harcamayan öğrencilerin yemek yemek için ziyadesiyle para harcamaları, kitaba para harcayabilmenin önemini ortaya koymuştur. Yazar bu cümlelerde yemek yemek için fazlasıyla para harcayan öğrencilerin bir kitap almak için para harcamamalarını örtük olarak eleştirerek dolaylı aktarımda bulunmuştur. Yenilen yemeklerin yarım bırakılması da israf yapılmaması konusunda okuyucuya dolaylı bir mesaj olmuştur:

1. “Sonraki ders sınıfça tiyatroya gittik. Çıkışta öğretmenler pizza mı, hamburger mi diye oylama yapınca, kendimizi hamburgercide bulduk. Kitapçının önünden geçerken param yok diye içeri girmek istemeyenler, ikişer üçer hamburgerlerle karınlarını tıka basa doyurdular. Açgözlülük edenlerin bazıları, hamburgerlerini, patateslerini yarım bırakıp kalktı.” (BSK, 2017, s.22)- Örtük İleti - Örtük İleti

Tembel Olmamak K3.

Tatilde ödev ve sunum hazırlamakla ilgilenecek olan Semih'in bu ödev için istekli oluşuna şaşırın öykü kahramanının bu düşüncelerinde tembel olmamak iletilisi dolaylı olarak aktarılmıştır:

2. “Edindiği bilgiler ve fotoğraflarla, hepimize büyük salonda sunum yapacaktı Semih. Sanki öğretmenden armağan almış gibi sevinip bir de, “Yaparım öğretmenim,” demez mi! Tatilde gezmek yerine ödev yap, sonra da sunum hazırla, olacak iş mi? Semih'in yerinde olsam Ankara'ya gitmekten vazgeçerdim.” (BSK, 2017, s.37) - Örtük İleti

Yeni Bir Dil Öğrenmek K25.

Yabancı dil bilmenin avantajlarının anlatıldığı bu cümlelerde yeni bir dil öğrenmek iletilisi dolaylı yoldan okuyucuya sunulmuştur:

3. “Geçenlerde merak edip sordum:

“Oralarda Türkçe mi konuşuyorlar?”

Babam güldü:

“Annende iki dil, bende üç dil; tüm dünyayı fethedebiliriz.” (BSK, 2017, s.47)- Örtük İleti

Yeni Bir Dil Öğrenmek K25. - Anadilimizi Özümsemek U2.

Yeni bir dil öğrenmenin yolunun anadilinin inceliklerini öğrenmekten geçtiğini anlatan bu cümlelerde anadilimizi özümsemek iletisi doğrudan aktarımla; yeni bir dil öğrenmek iletisi ise dolaylı aktarımla okuyucuya sunulmuştur:

4. “Annemle babamın anlamadığım bir dilde konuşmaları ve yabancılarla dolu bir ülkede tek başına kalacak olmam beni korkuttu birden.

“Peki ama ben ne yapacağım?”

“Sen de dil öğreneceksin. Önce Türkçeni geliştireceksin tabii. Anadilin mükemmel olursa, başka dilleri öğrenmek çok kolay,” dedi babam sakın bir tavırla.” (BSK,2017, s.47)- Açık İleti- Örtük İleti

Başkasının Eşyasını Kullanmamak K4.

Yazar, başkasına ait olan bir eşyayı kullanmamamız gerektiğini dolaylı yoldan şu cümlelerle aktarmıştır:

5. “Küreyi torbaya koyup yanıma aldım. Annem o sırada hazırlanma telaşındaydı, elimdeki torbayı görmedi bile. Önceki akşam babama da bir şey söylememiştim. Sonuçta öğretmenim istemişti küreyi getirmemi, onlardan izin almam gerektiğini düşünmedim bile. Eğer bir şey diyecekleri varsa, öğretmene söylemeliydiler.” (BSK, 2017, s.49) - Örtük İleti

Başkasının Eşyasına Zarar Vermemek K26.

Başkasına ait olup izinsiz bir şekilde kullanılan bir eşyaya zarar verilmemesi gerektiği iletisi, babasının küresini okula götüren ve ona zarar gelmesini engelleyemeyen bir kız çocuğunun başına gelenlerde dolaylı olarak aktarılmıştır:

6. “Dünya’ya haksızlık oluyordu, çünkü başı dönmüştü ve durmadan masaya devrilip duruyordu. Sonunda Hasan öyle bir vurdu ki, Dünya kendi çevresinde döneceği yerde masadan aşağıya yuvarlandı. Hızını alamayıp yerde bir süre dolanıp durdu, sonra, “Çaattt!” diye ikiye ayrıldı. Yarısı bir yana, öteki yarısı öte yana yığıldı.” (BSK, 2017, s.51) - Örtük İleti

Sorumluluklarımızı Bilmek K27.

Yazar, bu cümlelerde aldıkları görev gereği hazırlıklarını zamanında yapmaları gerektiğini düşünen öğrenciler aracılığıyla sorumluluklarımızı bilmek iletisini dolaylı yoldan okuyucuya sunmuştur:

7. “Son dersin bitimine yakın Yasemin Öğretmen 23 Nisan’da sahneleyeceğimiz oyunun dekoru için gerekli malzemelerin geldiğini müjdeledi.
“Önceden hazırlanırsak rahat ederiz, derslerimiz de aksamaz.” (BSK, 2017, s.76)- Örtük İleti

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Yardımsever Olmak T2. - Ulusça Dayanışma İçinde Olmak U4.

Yazar, ‘yardımsever olmanın’ önemini, eğitimine devam etmesi için gerekli maddi yeterliliği olmayan bir çocuğun eğitim masraflarının karşılanması üzerinden dolaylı yoldan aktarmıştır. Yine aynı cümlelerde ‘ulusça dayanışmanın’ yardımlaşarak ilerleyebileceği doğrudan aktarımla okuyucuya sunulmuştur:

8. “Elbette eğitimin bir bedeli olacak... Ancak, çok çalışkan olup gelecek için büyük hedefleri olmasına karşın, okuyacak olanağı bulamayanlar da var. Neyse ki okul aile birliğimiz ve dernekler, o öğrenciler için burs sağlıyor. Ulusça böyle yardımlaşarak, el ele ilerleyebiliriz ancak.”
Hiç aklıma gelmezdi. Demek okumak için parası olmayanlar da vardı.
(BSK, 2017, s.21) - Örtük İleti - Açık İleti

Engelli Bireylere Yardımcı Olmak T3. - Güvenmek-Güvenilir Olmak K5.

Sınıflarına yeni gelen Bahar isminde engelli bir öğrenciye yardımcı olacaklarına dair öğrencilerine güvenen bir öğretmenin düşünceleri üzerinden güvenmek-güvenilir olmak iletisi dolaylı yoldan, engelli bireylere yardımcı olmak iletisi ise doğrudan şu cümlelerle aktarılmıştır:

9. “Bahar’la konuşurken, yüz yüze olmaya dikkat edin çocuklar,” dedi.
“Ne söylediğinizi anlaması için dudaklarınızı okuması gerekiyor. Bebekken geçirdiği bir hastalık yüzünden Bahar’ın kulakları duymuyor. Kendi sesini duyamadığı için konuşmakta da sıkıntı çekiyor. Okuluna, sınıfına alışana kadar ona yardımcı olmanızı istiyorum. Bu konuda size güveniyorum, beni utandırmayın.” (BSK, 2017, s.72)- Açık İleti-Örtük İleti

İşi Ehline Vermek T.15

Para ve zenginliklerinin kendisine her şeyi kazandırabileceğini zanneden Hasan, oyun için kendisine rol verileceğini ve babasının bunu zenginliğini kullanarak halledeceğini arkadaşına söylemektedir. Yazar, bu cümlelerde bir kişiye zenginliğinden dolayı ayrıcalık tanınması gerektiğini ve işi ehline vermeyi doğrudan aktarımla okuyucusuna sunmuştur:

10. Hasan sesini alçaltıp, kulağına fısıldadı:

“Babama söyledim. Halledecek. Müdür’le konuşacakmış.”

Saçma! Babasının parasıyla her şeyi halledeceğini sanıyor. Sınıfımızda parası olmayanlar da var, ama öğretmenim ayırım yapmıyor. Herkese fırsat verdi, denedi. Kimler güzel rol yapabiliyorsa, onları seçti.” (BSK, 2017, s.77)-Açık İleti

Trafik Kurallarına Uymak T15.

Yazar bu cümlelerde araçlar hareket hâlindeyken yoldan geçilmemesi gerektiğini dolaylı aktarımla okuyucusuna sunmuştur:

11. “Bir araba geliyordu, yola atlayamazdım, bekledim. Arabanın tekerlekleri pembe topağın üzerinden geçip gitti.” (BSK, 2017, s.32)- Örtük İleti

Bu cümlelerde parası olmadığı için okuyacak durumu olmayan bir çocuğa burs vermek üzerinden ‘Yardımsever Olmak’ iletisi dolaylı yoldan okuyucuya sunulmuştur:

12. “Teşekküre gerek yok. Kimsenin eğitim hakkı elinden alınmamalı. Parası olmasa da... Bunun için burs veriyoruz.” (BSK, 2017, s.79)-Örtük İleti

Paylaşmak T4.

Engelli sınıf arkadaşı Bahar’la rolünü paylaşmak isteyen öğrencinin bu davranışı, paylaşmak iletisini dolaylı olarak aktarmıştır:

13. “Öğretmenim, benim rolümü iki kişi yapabilir. Bahar şapkayı giyip sahnede yürür, ben de yanında konuşurum...” (BSK, 2017, s.82) -Örtük İleti

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.3.)

Atatürk Devrimlerinin Önemini Bilmek U1.

Kız çocuklarının erkek çocuklarıyla birlikte eşit ve adil bir şekilde okula gönderilmesinin ve Kıyafet Kanunu'nun öneminin anlatıldığı bu cümlelerde “Atatürk Devrimlerinin Önemini Bilmek” iletişi okuyucuya dolaylı yoldan aktarılmıştır:

14. Yasemin Öğretmen gülümsedi:

“Eğer Atatürk 1925 yılında bugün Şapka Kanunu’nu ilan etmeseydi, babaannen bu şapkayı dikmek için uğraşmazdı, çünkü giyemezdin.” dedi. Sonra da ekledi: “O tarihten 9 yıl sonra da Kıyafet Kanunu’nun ilanıyla cüppe ve sarık yasaklandı, bu giysileri giyme hakkı yalnızca din adamlarına tanındı.”

Sınıfta bir süre sessizlik hâkim oldu. Ardından hemen önümde oturan Yiğit arkaya doğru döndü, gözlerimin içine bakarak beni kızdırmaya çalıştı:

“Eğer o kanun çıkmasaydı, şimdi okula sarıkla gelmiş olurum. Sen de tahtayı zor görürdün!”

Ben Yiğit’e uygun bir yanıt düşünürken, Ayşegül çenesini tutamadı, hemen patladı:

“Tahtayı görmeye gerek kalmazdı, çünkü zaten biz kızlar okula gönderilmezdik akıllım.” (BSK, 2017, s.15) - Örtük İleti

Milli Varlıklarımızı Ziyaret Etmek U5.

Öğretmen tarafından verilen bir ödev aracılığıyla çocuklarımızın milli varlıklarımızı ziyaret etmeleri gerektiği dolaylı yoldan aktarılmıştır:

15. “Filiz Çanakkale’deki köylerine gidecek, ninesinin çiftliğinde kalacaktı. Öğretmenimiz, Şehitler Anıtı’nı ziyaret etmesini ve Çanakkale’de hangi savaşların yapıldığını öğrenip not almasını istedi Filiz’den.

Semih’in Ankara’ya gideceğini duyunca, hemen Anıtkabir’i ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ni görmesini ve oradan bize fotoğraflar getirmesini söyledi.” (BSK, 2017, s.37) - Örtük İleti

Ülkemize Yararlı Birey Olmak U3.

Maddi açıdan zor durumda olduklarından dolayı eğitimlerine devam etmek için yardıma gereksinimleri olan Bahar ve ablasına yardım eden okul yönetimi, bunun karşılığı olarak kendilerinden ülkeye yararlı bir birey olmalarını istemiştir. Ülkemize yararlı birey olmak iletişi doğrudan aktarımla okura sunulmuştur:

16. “Biz... bunları ödeyemeyiz,” dedi Bahar’ın ablası.

“Bize borcunuz yok,” dedi müdür. “Borcunuz bu ülkeye ... İkinizin de çok çalışarak bu ülkeye yararlı bireyler olmanız yeterli.” (BSK,2017, s.82)- Açık İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Hırsızlık Yapmamak E6.

Nevin'in başkasına ait olan bir şeyi gizlice alması, hırsızlık yapmamak iletisini doğrudan aktarmıştır:

17. “Öğretmen saymaya devam ediyordu:

“Ametist, zümrüt, yakut...”

Zümrüt ve yakut sözcüklerini duyan Nevin'in, taşlardan birkaçını cebine attığını gördüm.

“Öğretmenim, Nevin zümrütleri cebine koydu.”

Öğretmen bir şey söylemeden dik dik bakınca, Nevin taşları çıkarıp masaya bıraktı.”

(BSK, 2017, s.53) - Açık İleti

Ön Yargılı Olmamak E15.

Bir insanı ilk görünüşüyle yorumlamamak gerektiğini anlatmak isteyen yazar, bu cümlelerde ön yargılı olmamak iletisini dolaylı yoldan okuyucuya sunmuştur:

18. “Uçurtmalar, erikler, çiçekler, hepsi uçup gitmişti. Düş kırıklığına uğramış bir sesle yarım yamalak “Hoş geldin!” dedik Bahar’a. Başını yerden kaldırıp yanıt bile vermedi. Ne kaba bir kızdı bu böyle! Hemen oracıkta karar verdim. Asla arkadaşlık etmeyecektim bu yeni kızla.” (BSK, 2017, s.71)- Örtük İleti

4.2.2. “Annem Neden Çıldırdı?” Adlı Öykü Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Düşünceli Davranmak K48.

Sokakta sahipsiz bir kediye süt veren bir çocuğun, doktora danışmadan ilaç kullanmanın yanlış olduğunu belirten bir kadının ve annesini mutlu etmek için çiçek soğanı alan bir çocuğun düşünceli davranışlarını yazar dolaylı yoldan şu cümlelerle aktarmıştır:

1. “Bir kaba süt doldurup bahçeye çıktım. Kedi, pati izlerini betona yapıştıra yapıştıra bahçenin ucuna ulaşmıştı. Başını çevirdiğinde beni gördü. Hiç telaşlanmadan sessizce geri döndü, dilini süte daldırıp keyifle içmeye başladı. Bıyıkları titriyordu; gülüyor gibiydi.” (ANÇ, 2016, s.15) -Örtük İleti

2. “Yahu ben ne dedim ki? Al bir asprin, geçer işte.”

“Haydaaa, şimdi de doktor kesildin başıma. Doktora sormadan yanlış ilaç alınca öteki dünyayı boylayıveriyor insan.” (ANÇ, 2016, s.50)- Örtük İleti

3. “Onlar almıyorsa, ben alırım. Böylece her akşam babam geldiğinde evde saçma sapan soğan tartışması çıkmaz.” (ANÇ, 2016, s.66)-Örtük İleti

Dikkatli Olmak K28.

Bu cümlede bir anne, eşyasını kaybeden kızının daha dikkatli olmasını kızına yarı sitem yarı tepki tadında iletmiştir. Yazar, dikkatli olmak iletisini dolaylı yoldan okuruna aktarmıştır:

4. “Ohooo, sen güzelim saati çoktaaan kaybetmişsin de bize söylemiyorsun,” dedi annem.” (ANÇ,2016, s.25)- Örtük İleti

İşini Severecek Yapmak K29.

Yaptığı işi düzgünce ve severecek yapma iletisini yazar dolaylı yoldan şu cümlelerde okuyucusuna sunmuştur:

5. “Okulumun hakkımda verdiği olumlu görüşün yanı sıra, Türkçemin düzgün olmasının da bu işi kapmamda büyük yararı vardı. Verilen metinlerdeki hataları bulup düzelterek, müşterilerimize düzgün bir şekilde yollanmasını sağlayacaktım.” (ANÇ, 2016, s.34)- Örtük İleti

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Büyükklere Karşı Saygılı Olmak T17.

Yazar, bir çocuğun kendisinden büyük insanlara daha saygılı olmasını ve kendisinden büyük bir insan hakkında konuşurken dikkat etmesini şu cümlelerde dolaylı bir biçimde okuruna sunmuştur:

6. “Belki üst kattaki yaşlı teyze yine yanlışlıkla kendi evi sanıp bizim eve girmeye çalışıyor,” diye fısıldadım anneme.
“Yaşlı dediğini duymasın sakın!” (ANÇ,2016, s.17) - Örtük İleti

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.4.)

Hayvanlara Zarar Vermemek Ç2.

Bu cümlede yazar, böceklerden korkan ama onlara zarar vermeyen bir anne üzerinden hayvanlara zarar verilmemesi gerektiğini dolaylı aktarımla okuruna sunmuştur:

7. “Böyledir annem. Çok korkar böceklerden ama onlara zarar vermek de istemez.” (ANÇ,2016, s.8) -Örtük İleti

Hayvanlara İyi Davranmak Ç3.

Bu cümlelerde yazar hayvanlara iyi davranmak iletisini, bir sokak kedisini teselli etmeye çalışan Hüsnü Bey’in sözlerinden dolayı yoldan okuruna aktarmıştır:

8. “Biliyorum yalnız kaldın, ama yakında seni sevecek birilerini bulursun, üzülme,” diye mırıldandı Hüsnü Bey.
Kedi sessizce yerinden kalktı, telaşsız, ağırbaşlı bir tavırla salına salına yürüyüp gözden kayboldu.” (ANÇ,2016, s.55)- Örtük İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Çalışkan Olmak E7.

Yazar, bu cümlelerde çalışkan olmak iletisini, kendisine görev olarak verilen işleri çok görmeyip çalışkanca yapan karakterin ağzından dolayı olarak aktarmıştır:

9. “Keyifle gülümsedim. Bütün yapacağım; telefon geldiğinde not almak, ara sıra fotokopi çekmek, müdürün konuklarına gerekirse çay ya da kahve yapmak, verilen iş mektuplarını bilgisayarda temize çekmekti.” (ANÇ, 2016, s.34)- Örtük İleti

Azimli Olmak E8. - Alçakgönüllü Olmak E16.

Aldığı maaşın azlığına aldırmayarak alçakgönüllü davranan ve çok çalışarak işinde ilerlemek isteyen öykü karakterinin ağzından alçakgönüllü olma iletisi dolaylı yolla; azimli olma iletisi ise doğrudan okuyucuya aktarılmıştır:

10. “Bu başlangıçtı tabii. Eğitime nasıl ana sınıfından başlıyorsak, ben de iş hayatına ilk adımımı çok şey istemeden, maaşın ya da yapılacak işin üzerinde fazla durmadan kabul edivermişim. Azimle ilerleyecek, çok çalışarak istediğim noktaya ulaşacaktım; bundan emindim.” (ANÇ, 2016, s.35)- Açık İleti - Örtük İleti

Hakkını Aramak E9.

Hakkını aramak iletisi, bu cümlelerde bileti başkasına verilmiş, bundan mağdur olunca yasal haklarını kullanmak isteyen Hüsnü Bey’in ağzından doğrudan aktarılmıştır:

11. “Üç hafta önce aldım!” dedi, sonunda biletlerin kime ait olduğunun ortaya çıktığına sevinircesine. “Üç hafta önce! İşte bakın biletimin üzerinde tarih yazılı. Yani benim biletlerimi başkasına satmışsınız, böyle bir hakkınız yok, sizi dava edebilirim.” (ANÇ,2016, s.60) - Açık İleti

4.2.3. “Benim Babam Sihirbaz” Adlı Öykü Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Emanete Sahip Çıkmak K30.

Yazar, başkasına ait bir kamerayı aldıktan sonra onu kaybeden ve onu bulmak için aramaya koyulan öykü karakteri aracılığıyla emanete sahip çıkmak iletisini şu cümlelerde dolaylı yoldan okuruna sunmuştur:

1. “Hava kararmaya yüz tutunca eve gelmek zorunda kalmış. Çok üzgünmüş babam, çok. Eh, kendi makinesi olsa bu kadar üzülmeyecek. Komutanlara ne yanıt verilir bu durumda?”(BBS, 2015, s.8) -Örtük İleti
2. “Babam dememmiş tabii, koskoca sehpalı kamera dolmuşa nasıl sığsın, elbette taşınabilir cinsten olanı soracak... Kamerayı bulmuş ya, sevincinden “Sağ ol!” diyebilmiş ancak. Şoför akşam durağa getireceğini söylemiş.” (BBS, 2015, s.9) -Örtük İleti
3. “Utandım. Bazıları kitaplarını ödünç vermeyi sevmez. Alan geri getirmez diye. Ben aldığım her kitabı geri götürürüm, hem de sayfalarını hiç kırıştırmadan okurum.” (BBS, 2015, s.25)-Örtük İleti

Birikim Yapmak K31. - Kitaba Para Harcayabilmek K24.

Harçlığını biriktirerek kitap almak için para harcayan bir çocuğun ağzından birikim yapmak ve kitaba para harcayabilmek iletisi dolaylı olarak okura aktarılmıştır:

4. “Okumayı öğrendiğimde harçlığım ile satın aldığım ilk kitap bir şiir kitabıydı. Ezberlemiştim hepsini...” (BBS, 2015, s.22)- Örtük İleti -Örtük İleti

Hayallerimizi Gerçekleştirmek İçin Çalışmak K6.

Bu cümlelerde hayallerimizi gerçekleştirmek için çalışmak gerektiği doğrudan aktarımla okuyucuya sunulmuştur:

5. “Niye şaştın böyle? Şiir yazamaz mıyım? Ben de dayım gibi yazar olacağım büyüyünce...”
“Elbette olabilirsin. Her hayalimizi gerçekleştirebiliriz. Ama tabii çalışırsak...” (BBS, 2015, s.24)- Açık İleti

İşini Severek Yapmak K29.

Bir mesleği, işi devam ettirmenin onu severek yapmaya bağlayan yazar bu cümlelerde doğrudan aktarıma başvurmuştur:

6. “Babam bu mesleği neden seçmiş bilmiyorum. Çocukluk ideali olmadığını söyler hep, ama yine de severek yapar işini.” (BBS, 2015, s.41)- Açık İleti

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Paylaşmak T4.

Arkadaşı Pınar’la kitap değiş tokuş yaparak kitap okumak isteyen öykü karakterinin ağzından paylaşmak iletisi dolaylı yoldan okura aktarılmıştır:

7. “Çok etkilenmişim. Belki Pınar’la kitap değiş tokuş yapardık. Böylelikle daha çok kitap okurduk; hem de bedava! Çoğu kez istediğim kitapların tümünü almaya param yetmiyor.” (BBS, 2015, s.25)- Örtük İleti

Misafirperver Olmak T5.

Yazar bu cümlede misafirperver olmak iletisini dolaylı yoldan okura sunmuştur:

8. “Hoş geldin yavrum. Aşk olsun hayatım, niye öyle kapıda beklettin delikanlıyı? Alsana içeriye...” (BBS, 2015, s.32)- Örtük İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Alay Etmemek-Küçümsememek E10.

Bu cümlelerde, dayısının bir yazar olduğunu söyleyen ve bununla övünen bir arkadaşıyla alay eden öykü kahramanı aracılığıyla alay etmemek-küçümsememek iletisi dolaylı yoldan okuyucuya sunulmuştur:

9. “Dayım yazardır. Çok güzel yazılar yazar.”
“Pöh!” dedim, umursamaz bir tavırla. “Kim demiş yazdıklarının güzel olduğunu?” (BBS, 2015, s.21)-Örtük İleti

Ön yargılı Olmamak E15.

Öykü karakterinin ağzından herhangi bir konunun hakkında bilgi sahibi olunmadan yorum yapmanın yanlış olduğunun belirtildiği bu paragrafta yazar ön yargılı olunmaması gerektiği konusunda dolaylı aktarıma başvurmuştur:

10. “Sesimi çıkarmadım. Belki gerçekten çok farklıdır; konuyu iyi bilmeden yorum yapmanın yanlış olduğunu söyler hep babam.” (BBS, 2015, s.23) – Örtük İleti

4.2.4. “Babam Duymasın” Adlı Öykü Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Kitapları Sevmek K7.

Yazar, daha önceden kitaplardan nefret eden ancak daha sonra kitaplar sayesinde okumayı öğrenen çocuğun ağzından kitapların ne kadar güzel olduğunu ve kitapları sevmeyi dolaylı yoldan okuyucusuna sunmuştur:

1. “Öğretmenim bana tatlı tatlı gülümsedi. Hayret, onu ilk kez görüyordum gibiyim. Kitaplara, okumayı söküp sökmediğimi anlamak için bile bakmadığım gibi, öğretmenime de o güne kadar hiç bakmamıştım. Oysa kitaplar da, öğretmenim de çok güzeldi.” (BD, 2017, s.17) - Örtük İleti

Güvenmek-Güvenilir Olmak K5.

Yazar, çocuğuna güvenen baba karakteri aracılığıyla güvenmek- güvenilir olmak iletişini dolaylı yoldan okuyucusuna aktarmıştır:

2. “Koltuklarım kabardı. Babam bana güveniyordu. Kendi kendime söz verdim. Gerçekten çok iyi bir Cumhurbaşkanı olacağım.” (BD, 2017, s.28) - Örtük İleti

Kitaba Para Harcayabilmek K24.

Biriktirdiği harçlıklarıyla kitaba para harcayan çocuğun anlatıldığı bu cümlelerde yazar dolaylı aktarıma başvurmuştur:

3. “Her olasılığa karşı her zaman yanımda bulundurduğum birikmiş harçlığımı çıkarttım, babama uzattım.
-Fazla değil ama... o kitaba yeter sanırım, dedi.” (BD, 2017, s.49)- Örtük İleti

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Yardımsever Olmak T2.

Yardımsever olmak iletisi, bu cümlelerde dolaylı olarak aktarılmıştır:

4. “Sokakta, karşıdan karşıya geçireceğim ya da elindeki torbaları taşıyabileceğim bir yaşlı görmek için gözümü dört açıp sağa sola bakıyorum.” (BD, 2017, s.37)- Örtük İleti

Paylaşmak T4.

Arkadaşlarıyla paylaşarak kitap okuyan çocuk karakterin ağzından paylaşmanın önemine örtük olarak değinen yazar dolaylı yoldan aktarıma başvurmuştur:

5. “Nerdeyse raflardaki kitapların hepsini okumuşum... Kimi evde, kitaplığında duruyor hâlâ. Kimini de, arkadaşlarımla değiş tokuş yaparak okudum...” (BD, 2017, s.48)- Örtük İleti

Küçüklerimize Destek Olmak T18.

Zor durumlarda küçüklerimizin yanında olmak, onlara destek olmak iletisini yazar dolaylı aktarımla okuyucusuna sunmuştur:

6. “Hıçkırıkları arasında mırıldandığı sözcükleri duydum:
-Beni kimse sevmiyor... Hiç kimse beni sevmiyor...
Kardeşime baktım. Küçük bir çocuktu o, ama sevginin anlamını bilecek kadar büyüktü.
Koşarak gittim yanına. Kollarımı boynuna doladım.
-Üzülme, ben seni seviyorum, dedim. Ben varım, senin ablanım, ömür boyu hep ablan kalacağım. Ne istersen bana sor...” (BD, 2017, s.55) - Örtük İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Yalan Söylememek E17.

Yazar, annesi hasta olmamasına rağmen öğretmenine yalan söyleyen çocuğun bu davranışı üzerinden yalan söylememek iletisini okuruna dolaylı yoldan aktarmak istemiştir:

7. “Çünkü ben... Ben tembel bir öğrenciyim. Öğretmenim öyle diyor. Bir keresinde, annemi çağırmanı söyledi. Annem hasta değildi ama öğretmene, “Annem hasta, gelemiyor,” dedim; anneme öğretmenin notunu iletmedim.” (BD, 2017, s.10)-Örtük İleti

Ön yargılı Olmamak E15.

Bu cümlelerde kitaplara karşı önyargılı olunmaması gerektiğini ve okuyarak pek çok şey öğrenilebileceğini belirtmek isteyen yazar dolaylı aktarıma başvurmuştur:

8. “Bir an onları yatağın altına itip, hayatım boyunca oracıkta bırakmak geçti içimden. Sınıfın sonuncusuydum ve bütün suç kitaplardaydı! Ama babam hemen yanımda duruyor. Ona, kitaplardan korktuğumu belli etmeyi hiç istemem...” (BD, 2017, s.15)- Örtük İleti

Duyarlı Olmak E18.

Duyarlı olmak iletisi, geçim sıkıntısı çekmemek için çok çalışan anne ve babasını anlayan, hayalleri gerçekleştiğinde evi olmayan insanlara ev, okulu olmayan köylere okul yapacağını belirten çocuk karakterin ağzından dolaylı yoldan okura sunulmuştur:

9. “Canım annem, şeker babam! Bütün gün ne çok çalışıyorlar... Yine de ay sonuna doğru paraları o kadar azalıyor ki, hep böyle tartışıyorlar.” (BD, 2017, s.23) - Örtük İleti

10. “Ben bakan olunca, bir sürü ev yapacağım, sonra evi olmayan insanlara ucuz ucuz vereceğim.” (BD, 2017, s.27) - Örtük İleti

11. “Bizim sınıfta Sinan var, köyünde okul olmadığı için kente gelmişler... Ben bütün köylere okul yapacağım.” (BD, 2017, s.27) - Örtük İleti

4.2.5. “Oğlum, Ben Çocukken” Adlı Öykü Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Beslenmeye Dikkat Etmek K9.

Çocuklarının sağlıklı yiyecekler tüketmesini mizahi bir anlatımla anlatan anne karakterin ağzından beslenmeye dikkat etmek iletisi dolaylı yoldan aktarılmıştır:

1. “Televizyon karşısında yerçekimine son derece uyumlu bir açıyla halıya yayılmış çocuklara hayretle baktım. Ellerindeki cipsleri Dünya Rekorları kitabına girebilecek hızda atıştırıyorlardı.” (OBÇ, 2011, s.5)- Örtük İleti

Olanaklardan Yararlanmak K33.

Olanaklardan yararlanıp bu imkânların kıymetinin bilinmesini anlatan bu cümlelerde, yazar, iletisini dolaylı aktarımla okuyucusuna aktarmıştır:

2. “Siz zamanınızın kıymetini bilmiyorsunuz. Her şeyiniz var, yine canınız sıkılıyor. Benim bisikletim, çalışma masam, kitaplığım yoktu. Renkli silgilerim, kalem kutum yoktu. Kalemlerimin ucunda tuhaf oyuncaklar sallanmazdı.” (OBÇ, 2011, s.9)- Örtük İleti

Başkasının Eşyasını Kullanmamak K4.

Başkasının eşyasını kullanmamak iletisi, bu cümlelerde doğrudan aktarımla sunulmuştur:

3. “O yıllar önceydi anne. Artık senin tişörtlerini giymiyorum. Kimsenin benim giysilerimi giymesini de istemiyorum.” (OBÇ, 2011, s.33) - Açık İleti

Farklı Olmayı İstemek K8.

Ergenlik çağındaki bir çocuğun yaşıtlarından farklı olmak isteği dolaylı aktarımla şu cümlelerde belirtilmiştir:

4. “Aman anne, sınıfta birkaç kişi dışında herkesin gözü kahverengi. Keşke senin ya da babamın gözü renkli olsaydı da, ben de yeşil ya da mavi gözlü doğsaydım...” (OBÇ, 2011, s.37) - Örtük İleti

Özgün Olmak K32.

Bu cümlelerde bir annenin çocuğuna değerli olduğunu hissettirmesi, ondan farklı yetenek ve özelliklerinin farkına varmasını istemesi doğrudan aktarım yoluyla okura sunulmuştur:

5. “Evet söyledim! Seninle gururlanıyorum, çünkü. Üstelik sen kızarsın diye sana söylemediğim daha o kadar çok özelliğin, birbirinden farklı yeteneklerin ve becerilerin var ki! Onları bir gün senin keşfetmeni bekliyorum.” (OBÇ, 2011, s.40)- Açık İleti

Birikim Yapmak K31.

Birikim yapmak iletisi bu cümlede anne nasihati şeklinde doğrudan aktarım yoluyla okuyucuya sunulmuştur:

6. “Harçlığını olur olmaz yerlere kullanmak yerine ara sıra biriktirmen gerektiğini söylemek istiyorum.” (OBÇ, 2011, s.43)- Açık İleti

Çocukluğa Değer Vermek K34.

Çocukluğun değerli olduğunu ve çocukluğun güzel yaşanması gerektiğini anlatan bu cümlelerde, yazar dolaylı aktarıma başvurmuştur:

7. “Anne, bana her zaman kendini kimseyle karşılaştırma diyen sen değil misin? Başkalarından bize ne? Bırak çocuğu, biraz arkadaşlarıyla oyun oynasın.” (OBÇ, 2011, s.64) - Örtük İleti

8. “Biz büyüdüğümüzde çocuklarımıza ne anlatacağız biliyor musun? ‘Bizim çocukluğumuzda her şey vardı, ama ortalarda çocuk yoktu!’” (OBÇ, 2011, s.64)- Örtük İleti

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Olumlu İletişim Kurmak T6.

Ergenlik döneminde gençlerin yaşadıkları bunalımı atlatmalarının biricik yolu aileleri ve çevreleriyle güçlü bir iletişim kurmalarıdır. Bu cümlelerde de yazar, aile üyeleriyle olumlu iletişim kurma gerekliliğini dolaylı aktarıma başvurarak okuyucusuna sunmuştur:

9. “Laf almaya çalışmıyorum, seninle arkadaş olmaya çalışıyorum yalnızca. Eskiden ne güzel sohbetler ederdik, hatırlar mısın? Yaşam üzerine, mutluluk üzerine... Ne bileyim, aklına ne gelirse, içinden ne geçerse konuşurdun benimle. Şimdi öyle mi?” (OBÇ, 2011, s.29)- Örtük İleti

Büyüklerimize Zaman Ayırmak T20.

Bu cümlelerde ergenlik dönemindeki bir çocuğun teknolojik araçlara ve arkadaşlarına zaman ayırıp ailesine zaman ayırmaması annenin çocuğuna sitemiyle dile getirilmiştir. Yazar, büyüklerimize zaman ayırmak iletisini dolaylı olarak okuruna aktarmıştır:

10. “Anne, artık öyle sohbetlere vaktim yok, görmüyor musun?”
“Televizyon seyretmeye ya da saatlerce arkadaşlarıyla dolaşmaya vakit ayırabiliyorsun ama...” (OBÇ, 2011, s.29)- Örtük İleti

Ergenlik dönemindeki çocukların ailelerine az zaman ayırmalarını, yazar, annenin oğluna siteminde doğrudan aktarım yoluyla sunmuştur:

11. “Aslında sen de çıkmayıp evde biraz zaman geçersen... Arkadaşlarınla aileden daha çok birlikte olduğunun farkında mısın?” (OBÇ, 2011, s.56) - Açık İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Alay Etmemek- Küçümsememek E10.

Yazar bu cümlelerde insanın kendi kendini küçümsememesini ve gizil yönlerini keşfetmesini anne-çocuk diyalogunda dolaylı yoldan okuyucusuna aktarmıştır:

12. “Yoksa bizi beğenmiyor musun?”

“Sizi beğenmemek değil önemli olan... Asıl kendimi beğenmiyorum.”

“Bak canım... Beğenmediğin yönlerini değil de beğendiğin yönlerini düşünsen biraz da...” (OBÇ, 2011, s.38)- Örtük İleti

Tutumlu Olmak E11.

Yazar bu cümlelerde, beslenme ürünleri ile eşya ve teknolojik araç gereç kullanımında tutumlu olmayı anne- çocuk diyaloglarında dolaylı yoldan aktarmıştır:

13. “Anne, senin bir hamburgerin kaçta olduğundan haberin var mı?”

“Hamburger mi? Biz harçlığımızla okul kapısındaki simitçiden her gün yarım simit alabilirdik ancak.” (OBÇ, 2011, s.41)- Örtük İleti

14. “O sizin çocukluğunuzdaymış anne. Şimdi simitçiler yarım simit satmıyor.”

“Hem hamburger de neymiş? Biz sizin yaşıncıdayken yemeğimizi her zaman evde yerdik. Lokantalara, kafelere para vermezdik.” (OBÇ, 2011, s.41)- Örtük İleti

15. “Eşyalarını dikkatli kullan, boşa para harcama...” (OBÇ, 2011, s.43)- Örtük İleti

16. “Yok kumandalı robottu, yok cep telefonuydu, bilgisayardı derken sizin isteklerinize para yetiştirmez. Bir de ‘hayat pahalı’ nutukları dinliyorum ağabeyinden. İkiniz bir olup bitmez tükenmeze isteklerinizle yaşlandırdınız beni!” (OBÇ, 2011, s.46)- Örtük İleti

4.2.6. “Kızım, Ben Çocukken” Adlı Öykü Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Zamanı Verimli Kullanmak K10.

Modern çağ çocuklarının ilgi alanlarının değişmesini hikâye kahramanı annenin sözleri aracılığıyla eleştiren yazar, zamanı verimli kullanmak iletisini dolaylı yoldan aktarmıştır:

1. “Şu çocuklara şaşıyorum. Seyrettikleri de doğru dürüst bir konu olsa bari. Belgesel, bilgi yarışması falan... Nerdee?” (KBC, 2012, s.5)- Örtük İleti
2. “Hayret! Yazı yazmak, okumak, resim yapmak, müzik dinlemek, sohbet etmek... Bunlar o kadar güzel şeyler ki! Neden sizler aynı keyfi duymuyorsunuz şaşıyorum. Bizim çocukluğumuzda günlerimiz sizinkilerden çok farklı geçirdi.” (KBC, 2012, s.10) - Örtük İleti

Düzenli Olmak K35.

Yazar, düzenli olmak iletisini doğrudan aktarımla şu cümlelerde okuyucuya sunmuştur:

3. “Tamam, saçının dağınıklığına bir şey dediğim yok. Ama odanın dağınıklığını toplasan iyi edersin. Birazdan konuklarımız gelecek.”(2012, s.17) – Açık İleti

Sağlıklı Olmak K11.

Sağlıklı olmak iletisi, bu cümlelerde dolaylı olarak okuyucuya sunulmuştur:

4. “Sen kendini şişman sanıyorsun diye hepimiz aç kalacak değiliz ya! Spor yap biraz. Senin yaşındaki kızlar spor yapmalı.” (KBC, 2012, s.25)- Örtük İleti

Hatalardan Ders Çıkarmak K36.

Yazar bu cümlelerde, her insanın hata yapabileceğini ama asıl önemli olanın yapılan hatalardan ders çıkarmak olduğunu dolaylı yoldan okuyucusuna aktarmıştır:

5. “Sana bir şey söyleyeyim mi? Aslında insanın yaşamı boyunca sınavlar hiç bitmiyor. Okuldakiler gibi değil ama... Yine de, büyüklerin dünyası da sınavla dolu. Her gün... Alınan kararlar, yapılanlar... Hepsi birer sınav sanki. Yanlış yapıldığında, bunun sonuçlarını sıkıcı bir kırık not olarak değil ama başka türlü üzüntülerle yine aşıyor insan. Üstelik notlarını kolayca düzeltmek elinde, ama yaşam içinde verilen bazı yanlışların, geri dönüşü olmayabiliyor...” (KBC, 2012, s.55)- Örtük İleti

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Olumlu İletişim Kurmak T6.

Yazar bu cümlelerde, ergenlik dönemindeki bir kız çocuğunun yaşadıkları üzerinde aile üyeleri arasında olumlu iletişim kurulması iletisini dolaylı olarak okuyucuya sunmuştur:

6. “Ne yapacağım ben şimdi? İlk aşkı olmalı bu. Sert çıksam, uzaklaşabilir benden. Bir daha da hiçbir şeyini anlatmaz. Yumuşak davransam, şımarıp şu yakışıklı dediği çocuğa yüz verebilir.” (KBÇ, 2012, s.40) - Örtük İleti

Büyüklerimize Yardımcı Olmak T7.

Ev işlerinde büyüklerimize yardımcı olmak gerektiği, dolaylı olarak şu cümlelerde okura sunulmuştur:

7. “Kızım, sana kaç kez söyledim şu sürahiyi doldur diye! Bak, yine boş!”
 “Bu evdeki bütün işleri neden ben yapıyorum anne?”
 “Ne yani, bu evdeki bütün iş, sürahi doldurmak mı oluyor?”
 “Kardeşim hiç iş yapmıyor ama!”
 “Neden yapmasın? Ona da her gün sofrayı kurmasını söylüyorum.” (KBÇ, 2012, s.51)- Örtük İleti

Başkasının Eşyasını İzinsiz Almamak T21.

Başkasının eşyasını izinsiz almamak iletisi, anne-çocuk diyaloglarında dolaylı olarak aktarılmıştır:

8. “Benim defterimi gördün mü?”
 “Ne defteri?”
 “Anlamamış gibi yapma anne? Şiltemin altına koymuştum!”
 “Haa, günlüğünü mü soruyorsun?”
 “Yerinde yok da!”
 “Şey, yatağını yaparken gözüme çarpmıştı.” (KBÇ, 2012, s.59)- Örtük İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Tutumlu Olmak E11.

Telefon harcamaları ve giyim eşyalarının kullanımı konusunda tasarruflu olmayı öğütleyen bu cümlelerde, yazar, tutumlu olmak iletisini dolaylı yoldan aktarmaya başlamıştır:

9. “Anneannen haklı! Elbette gereksiz masraflardan kaçınmalıyız. Yüz yüze görüşebileceğin konuları telefonda uzun uzun anlatmaya gerek var mı? Bak, telefon faturaları ne kadar yüksek geliyor...” (KBÇ, 2012, s.14)- Örtük İleti

10. “Ne var bunda kızım? Benim çocukluğumda, üstelik önce ablam giyerdi annemin giysilerini. Ablama küçülünce de sıra bana gelirdi. Bazen benden sonra da, ablamla benden küçük olan kuzenlerimize gönderirdik giysilerimizi.” (KBÇ, 2012, s.31) - Örtük İleti

4.2.7. “Oğlum Nerdesin” Adlı Öykü Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Sorumsuz Davranmamak K12.

Bu cümlelerde annelerin eve geç gelen çocuklarını merak etmeleri ve bu konuda çocukların sorumsuz davranmamaları dolaylı yoldan aktarılmıştır:

1. “Aaa, haklısın! Gerçekten de çok geç değilmiş! Ama havanın karardığını görünce.... Elimde değil, meraklanıyorum işte.” (ON, 2013, s.6)- Örtük İleti

Düşünceli Davranmak K48.

Düşünceli davranmak iletisi, bu cümlelerde iyi ile kötünün ayırdında olan ve isteklerini kontrol etmeyi öğrenmesi gereken çocuk karakterin annesiyle olan diyalogunda dolaylı olarak aktarılmıştır:

2. “Yavrum, kötü bir arkadaşla uyarsın, olmadık yerlere gidersin... İzlemek değil ki bu, yalnızca yanlış şeyler yapmanı istemiyorum o kadar.”
“Anne sen farkında değilsin ama kötülük her yerde var. Önemli olan benim iyiyle kötüyü ayırabilmem. Yoksa sen yaşam boyu beni izleyerek kötülükten kurtaramazsın.” (ON, 2013, s.9)- Örtük İleti

3. “Dalga geçme anne. Arkadaşlarımdan çoğunun, kendilerine ait özel bir telefonu var.”
“Bak, onlarda var diye bizde de olması gerekmez, bunu biliyorsun. Bir şeyi, sana gerçekten gerekliyse istemelisin, başkalarında olduğu için değil.” (ON, 2013, s.33) - Örtük İleti

Sorumluluk Almak K38.

Sorumluluk almak iletisi, bu cümlelerde, anne babasına önemli durumları zamanında haber verme şeklinde dolaylı aktarım yoluyla; annelerine bir hayvan beslemek isteğinde bulunan ve yanlış bir davranışta bulunduğu özür dilemesini bilen çocuk karakter aracılığıyla doğrudan aktarım yoluyla okuyucuya sunulmuştur:

4. “Dalga geçmeyi bırak. Ağabeyin eve telefon etmiş ve bu akşam arkadaşlarıyla sinemaya gideceğini sana söylemiş. Haber vermeyi neden unuttun?”

“Unutmadım ki! Babama söyledim.” (ON, 2013, s.12) - Örtük İleti

5. “Benim anlayışsız bir anne olduğumu düşünüyor, biliyorum. Öyle mi acaba? Odalarını toplamayan, eşyalarını orada burada unutup kaybeden, zamanı durmadan şaşıran bu çocuklar, acaba canlı bir hayvanın sorumluluğunu taşıyabilirler mi gerçekten? Deneyelim derken, hayvanı mutsuz etmek, hatta canından etmek de var. Ne yapmalı?” (ON, 2013, s.63)- Açık İleti

6. “Oğlum, büyüdüğünü söylüyorsun ama hâlâ kendi dünyanda yaşıyorsun. Bu davranışların beni üzüyor.”

“Anne özür dilerim ya!”

“Ben özür dilemeni değil, sorumluluklarınızı taşımanı istiyorum.” (ON, 2013, s.75)- Açık İleti

Geçmişe Değer Vermek K13.

Yetişen her nesil, eski kuşak insanların birçok eleştirisine maruz kalmaktadır. Bu cümlelerde de geçmişe değer vermek iletisi, kendi çocukluk dönemlerini yücelten anne karakterinin ağzından dolayı aktarım yoluyla okuyucuya sunulmaktadır:

7. “Benim çocukluğumda her şey başkaydı. Sanki hayat daha kolaydı. Yoksa bana mı öyle geliyor? Annem de her zaman, “Benim çocukluğumda böyle değildi,” diye yakınmaz mıydı? Her şey ne çabuk değişiyor.” (ON, 2013, s..17)- Örtük İleti

8. “Oğlum o zamanlar fakir olduğunu belli etmek ya da birinden borç istemek insanların gururuna dokunurdu.” (ON, 2013, s.47) - Örtük İleti

Çocuğa Değer Vermek K39.

Bu cümlelerde, büyükler tarafından çocuklara hoşlanmadıkları isim veya lakapların takılmasına karşı çocuğa değer verilmesi gerektiği dolaylı aktarım yoluyla vurgulanmaktadır. Çocuk karakter annesine nüfus cüzdanını getirerek annesinin kendisine sadece adıyla hitap etmesini istemiştir. Bir diğer cümlede ise çocuğuna özel olduğunu hissettiren bir anne yaklaşımı görülmektedir.

9. “Anne! Senin çocukluğunda ‘yavrum’, ‘şeker’, ‘çocuk’ gibi sözcükler sıfat mıydı? Hayret! Şimdi hepsi cins isme dönüşmüşler...”

“Tamam tamam, getir sözlüğü, hoşlanacağın birkaç cins isim bulalım oradan.”

“Al anne.”

“Bu nedir çocuğum?”

“Nüfus cüzdanım”

“Niye getirdin şimdi bunu?”

“Belki bana seslenmek istediğinde cins isim arayışına girmek yerine, adımları hatırlamak için bakarsın diye.” (ON, 2013, s.22) - Örtük İleti

10. “Seni ağabeyin için doğurmadım. Seni sen olduğun için doğurdum. Çünkü seni çok seviyorum ve sen benim için çok özelsin.” (ON, 2013, s.43)- Örtük İleti

Farklı Olmayı İstemek K8.

Başkalarının gözünde özel biri olmak isteyen çocuk karakter aracılığıyla farklı olmak iletisi doğrudan aktarım yoluyla okura sunulmuştur:

11. “Farklı olmak istiyorum anne. Başkalarına benzememek ve özel olmak.”

“Sen zaten özelsin.”

“Senin gözünde öyle olabilirim, ama ben başkaları için de farklı ve özel olmak istiyorum.” (ON, 2013, s.37)- Açık İleti

Teknolojiyi Takip Etmek K14.

Yazar, bu diyaloglarda avantajlı yanlarından dolayı teknolojiyi takip etme gerekliliğini dolaylı yoldan okuyucuya aktarmıştır:

12. “Artık faturalar evden çıkmadan, oturduğun yerden ödenebiliyor.”

“Nasıl yani?”

“Bilgisayarla! Bankaların bütün şubelerine ödeme yapılabilir. İnternet bağlantısı yeter...”

“Aaa, bu çok iyi! Nasıl olduğunu araştıralım da, bundan sonra biz de öyle yapalım.” (ON, 2013, s.78)- Örtük İleti

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Misafirperver Olmak T5.

Misafirperver olmak iletisi, bu cümlelerde dolaylı aktarım yoluyla okura sunulmuştur:

13. “Ne? Bu doğum günü kaç saat sürecektir böyle?”

“Anne, ‘akşam oldu, artık gidin’ diye arkadaşlarımı kovacak hâlim yok. Kaça kadar isterlerse kalabilirler.” (ON, 2013, s.15)- Örtük İleti

Aile Büyüklerine Değer Vermek T8.

Bu cümlelerde yazar, aile büyüklerine değer vermek iletisini dolaylı aktarım yoluyla okura sunmuştur:

14. “Nasıl yani? O zamanlar doğum günü kutlanmaz mıydı?”
 “Kutlanmasına kutlanırdı da, bizim annemiz babamız her zaman yanımızda olurdu.”
 “Hatta teyzeniz, halanız, enişteniz...”
 “Evet efendim! Çünkü biz ailemizle birlikte olmaktan mutlu olurduk.” (ON, 2013, s.17)- Örtük İleti

Olumlu İletişim Kurmak T6.

Bu cümlelerde, yazar, çocuklarının gitgide büyüdükları gerçeğini kabullenen ve onları daha iyi tanıyarak anlamaya çalışmanın önemini kavrayan anne aracılığıyla olumlu iletişim kurmak iletisini dolaylı aktarımla sunarken, anne karakterinin özeleştirisinde ise doğrudan aktarıma başvurmuştur.

15. “Ne küçük ayrıntılar var, fark edemediğim... İnsan bir anne olarak her şeyi anladığını ve uyguladığını sanıyor ama yine de göremediği şeyler var. Bunları yakalayabilmenin tek yolu konuşmak. Duygularımızı gizlemeden, birbirimizi tanımaya ve anlamaya çalışmak...” (ON, 2013, s.25)- Açık İleti
16. “Bu gerçeği kabullenmem gerek... Belki çocuklarımla büyümelerini istemediğimden mi nedir, büyümüş olduklarımla ayrıntılarını hep gözden kaçırdım bunca zaman... Oysa hep gözümün önündeydiler. Daha fazla zaman kaybetmemeli, birbirimizi daha iyi anlamaya çalışmalıyız.” (ON, 2013, s.80)- Örtük İleti

Görgü Kurallarına Uymak T22.

Bu cümlelerde yetişkin insanların toplum içinde üstlendikleri rollerin, onların eğlenme isteklerine belli ölçülerde engel koyduğu vurgulanmaktadır. Yazar, toplum içinde görgü kurallarına uymak iletisini dolaylı yoldan okuyucuya aktarmıştır:

17. “Neden biz büyükler normal davranmak zorundayız da, bütün eğlence siz gençlere kalıyor? Sence de haksızlık değil mi bu?”
 “Siz böyle şeylerden hoşlanmazsınız. Yani, renkli saçlar, kafa kazıtmalar, ilginç kılıklar...”
 “İşte bunda yanılıyorsun! Hoş görünen her şeyden biz de hoşlanırsınız. Hatta birçoğumuz uçuk olmaya bile bayılır. Ama toplum içindeki görevlerimiz bunu engelliyor.” (ON, 2013, s.39) - Örtük İleti

Büyüklerimize Zaman Ayırmak T20.

Yoğun iş hayatının yükümlülüklerinden dolayı ebeveynlerine istedikleri gibi zaman ayıramayan insanlar büyüklerinin sitemlerine maruz kalmaktadır. Bu cümlelerde de büyüklerimize zaman ayırmak iletisi dolaylı yoldan okuyucuya sunulmuştur:

18. “Anne, anneannem telefonda!”

“Hemen geliyorum canım, ellerimi kurulayayım da ...”

“Gerek kalmadı anne. Kapattı!”

“Kapattı mı? Hani beni aramıştı? Ne dedi?”

“Hayatta mıyız diye merak etmiş. Sesimi duyunca iyi olduğumuzu anlamış, kapattı.” (ON, 2013, s.66)- Örtük İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Tutumlu Olmak E11.

Tutumlu olmak iletisi, bu cümlelerde dolaylı aktarım yoluyla okuyucuya sunulmuştur:

19. “Telefon faturası gelinceye kadar bırak eğleneyim bari. Bu eve her fatura gelişinde Titanik filminin batma sahnesini seyrediyor gibi oluyorum, gözlerim yaşıyor.” (ON, 2013, s.32)- Örtük İleti

4.2.8. “Gökyüzündeki Balonlar” Adlı Öykü Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Kendi Kararlarını Kendi Vermek K40.

Yazarın, çocuklarını herhangi bir mesleğe zorlayarak yönlendirmek isteyen aileleri örtük olarak eleştirdiği bu cümlelerde çocukların kendi kararlarını kendileri vermesi gerektiği dolaylı yoldan aktarılmıştır:

1. “Yine de bu delice koşuşturmanın bir işe yaradığını söyleyebilirim. Epey kilo verdim. Böyle giderse, yakında balerin olabilecek bedene ulaşacağım. Ama ben ilerde yapmak istediğim mesleği çoktan seçtim, psikolog olacağım.” (GB, 2017, s.32)- Örtük İleti

Temizliğe Önem Vermek K15.

Bu cümlelerde temizliğe önem vermek iletisini yazar, doğrudan aktarımla okuyucusuna sunmuştur:

2. “Ben yapınca pis oluyor, sen yapınca olmuyor mu? Demek ki neymiş, her zaman temiz olmalı, elleri yıkayıp...” (GB, 2017, s.63) - Açık İleti

Sorumluluk Almak K38.

Herhangi bir şeyin sorumluluğunu alabilecek yaş ve olgunluğa gelebilmenin öneminin belirtildiği şu cümlelerde yazar doğrudan aktarıma başvurmuştur:

3. “Kaç kez yalvardım, bir daha götürmem dedim, yine de kabul ettiremedim. Babam bana güvenemiyormuş. Çok ayıp. İnsan kendi çocuğunun sözüne güvenmez mi? Kalbim kırılıyor ama babam kararlı. Ancak yaz tatilinde verecekmiş. “O zamana kadar biraz daha büyür, sorumluluklarının farkına varırsın,” diyor.” (GB, 2017, s.66)- Açık İleti

Dostluğa Önem Vermek K41.

Arkadaşı Suna ile dostluğu zedelenen öykü karakteri, bozulan dostluklarını düzeltmek için uğraşacağını söylemektedir. Yazar, dostluğa önem vermek iletişini dolaylı yoldan okuyucusuna aktarmıştır:

4. “Babam konuyu hiç anlamasa da, lafını her zaman olduğu gibi cuk oturttu: “Güven yitirmek çok kolay, kazanmak zor.”
Tamam tamam, anladım. Suna ile eskisi gibi arkadaş olabilmem için çok çalışmam gerek... Ama başarabilirim.” (GB, 2017, s.69)- Örtük İleti

Farklı Olmayı İstemek K8.

Buluğ çağındaki çocukların başkalarından farklı olmayı istemeleri normal bir durumdur; bu cümlelerde de farklı olmak isteğini yazar doğrudan aktarıma başvurarak okuruna sunmuştur:

5. “Biliyorum, bütün anneler çocuklarının iyiliğini ister. Üstümü başımı düzeltmesi, beni kendi kalıplarına sokmak için sürekli uyarması bundan. Ama ya ben farklı düşünüyorum, farklı şeyler istiyorsam? Ya ben... anneme benzemek istemiyorsam?” (GB, 2017, s.88)- Açık İleti

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Popüler Kültüre Kapılmamak T26.

Popüler kültüre kapılıp alışveriş çılgınlığında bulunan insanları yazar bu cümlelerde dolaylı yoldan aktarımda bulunarak okuruna sunmak istemiştir:

6. “Dedem camı birkaç parmak indirip derin derin nefes aldı, sonra, “Delirmiş bu insanlar! Herkes sokaklarda...” dedi. (GB, 2017, s.17)- Örtük İleti

Başkalarını Rahatsız Etmemek T1.

Piyano çalan bir çocuğun kötü sesler çıkararak çevredeki insanları veya komşuları rahatsız etmesi üzerinden başkalarını rahatsız etmemek iletişi dolaylı yoldan okura aktarılmıştır:

7. “Piyano eğlenceli bir şeydi. Tuşlarına basınca hoş sesler çıkıyordu. Komşulardan şikâyet gelmeseydi, çalmayı öğrenebilirdim de.” (GB, 2017, s.28)-Örtük İleti

Büyüklerle Karşı Saygılı Olmak T17.

Büyüklerle karşı saygılı olmak iletişi şu cümlelerde dolaylı aktarımla okura sunulmuştur:

8. “Benim tek söylediğim, Kadir Amca’ya dönüp, “On yaş genç gösterse de seksen yaşında olur. Ne fark eder ki!” oldu. Gerçekten... Ha seksen, ha doksan...”

Kızdı ninem, küstü bana. Annemle babama ters ters bakıp, “Torunların terbiyesi, çocuklarında yok,” diye söylendi.” (GB, 2017, s.43)- Örtük İleti

Büyüklerimize Zaman Ayırmak T20.

Teknoloji çağının en büyük olumsuzluğu, insanlar arasındaki yüz yüze sohbet ortamını zedelemesi ve teknoloji bağımlılığıdır. Bu cümlelerde de yazar telefonuyla devamlı meşgul olan öykü karakteri aracılığıyla büyüklerle zaman ayırmamız gerektiğini dolaylı yoldan aktarmaktadır:

9. “Ne anlıyorsunuz bu aletlerden bilmem!” diye seslendi annem içerden. Her dakika elinizde. İki çift laf etmeye vaktiniz yok.” (GB, 2017, s.89)- Örtük İleti

4.3. ÇOCUK ROMANLARI

Bu başlık altında yazar Aytül Akal’ın incelenen roman kitaplarındaki eğitsel ileti ifadeleri ve bu iletilerin aktarılış şekli verilmiştir.

4.3.1. “Kırmızı Arabanın Hayaleti” Adlı Roman Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Güvenmek-Güvenilir Olmak K5.

Güvenmek- güvenilir olmak iletisi şu cümlelerde dolaylı aktarım yoluyla sunulmuştur:

1. “Ben işi savununca, bu kez seyahat konusuna taktı. Bu seyahatler neyin nesiymiş, ne kadar sürecekmış falan... O ayrıntılara girdikçe, işle ilgili hiçbir şey bilmediğimin farkına vardım.” (KAH, 2016, s.8)-Örtük İleti
2. “Salak!’ dedi içinden. ‘Zaten salak olduğu, bilmediği birinin arabasına binmesinden belli. Benim İyilik Meleği mi yoksa Kötülük Kraliçesi mi olduğumu bilemez ki. Başına ne çoraplar örebilirim...” (KAH, 2016, s.113)-Örtük İleti

Sağlıklı Olmak K11.

Bu cümlelerde yazar, sağlıklı olmak iletisini, sağlığın önemi üzerine kendi kendine konuşan roman kahramanı aracılığıyla doğrudan aktarımla okuruna sunmuştur:

3. “İnsanın hasta olması çok kötü. Sağlık her şeyden önemli derler, doğru belki de...” (KAH, 2016, s.95) -Açık İleti

Yaşamın Değerini Bilmek K16.

Yaşamın değerini bilmemek iletisi, bu cümlelerde doğrudan aktarımla okura sunulmuştur:

4. “Yok yok, kız kesinlikle hayatının değerini bilmiyordu. Şimdiye dek çoktan yavaşlaması için yalvarıyor olması gerekirdi.” (KAH, 2016, s.113)-Açık İleti

Hayal Kurmak K42.

Bu cümlelerde yazar, bir coğrafya öğretmenin kurduğu hayalleri doğrudan aktarımla okuruna sunmaktadır:

5. “Ay valla çok komik. Söylediğine göre bizim zombi, coğrafyacımış. Yüzey şekilleri, nüfus, bitki örtüsü, dağlar falan... Volkanik yüzeylerin oluşumuna öteden beri özel ilgisi varmış. Emekli olduğunda ülkenin volkanik dağlarını tek tek dolaşıp örnekler toplamayı, sonra da bu konudaki

incelemelerini bir kitapta yayımlamayı hayal edermiş.” (KAH, 2016, s.130)- Açık İleti

Maddiyat Bağımlısı Olmamak K43.

Bu cümlelerde paranın her şeyi çözebileceğini sanan maddiyat bağımlısı insanlar eleştirilmektedir. Yazar, dolaylı aktarımda bulunmuştur:

6. “Ama işte, paranın her şeyi çözebileceğini sananlar, yanıliyordu; servet ne kadar okkalı olursa olsun, bazı şeyler değiştirilmiyordu.” (KAH, 2016, s.159)- Örtük İleti

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Yardımsever Olmak T2.

Hastanede hasta bir çocuğun anne babasının konuşmasına şahit olan roman kahramanı, çocuğun iyileşmesi için anne babasına ilaç verir. Bu cümlelerde yardımseverlik iletisi dolaylı aktarımla şu cümlelerde sunulmuştur:

7. “Dedim sana ilaç vermek gerekir diye.”
 “İlaç ağır gelir yahu. Daha tazecik...”
 “E ama hastalandı bak. Ölüp gidecek sonra...”
 “Haklısın. İşten çıkınca bizim Süleyman’a uğrayayım, bir şey önerisin benim yavrucuğa.”
 Fırsatı kaçırmadı, hemen araya girdi:
 “Bende işinize yarayacak bir ilaç var.” (KAH, 2016, s.86)- Örtük İleti

Engelli Bireylere Karşı İyi Davranmak T21.

Kapıyı açan engelli genç için düşündüklerinden utanan roman kahramanı aynı zamanda kendisini biraz da onun yerine koymuştur; çünkü karşısında kendi yaşlarında bir genç vardır. Yazar, bu cümlelerde engelli bireylere iyi davranmak iletisini, dolaylı aktarım yoluyla okuruna sunmuştur:

8. “Kapıyı alay edercesine merasimle açana çıkışmak üzereyken, boğuk sesiyle kendisini davet edeni görünce, durumu hemen anlayıp düşüncelerinden utanmıştı: Karşısında, kendi yaşlarında, engelli bir genç vardı; belli ki tekerlekli sandalyeyle kapıya kadar gelmesi zaman almıştı.” (KAH, 2016, s. 156)- Örtük İleti

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.4.)

Şehirleşmeden Etkilenmek Ç9.

Binaların olmadığı bir yere arayan ancak hızlı şehirleşme nedeniyle boş bir alan bulamayan roman kahramanın ağzından şehirleşmeden etkilenmek iletilisi dolaylı yoldan aktarılmıştır:

9. “Sağına soluna bakındı, ‘Şehir her yere yürümüş,’ diye düşündü. Eğer binaların olmadığı تنها bir alan bulmak istiyorsa, otoyoldan ayrılıp iç kısımlara doğru yol almalıydı.” (KAH, 2016, s.20)- Örtük İleti

Çöp Atmamak Ç4.

Boş pet şişesini doğaya atan roman kahramanı vasıtasıyla çöp atmamak iletilisi dolaylı aktarımla sunulmuştur:

10. “İşi bitince, boş peti çalılıklara doğru fırlatıp arabaya döndü.” (KAH, 2016, s.169)- Örtük İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Alay Etmemek-Küçümsememek E10.

Bu cümlelerde kendisine iş imkânı sağlayan yaşlı bir kadına ‘Titrek Teyze’ diye lakap takan roman kahramanı aracılığıyla, alay etmemek- küçümsememek iletilisi dolaylı yoldan aktarılmıştır:

11. “*Titrek teyze*... Harika! Bu isim pek yakışmıştı teyzeye; gülümsedi. Birilerine isim takmakta ustaydı. Arkadaşları bu huyundan hoşlanmasa da, yakıştırdığı isimler herkesin ağzında dolanıp durur, kişilere yapışı kalırdı.” (KAH, 2016, s.56)- Örtük İleti

Empati Kurmak E12.

Empati kurmak iletilisi, bu cümlelerde doğrudan aktarımla okuyucuya sunulmuştur:

12. “Çok da zor değilmiş,’ diye düşündü. ‘Kimin şişeye en çok ihtiyacı olduğunu anlamak için biraz dikkat ediyor. Empati kuracaksın, insanların dertlerini dinleyeceksin...’” (KAH, 2016, s.88)- Açık İleti

Azimli Olmak E8.

Roman karakterinin hastanede karşılaştığı bir çift arasında sigarayı bırakmak mevzusu açılır. Sigara içen kişinin eşi, kocasına sigarayı bırakmak

konusunda gayretli olmadığı için serzenişte bulunmaktadır. Bu cümlelerde de yazar sigarayı bırakmak için azimli olmak gerektiğini dolaylı yolla okuruna sunmaktadır:

13. “Sigarasının izmaritinin çalılıkların önündeki toprak zemine atıp ayakkabısının burnuyla söndüren adamın yanında, derisinin her gözeneğinden ter damlası fışkıran kilolu bir kadın vardı; bir yandan terini siliyor, bir yandan söylenip duruyordu.
 “Ölüp gideceksin, şu illetten kurtulamadın gitti!”
 “Bırakamıyorum işte, olmuyor.”
 “Gayret etmiyorsun.” (KAH, 2016, s.95)- Örtük İleti

Kişilikli Olmak K49.

İnsanın kişiliğinin malı ve mülkü ile ölçülmemesi gerektiğini ifade etmek isteyen yazar, bu cümlelerde dolaylı aktarıma başvurmuştur:

14. “Kız bozuldu. Ne çabuk dışlayıvermişti onu! İnsanın malı mülkü olunca böyle oluyordu galiba.” (KAH, 2016, s.144) – Örtük İleti

4.3.2. “Süper Gazeteciler 1” Adlı Roman Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Okumaya Değer Vermek K17.

Harçlıklarının bir kısmıyla gazete çıkaran Yener ile Evren için önemli olan mahalle sakinlerinin bu gazeteyi alıp okumalarıdır. Onların bu davranışlarında okumaya değer vermek iletisi dolaylı yoldan aktarılmaktadır:

1. “Ama olsun, onlar harçlıklarının bir kısmını gazetenin masrafına katıyor, gazetelerini yine de maliyetinin yarı fiyatına satıyorlardı. Önemli olan mahallede herkesin gazete okumasıydı.” (SG, 2016, s.24)- Örtük İleti

Çok Yönlü Gelişim Göstermek K44.

Çok yönlü gelişim göstermek, Evren’in pek çok işi birlikte yaptığını anlatan şu cümlelerde dolaylı yoldan okuyucuya sunulmuştur:

2. “Oysa o yalnızca derslerle ilgili değildi, sosyal yönü de olan bir çocuktü. Sihirbazlık numaraları yaparak herkesi eğlendirir, gitar çalar, judo dersleri alırdı. Okulda tiyatro ve bilgisayar kulübü başkanıydı. Üstelik arkadaşı Yener’le birlikte neredeyse bir yıldır, on beş günde bir “Süper Gazete” adında harika bir gazete hazırlıyordu.” (SG, 2016, s.32) - Örtük İleti

Sağlıklı Olmak K11.

Yaz gelmeden yalın ayakla gezmenin yanlış olduğu, dolayısıyla sağlığa dikkat etmenin önemi bu cümlelerde doğrudan aktarımla belirtilmektedir:

3. “Kaynım acıktı, mama istiyorum.”

“Tamam canım, şimdi hazır oluyor. Gel bakayım annenin kucağına. Neden çıplak ayakla dolaşıyorsun, daha yaz gelmedi, üşütürsün, karnın ağır.” (SG, 2016, s.184)- Açık İleti

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Komşuluk İlişkilerini Yaşatmak T10.

Komşuluk ilişkilerinin hızla yok olduğu çağımızda, yeni taşınan komşularına hoş geldin ziyaretine giden Evren’in bu davranışı okuyucuya dolaylı bir mesaj olarak sunulmuştur:

4. “Kapıdaki çocuk, “Karşıdaki evde oturuyorum,” demişti. “Adım Evren. Sizi burada görünce yeni taşınacak komşularımız olduğunuzu düşündüm, merhaba demeye geldim.” (SG, 2016, s.17) - Örtük İleti

Ortaklaşa Karar Vermek T21.

Ortaklaşa karar vermek iletisi, birbirlerinin fikirlerine başvurup hareket eden Evren ve Yener’in konuşmalarında dolaylı aktarımla okuyucuya sunulmuştur:

5. “Bütün düşüncesi gazeteyi daha ilgi çekici hâle getirmektir. Her şeyi arkadaşıyla birlikte hazırladıklarından, bu değişikliğe de birlikte karar vermeleri gerekirdi.” (SG, 2016, s.27)- Örtük İleti

Toplumsal Sorumluluklarımızı Yerine Getirmek T11.

Toplumsal sorumluluklarımızı yerine getirmek iletisi bu cümlelerde doğrudan okuyucuya aktarılmıştır:

6. “Bakın çocuklar, bence bugünkü olaydan kimseye söz etmeyelim.”

Yener, Selin’in bu önerisine karşı çıktı.

“Neden ama? En azından polise bildirmek zorundayız. Güpegündüz gözümüzün önünde adam kaçırdılar.” (SG, 2016, s.84) -Açık İleti

7. “Çocuklar, bu polisin işi. En yakın karakola haber verelim.” (SG, 2016, s.179)-Açık İleti

Aile Büyüklerine Değer Vermek T8.

Tek başına çalışarak kendisini eğitmeye çalışan annesinin üzüldüğünü gören Yener, bu davranışından üzüntü duymuştur. Aile büyüklerine değer vermek iletisi Yener'in bu davranışıyla okura dolaylı aktarımla sunulmuştur:

8. “Seher Hanım, yalnız bir kadın olduğunu ve oğlunu tek başına eğitmeye çalıştığını hatırladı, sesi titremeye başladı. Yener annesinin üzülmesini istemedi.” (SG, 2016, s.141) - Örtük İleti

Sorunlarımızı Destek Alarak Aşmak T25.

Herhangi bir problemle karşılaştığında danışacağı kimseleri bilen Yener'in bu davranışı okuyucuya doğrudan aktarım yoluyla sunulmuştur:

9. “Anneciğim, boşuna endişeleniyorsun. Ben böyle kolay kolay bir günden ertesi güne değişecek biri değilim. Hem okulda rehber öğretmenler var. Senin çözemeyeceğin sorunlar olursa onlara danışırım.” (SG, 2016, s.141) - Açık İleti

İş Bölümü Yapmak T.12.

İş bölümü yapmak iletisi, kendi aralarında görev dağılımı yapan çocukların davranışlarında doğrudan aktarımla okura sunulmuştur:

10. “Çocuklar cipe doluşup tekrar Oğuzcan Selimoğlu'nun adresine gittiler. Arabadan inmeden önce aralarında iş bölümü yaptılar. Selin'le Elif market sahibiyle, Yener ise apartman kapıcısıyla konuşacaktı.” (SG, 2016, s.171)- Açık İleti

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.4.)

Doğayı Korumak Ç5.

Beton yığınlarının arasında bahçeli güzel bir evin kalmış olması Yener ve annesini şaşırtmıştır. Doğayı korumak iletisi bu cümlelerde dolaylı olarak okuyucuya aktarılmıştır:

11. “Evlerin arasında bu kadar güzel bir bahçe olsun, hayret!... Nasıl korumuş kendini acaba?” (SG, 2016, s.17)-Örtük İleti

Doğanın Değerini Bilmek Ç6.

Çevre kirliliği ve gürültünden etkilenmemiş bir evde oturmanın kendileri için ne kadar büyük bir şans olduğunu belirten Yener'in annesi oğluna bunun

değerini bilmeleri gerektiğini öğütler. Yener'in annesinin bu düşünceleri şu cümlelerde doğrudan aktarımla okuyucu sunulmuştur:

12. “Bir pazar sabahı Yener annesiyle birlikte salonda pencere önüne kurdukları kahvaltı sofrasında otururken, annesi “Ne şanslıyız! Herkesin penceresi çöplüğe ya da betona bakar, biz kuş sesleriyle dolu bir bahçeye bakıyoruz. Bunun değerini bilmeliyiz oğlum. Acaba mahallemizde oturan kaç kişi şu güzel bahçedeki kuşların sesini duymuştur? demişti.” (SG, 2016, s.21)- Açık İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Duyarlı Olmak E18.

Bu cümlelerde doğaya ve canlılara karşı duyarlı olma iletisi dolaylı aktarım yoluyla okuyucuya sunulmaktadır:

13. “Yener kahvaltı boyunca annesinin bu sözlerini düşünmüştü. Belki de yalnız kendi değil, bu sokakta, bu mahallede, bu kentte, hatta bu ülkede yaşayan herkes bunu düşünmeliydi. Acaba kaç kuşun sesini duyabiliyoruz? Kaç kuşu tanıyoruz?

“Konu giderek şekillenmişti kafasında? Bu harika bir haber konusu olabilirdi. Annesi kuşların birçoğunu tanıyordu. Ona sorabilirdi. Ayrıca ansiklopedileri karıştırıp çevrelerinde yaşayan kuşlarla ilgili bilgiler edinir, resimlerini tarayıcıyla ilk sayfaya koyabilirdi. Evet evet, bu ancak ilk sayfa haberi olurdu. Düşündürücü, bir o kadar da uyarıcıydı.” (SG, 2016, s.22)- Örtük İleti

Tedbirli Olmak E19.

Bu cümlelerde ses kaydı için kaseti kontrol etmek isteyen Yener'in tedbirli davranışı dolaylı aktarımla sunulmuştur:

14. “Yener eve girmeden önce Evren'in ardından seslendi:

“Kayıt cihazının kasetini kontrol et, bir aksilik çıkmasın.” (SG, 2016, s.73) - Örtük İleti

4.3.3. “Renk Delisi” Adlı Roman Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Araştırmaya Önem Vermek K45.

Mete gibi çok kitap okuyan ve çok araştırma yapan Asya, bu sayede pek çok yeni bilgi öğrenmektedir. Araştırmaya önem vermek iletisi Asya ve Mete'nin çok

kitap okuyup çok araştırma yapmaları üzerinden dolaylı aktarım yoluyla okura sunulmuştur:

1. “Beni duymamış gibi, “Mavi ve yeşilleri tropik bölgelerde bulunuyor zaten,” diye devam etti cümlesine. “Ülkemizde pek olmaz.”
“Nereden biliyorsun?”
“Ben de senin gibi çok okuyorum. Öykü, roman, şiir okuyup bolca araştırma yapıyorum.” (RD, 2015, s.15) – Örtük İleti

Okumaya Değer Vermek K17.

Kitap okumayan insanların bu durumları onların kullandıkları sözcüklere dolayısıyla konuşmalarına direkt etki eder. Mete’nin arkadaşı Asya da kitap okumayan kişilerle arkadaşlık kuramadığını, kitap okuyan insanlarla daha iyi anlaştığını belirtmektedir. Okumaya değer vermek iletisi Asya’nın bu davranışı aracılığıyla okuyucuya dolaylı olarak aktarılmıştır:

2. “Daha ben ağzımı açmadan, bir sırrını açıklıyormuş gibi alçak bir sesle, “Çok zor arkadaş bulabiliyorum,” diye mırıldandı. “Kitap okuyanların sözcükleri çok renkli ama okumayanlarınki çok sıkıcı... Onlarla hiç anlaşamıyorum.” (RD, 2015, s.22)- Örtük İleti

Kıskanmamak K22.

Kendi yeteneklerini henüz keşfedemeyen Mete, Asya’nın sözcüklerin renklerini tespit etme yeteneğini kıskanmaktadır. Yazar, arkadaşlarımızı kıskanmamamız gerektiğini dolaylı aktarımla okuyucuya sunmaktadır:

3. “Ben daha kendi yeteneğimi keşfedememişken, bu kızın karşıma süper bir yetenekle çıkması çok sinir bozucuydu.” (RD, 2015, s.24)- Örtük İleti
4. “Ucuz kurtulmuştuk. Asya olmasa başımıza kim bilir ne işler açılacaktı. Benim niye böyle bir özelliğim yoktu ki! Asya’ ya kıskançlıkla baktım.” (RD, 2015, s.93) - Örtük İleti

Kendini Keşfetmek K18.

Asya’nın sahip olduğu yeteneği kıskanan Mete, insanın kendi kendisini keşfetmesinin ne kadar zor ve acı olduğunu kendisiyle yüzleşerek öğrenecektir. Arkadaşı Asya ile arasında geçen diyaloglarda kendini keşfetmek iletisi dolaylı aktarımlar yoluyla okura sunulmuştur:

5. “Asya’nın söyledikleri bana umut vermişti. Gerçi onun o tuhaf yeteneği hiçbir işe yaramazdı, ama olsun, sıra dışı bir beceriydi işte. Eminim benim de buna benzer özelliklerim var.” (RD, 2015, s.31)- Örtük İleti

6. “İnsanın kendini keşfetmesi ne kadar acı veren bir süreçmiş...” (RD, 2015, s.40) -Örtük İleti

7. “Aramızda sen olmasaydın, ‘Yeteneksizler Grubu’ derdim ama...”

Asya gülümsedi.

“Öyle mi diyorsun?”

“Öyle!”

“Yeteneğin yok mu sanıyorsun?”

“Yok!”

“İyi o zaman, arayıp dur,” dedi. “Gözünün önündekini göremiyorsan ben ne yapayım!” (RD, 2015, s.106) - Örtük İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Vefalı Olmak E22.

Mete, Tuna, Asya ve diğer sınıf arkadaşları öğretmenlerinin doğum gününde kendisine hediye hazırlamışlardır. Öğrencilerinin bu vefalı davranışlarını görünce duygulanan öğretmen, çocukların hediyelerini ömür boyu saklayacağına söz vermiştir. Vefalı olmak iletisi hem öğrencilerin hem de öğretmenin bu ince davranışlarında dolaylı aktarım yoluyla okuyucuya sunulmaktadır:

8. “Öğretmenimizin doğum günü yaklaşıyordu. Birinci sınıfta, annelerimiz bizi okula bırakırken, elimize irili ufaklı armağan paketleri tutuşturup öğretmenimize vermemizi söylemişlerdi. Öğretmenimiz de paketleri açmadan geri göndermişti. Armağan almamızı istemiyordu ama onu sevdiğimizi belirtecek bir şey yapabiliydik. Önceki yıl bütün sınıf, öğretmenimizin ayrı ayrı resmini çizmiş, adımızı ve o günün tarihini yazarak masasının üzerine bırakmıştık. Pek sevinmişti. Tam da istediği gibi bir armağanmış. Resimlerimizi ömür boyu saklayacaktık.” (RD, 2015, s. 41) - Örtük İleti

4.3.4. “Ses Delisi” Adlı Roman Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Emanete Sahip Çıkmak K30.

Arkadaşı Asya’dan okumak için aldığı kitapları sahafa satan Mete’nin bu davranışı üzerinden emanete sahip çıkmak iletisi okura dolaylı aktarımla sunulmuştur:

1. “Parayı uzattım, “Az önce size sattığımız kitapları geri almalıyım. Onlar arkadaşımın kitaplarıydı,” diye açıklamaya çalıştım.” (SD, 2016, s.24)- Örtük İleti
2. “Tuna durumu açıklarken ben başımı öne eğdim, mırıldanır gibi, “Özür dilerim,” dedim. “Kitapların listesini verirsen yavaş yavaş hepsini bulup yerine koyacağım.” (SD, 2016, s.44)- Örtük İleti

Kitapları Sevmek K7.

Arkadaşı Asya’dan ödünç aldığı kitapları Erhan’ın ısrarı sonucunda sahafa satan Mete, Erhan’ın da kitap kurdu olduğunu öğrenince, Erhan’ın neden kitapların sahafa satılması konusunda ısrar ettiğini anlamıştır. Satılan kitapları Erhan gizlice satın almış ve bunları okumak istemiştir. Yazar, kitapları sevmek iletişini bu cümlelerde dolaylı aktarımla okura sunmuştur:

3. “Şu işe bak! Demek Erhan da kitap kurduydum ama kitap okuduğumu bizden gizlemek için böyle bir numara çevirmişti. Kitapları görünce gözlerinin parlaması ondandı demek...” (SD, 2016, s.26)- Örtük İleti

Sorumluluklarımızı Bilmek K27.

Mete abisinin bisikletini kendisine sapasağlam getirme sözü vererek almış fakat bisikletleri çaldırtmışlardır. Yazar sorumluluklarımız bilmek iletişini, sorumluluğunu yerine getiremeyen Mete aracılığıyla dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

4. “Tuna da Asya da üzülmişti ama benim kadar olamaz. Hem kendi bisikletim hem ağabeyiminki hem de Erhan’ınki! Üstelik alırken sapasağlam getireceğime dair söz vermiştim. Üçü de benim sorumluluğumdaydı. Ve şimdi buharlaşıp uçmuşlardı.” (SD, 2016, s.70)- Örtük İleti

Düşünceli Davranmak K48.

Mete, Asya ve Tuna’nın hayatı tehlikede diyerek yardım etmek için uğraştıkları bir insan değil derin çatlaklar sonucu tehlike arz eden bir apartmandır. Mete ve arkadaşları durumu apartman sakinlerine bildirip pek çok insanın hayatını kurtarır. Onların bu düşünceli davranışları dolaylı yoldan aktarılmıştır:

5. “Beton çürümüş!”
“Çatlaklar çok derin!”

“Bina fazla dayanamaz!

Merdivenlerden birer ikişer çıkmaya başladılar. Hepsi kaygı içindeydi. Şaşkınlıkları yüzlerinden okunuyordu.

“Apartman görevlisi tehlikenin farkında değil.”

“İyi ki o çocuklar gördüler de bizi uyardılar...” (SD, 2016, s.102)- Örtük İleti

6. “Gerçekten süper çocuklarmışsınız ...” diye gülümsedi adam. “Bugüne kadar hiç aşağıya inmemiştim; gerek olmamıştı. İyi ki durumu fark ettiniz. Hepimizin hayatı tehlikeydeymiş. Aferin çocuklar.” (SD, 2016, s.103) - Örtük İleti

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Yardımsever Olmak T2.

Hayatı tehlikede bir kimseye yardım etmek isterken çatı katında sıkışmış bir kedinin hayatını kurtaran Mete, Asya ve Tuna kedinin sahibi yaşlı bir kadını da mutlu etmişlerdir. Onların bu yardımseverlikleri dolaylı yoldan aktarılmıştır:

7. “Ayyy, o da ne! Tombiş sen misin? Bu ne hâl? Nerelerdeydin? Günlerdir seni arıyorum!”

“Çatıda kilitli kalmış,” diye açıkladık.

“Efendim?”

“Çatıda diyoruz... Kilitli kalmış...” (SD, 2016, s.66)- Örtük İleti

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.4.)

Doğanın Değerin Bilmek Ç6.

Atık pillerin doğaya ne kadar zarar verdiğini yazar dolaylı aktarımla şu cümlelerde belirtmiştir:

8. “Pillerin doğaya ne kadar zararlı olduğunu herkes biliyor ama bunu gerçekleştirmek bize zor göründü.” (SD, 2016, s.10)- Örtük İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Duyarlı Olmak E18.

Hastanede yatan insanları görünce duygusallaşan Asya’nın ve hayatı tehlikede olan bir kimse için yardım etmek isteyen Mete ve Tuna’nın duyarlı davranışları, dolaylı aktarımla okuyucuya sunulmuştur:

9. “İyileşmeyi bekleyen ne çok insan var,” dedi Asya.

“Gözleri dolu dolu olmuştu. Onun bu kadar duygusal olduğunu bilmiyordum. Aslında ben de üzülmuştüm. Anne babalar, çocuklar, bebekler, yaşlılar...” (SD, 2016, s.51)- Örtük İleti

10. “Daha söylenecektim ama Asya hemen araya girip ortalığı sakinleştirdi.

“Durun yahu, ne oluyor size? Tartışmayla kaybedecek zamanımız yok. Birinin hayatı tehlikede.” (SD, 2016, s.56)- Örtük İleti

11. “Bisikletleri sonra düşünürüz,” dedim kahraman edasıyla. “Haydi, şimdi zor durumda olan adamı kurtaralım.” (SD, 2016, s.72)- Örtük İleti

4.3.5. “Kiralık Evde İki Gün Bir Gece” Adlı Roman Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Güvenmek- Güvenilir Olmak K5.

Birbirlerine güvenmeyen iki kardeşin diyalogları üzerinden güvenmek-güvenilir olmak iletişi dolaylı yoldan okuyucuya sunulmuştur:

1. “Sahi nerde buldun o kolyeyi, sokakta mı?”

“Gittiğimiz eski evin bodrumunda bulduğumu söyleyince ablamın bana inanamayacağını tahmin etmişim. Onu kandırmaya çalışmakla suçladı beni. İki kardeş birbirimize güvenemememiz ne kötüydü.” (KEİGBG,2016, s.54)- Örtük İleti

Düşünceli Davranmak K48.

İhtiyaçları olmasına rağmen borç almayı reddeden Arda, Kerem ve Emre, borçlu kalma durumunun ne denli kötü bir durum olduğunu gazetelerde haberini duydukları bir kişinin başına gelenlerden öğrenmişlerdir. Yazar da çocukların bu düşünceli davranışlarını dolaylı aktarımla okuyucusuna sunmuştur:

2. “Borç para istesek mi?”

“Aman aman sakın ha!” diye atıldı Arda. “Sonra geri ödeyemeyiz falan... Geçenlerde gazetede borç batağına saplanıp her şeyini kaybeden birinin haberi vardı. Borç almak çok tehlikeli bir şey!” (KEİGBG,2016, s.132)- Örtük İleti

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Başkalarını Rahatsız Etmemek T1.

Başkalarını rahatsız etmemek iletisini yazar, müzik çalışmaları yapan çocukların komşularını rahatsız etmeleri üzerinden dolaylı aktarım yoluyla sunmuştur:

3. “Ama asıl sorunumuz bu değildi ki... O güne kadar iki çift laf etmek için bile bir araya gelecek doğru dürüst yerimiz yokken, müzik çalışmalarına başlamamız, durumu daha da kötüleştirmişti. Artık başımız sadece ailelerimizle değil, komşularla da beladaydı.
“Her gün tepemde güm güm güm, olmaz ki canım!” (KEİGBG, 2016, s.16)- Örtük İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Fikirlere Saygı Göstermek E20.

Henüz çocuk olmasına rağmen ayrı evde yaşamak isteyen Kerem, aile büyüklerine bu konuda ısrar etmektedir. Onun bu davranışı karşısında aile büyükleri kararına saygı duyarlar. Yazar, fikirlere saygı göstermek iletisini şu cümlelerde doğrudan aktarımla okuyucuya sunmuştur:

4. “Gizlice geldim,” dedi ablam. “Babam, ‘Madem ayrı yaşamak istiyor, saygı göstermeliyiz,’ diyor. Annem de aynı fikirde.” (KEİGBG, 2016, s.126) - Açık İleti

4.3.6. “Gökten Uzaylı Düştü” Adlı Roman Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Teknolojiyi Takip Etmek K14.

Her yeni buluşu eve getirip çocuğuna gösteren Bay Ozezi, teknolojiyi takip eden, yeniliklere açık bir insandır. Bu cümlelerde de doğrudan aktarıma başvurulmuştur:

1. “Hex tırnağının ucuna yerleştirdiği mikroskobik fotoğraf makinesiyle müdürün sağdan soldan fotoğraflarını çekti. Babası gezegenler arası güvenlikte çalıştığı için teknolojik gelişmeleri yakından izleme ve yeniliklere arkadaşlarından daha hızlı sahip olma özelliğine sahipti. Bay Ozezi, her yeni buluşu mutlaka eve getirir, oğluna da gösterirdi.” (GUD, 2016, s.11)- Açık İleti

Düşünceli Davranmak K48.

Erken yaşta annesini kaybeden Hex’e anne sevgisini hissettirecek kadar duyarlı olan kişilerin bu düşünceli davranışı dolaylı aktarım yoluyla okuyucuya sunulmuştur:

2. “Herkes, Hex’in adından, annesinin öldüğünü anlayabilirdi; çünkü yalnızca annesini doğumda kaybetmiş olan çocuklara isim olarak ülkelerinin ilk hecesi verilebilirdi. Böylece hangi yaşta olursa olsun, çevresindekiler onun başına gelenleri bilir, eksikliğini duyduğu anne sevgisini vermeye çalışırdı.” (GUD, 2016, s.25)- Örtük İleti

Bilinçli Olmak K36.

Gereksiz yere ilaç kullanımı üzerinden yazar, bilinçli olmak gerektiğini okura dolaylı yoldan şu cümlelerde aktarmıştır:

3. “Böyle saçma nedenlerle ilaç içilir mi? Sağlığını bozacaksın. Ben de seni bir akıllı bir kız sanmıştım...” (GUD, 2016, s.90)- Örtük İleti

Özgün Olmak K32.

Gezegenlerinin başkanı Portipidik’in hazırladığı giyim modellerinin çalıntı değil özgün olmasını isteyen Hex’in bu anlayışı dolaylı olarak okura sunulmuştur:

4. “Hex onaylamaz bir ifadeyle baktı Başkan’ın yüzüne.
“Başkasının yapıtının üzerinde değişiklik yapınca esinlenmek mi oluyor?”
“Ne sandın! Uzunsu kısaltıyorum, kısaysa uzatıyorum, eklemeler çıkartmalar yapıyorum, işlemeler katıyorum, pullar, tüyler, zincirler takıyorum, bambaşka bir modele dönüştürüyorum. Yani neymiş? Model benim tasarımı oluyor tabii ki.” (GUD, 2016, s.91)- Örtük İleti

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Popüler Kültüre Kapılmamak T26.

Popüler kültüre kapılmak, uygun deyişle çağımızın hastalıklarından biridir. Yazar da bu cümlelerde popüler kültüre kapılmamak gerektiğini dolaylı aktarımlarla okuruna sunmaktadır:

5. “Birileri bir şeyler tasarlayıp ortaya atıyor, diğerleri kendine uyar mı uymaz mı, parası yeter mi yetmez mi sorgulamadan onu taklit ediyor.” (GUD, 2016, s.93)- Örtük İleti

6. “Virütik değilse de çok çabuk yayılan bir hastalık. Biri ünlüyse, onu herkesten çok seviyor, önemsiyor, neredeyse omuzlarının üstünde taşıyorlar.” (GUD, 2016, s.94)- Örtük İleti

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.4.)

Hayvanlara İyi Davranmak Ç3.

Yağmurlu bir günde kedileri soğuktan koruyan roman kahramanının bu ince davranışı dolaylı aktarım yoluyla okuyucuya sunulmuştur:

7. “Eğilip kedileri kucağına aldı, tek eliyle yağmurluğunun önünü açarak kedileri göğsüne bastırdı, üzerlerini örttü ve hızlı adımlarla tekrar toprak yola çıktı.” (GUD, 2016, s.36)- Örtük İleti

Doğa Olaylarından Korunmak Ç7.

Yazar bu cümlelerde, yağmurlu anlarda ağaç altında durulmaması ve çığ alanlarında yüksek sesle hareket edilmemesi gerektiğini doğrudan aktarımla okuruna sunmuştur:

8. “Böyle yağmurlu günlerde ağaç altında durulmayacağını bilmiyor musunuz? Ya siz ordayken düşseydi yıldırım? Ne akılsız kedilersiniz böyle...” (GUD, 2016, s.38) - Açık İleti

9. “Yakınlarından geçen bir kayakçı, çocuklara seslendi:
“Sessiz olun... Çığ alanı. Karları harekete...”
Hızla kayıp gitti, sözü yarım kaldı, sesi duyulmaz oldu.
Korku dolu gözlerle birbirlerine baktılar. Bölgede az sayıda kayakçı görmelerinin nedeni bu muydu yoksa? Çığ alanı ha?
“Çabuk uzaklaşalım buradan.”
“Fısıldayarak konuş!” (GUD, 2016, s.64) - Açık İleti

Hayvanları Korumak Ç8.

Bu cümlelerde çığ alanındaki çığ tehlikesine karşı köpek yavrularını kurtarmak eylemi dolaylı aktarım yoluyla okuyucuya sunulmuştur:

10. “O anda gördüler. Onca gürültü patırtıya dayanamayıp yukarıdaki kayalıktan kopan geniş bir kar kütlesi, aşağıya doğru yayılarak akıyordu.”
“Çığ geliyor!”
“Çabuk kaçalım!”
“Yavrular... Yavrular çığ altında kalacak...” (GUD, 2016, s.70)- Örtük İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Barış İçinde Yaşamak E.1

Gezegenlerinin başkanı Postipidik’ten insanlara zarar verilmemesini isteyen Hex’e Başkan barışçıl bir toplum olduklarını hatırlatır. Böylelikle barış içinde yaşamak iletisi dolaylı yoldan aktarılmıştır:

11. “İnsanlara zarar vermek yok!” dedi Hex.

“Söylediğin şeye bak... Biz uygar ve barışçıl bir ulusuz, kimseye zarar veremeyiz, insanlar gibi canavar değiliz. Tehlikeli durumları kollayıp hayat kurtaracak ve Dünya’ya kendimizi kahraman olarak tanıtacağız, hepsi bu!” (GUD, 2016, s.51)- Örtük İleti

Empati Kurmak E12.

Bu cümlelerde arkadaşının durumunu anlamaya çalışan Nen isimli karakterin empati kurması doğrudan aktarımla okuyucuya sunulmuştur:

12. “Nen ürperdi. Dünyalılara yakalandıkları takdirde nasıl hoyratça incelenebilecekleri konusunda izlediği eğitici filmleri hatırladı... Yan gözle Hex’e baktı. Hex’in annesi yoktu. Babası da ölürse, arkadaşının neler hissedebileceğini anlamaya çalıştı.” (GUD, 2016, s.25) – Açık İleti

Emeğe Saygı Duymak E25.

Hex, bu cümlelerde Başkan Postipidik’e herhangi bir giyim modelini çalmamak gerektiğini belirtir; ancak Başkan onu dinlemez. Yazar, bu cümlelerde emeğe saygı duymak iletilisini dolaylı aktarımla okuyucusuna sunmuştur:

13. “Hex itiraz etti:

“O modeli de mi yürüteceksin?”

“Bir daha duymayayım. Sanat dünyasında buna yürütmek denmez, ‘esinlenmek’ denir.”

Hex onaylamaz bir ifadeyle baktı Başkan’ın yüzüne.

“Başkasının yapıtının üzerinde değişiklik yapınca esinlenmek mi oluyor?” (GUD, 2016, s.91)- Örtük İleti

Fikirilere Saygı Göstermek E20.

İnsanların yaşam tarzlarını dikte eden bir sistemi açık bir şekilde eleştiren yazar, fikirlere saygı duyulması gerektiğini bu cümlelerde dolaylı aktarımlarla ifade etmiştir:

14. “Dünya gezegeninde kimin ne giyeceğini, nasıl davranacağını, saçını nasıl keseceğini söyleyen, ayakkabısının rengini, hatta bel ölçüsünü bile belirleyen, kısacası herkesin dış görünüşünün nasıl olacağını dikte eden bir sistem var.” (GUD, 2016, s.93)- Örtük İleti

15. “Aslında Başkan’a söyledim, futbolcu olsa daha kolay bir süper kahramana dönüşebilirdi, elbiselerle ayakkabılarla falan uğraşmazdık. Ama sonra aynı ülkeden bile olsa değişik renkleri seçen takımları tutanların

birbirinin düşmanı olduğunu anlayınca riski göze alamadı tabii.”(GUD, 2016, s.94)- Örtük İleti

Bencil Olmamak E23.

Bu cümlelerde ortaklaşa başarıyı şahsileştiren Başkan üzerinden bencil olunmaması gerektiği dolaylı yoldan aktarılmıştır:

16. “Acaba Başkan sadece kendisinin mi Uzay’dan geldiğini açıkladı? Bizim de Hexonyalı olduğumuzu söylemiş midir?
“Hiç sanmam. Bütün ilgiyi kendisine toplamak ister. Postipidik, başarıyı paylaşmak isteyecek biri değil.” (GUD, 2016, s.110)- Örtük İleti

4.3.7. “Esrarengiz Duman” Adlı Roman Kitabında Eğitsel İletiler

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Bir Şeyi Zorla Yaptırmamak K19.

Bu cümlelerde yazar, anne-babaların çocuklarını belli bir konularda zorlamamaları gerektiğini ifade etmektedir. Pelin’in yaptığı spor faaliyetlerinden memnun olmayışı, anne babasının ona, bir şeyi zorla yaptırmalarından kaynaklanmaktadır. Oysaki Pelin, bu sporları yapmak noktasında isteksizdir. Yazar, bu durumu dolaylı aktarımla okuyucuya sunmuştur:

1. “Hafta sonları basketbol kursuna yazıldım, bu da yeterli gelmedi bizimkilere. Evi spor aletleriyle doldurdular. Sabah akşam aletlerin tepesinde hoplayıp zıplamamı bekliyorlar. Daha uykunuzu alamadan uyandırılıp spor yaptığınızı düşünün... Bundan daha sevimsiz bir şey olamaz.” (ED, 2016, s.13)- Örtük İleti

İşini Severecek Yapmak K29.

Pelin’in annesi mesleğini çok seven bir kadındır. Bundan dolayı yeni doğmuş çocuğunu bir müddet sonra yuvaya vermeyi ve böylece mesleğine geri dönmeyi düşünmektedir. Onun işini sevmesi, dolaylı aktarımla şu cümlelerde sunulmuştur:

2. “Bir yıl daha sabredip Pelin’i yuvaya vermeyi ve çok istediği tiyatroya dönmeyi düşünüyordu. Evde oturmak ona göre değildi, aklında binlerce fikir uçuşuyor, yapmak istediklerine ilişkin planları geceleri onu uyutmuyordu.” (ED, 2016, s.21)- Örtük İleti

Birikim Yapmak K31.

Bu cümlelerde birikim yapmak iletisi, Pelin'in babası Ayhan Bey'le annesinin geleceğe yatırım amaçlı para biriktirmeleri üzerinden dolaylı olarak sunulmuştur:

3. “Ayhan Bey de eşi gibi geleceğe olumlu bakmaya başlamıştı. En güzeli de, maaşı Şanghay'da rahat yaşayabilecekleri düzeyde olacağından, bir köşeye bir miktar para bile koyabileceklerdi.” (ED, 2016, s.24)- Örtük İleti

Yeniliklere ve Gelişime Açık Olmak K46.

Bu cümlelerde değişimin insan hayatında olumlu gelişime sebep olması dolaylı aktarımla; Pelin'in babası Ayhan Bey'in yenilikçi anlayışı ve gelişime açık tavrıyla kariyerinde yükselmesi ise doğrudan aktarımla okura sunulmuştur:

4. “Karı koca birbirlerine mutlulukla bakıp gülümsediler. Değişiklik güzel şeydi. İnsanı yeniliyordu. Değişimin olduğu yerde gelişim ise kaçınılmazdı.” (ED, 2016, s.26) - Örtük İleti

5. “Ayhan Bey kimya mühendisiydi. Bir ilaç şirketinde ARGE formülasyon yöneticisi olarak görev yapıyordu. Yaptığı araştırmalar ve şirket laboratuvarlarında geliştirdiği formüller sayesinde başarı grafiği kısa zamanda yükselmişti. Zaten Çin'deki görevin ona önerilmesinin nedeni de, ilaç konusundaki bu yenilikçi anlayışı ve gelişime açık olmasıydı.” (ED, 2016, s.31) - Açık İleti

Sadakatli Olmak K20.

Hocasına karşı verdiği meslek yeminini bozmayan Hong-li'nin bu sadık duruşu, dolaylı aktarımla şu cümlelerde belirtilmiştir:

6. “Hong-li, sevgilisini kırmak istemiyordu; ama onurlu bir gençti. Hocasına verdiği yemine karşı gelmesi, onun için mesleğinden vazgeçmesi anlamına gelecekti.” (ED, 2016, s.40) - Örtük İleti

7. “Hong-li, meslek yeminine aykırı davrandığı için doktorluğu bırakmış olmalı... Öyle mi Lei?”

Pelin, babasının sözleri üzerine dudak büktü.

“Peh, ne olacak ki? Bizde ettiği Hipokrat yeminine uymayan çokook doktor var. Yine de doktorluğa devam ediyorlar.”

“Herkes o kadar onursuz olmaz,” dedi Ayhan Bey, Hong-li'ye hak veren bir ifadeyle başını sallayarak. “İş ahlakı diye bir şey var...” (ED, 2016, s.160) - Örtük İleti

Öfke Kontrolünü Sağlamak K47.

Annesinin bunca fedakârlığına rağmen hırçınlaşan ve hıncını çevresindeki insanlardan alan Pelin'in davranışları bu cümlelerde eleştirilmektedir. Yazar, öfke kontrolünü sağlamak iletisini dolaylı yolla okuyucuya aktarmıştır:

8. “Esin Hanım, kızının boyunun uzamaması gibi bazı şeyleri epeydir dert edindiğinin farkındaydı. Ona yardımcı olmak için elinden geleni yapmış, doktora götürmüş, spora yazdırmış, eve çeşit çeşit spor aletleri almıştı. Ama Pelin her şeyde kusur buluyor, hiçbir şeyden zevk almıyor, içinde biriktirdiği olumsuz duygularının hıncını çevresindekilerden çıkarıyor gibiydi.” (ED, 2016, s.74) - Örtük İleti

Güvenmek-Güvenilir Olmak K5.

Yazar, bu cümlelerde anne- babaların çocuklarına güvenmeleri gerektiğini doğrudan aktarımla sunmuştur:

9. “Şimdi tartışmanın zamanı değil. İkisi de aklı başında kocaman kızlar. Neyin eğri neyin doğru olduğunu bugüne kadar öğrettik onlara, bundan sonra yapacakları tercihler, onların kendi seçimi. Kızlarımıza güvendiğimize göre, sabırla bekleyeceğiz.” (ED, 2016, s.75) - Açık İleti

Hayata Olumlu Bakmak K21.

Hayata olumlu bakmanın ve şükretmenin insanı hayata bağladığını belirten yazar bu cümlelerde hem doğrudan aktarıma hem de dolaylı aktarıma başvurmuştur:

10. “Al bak, Şanghay hastanesinin raporu. Hayatın değerini unutup da gereksiz ayrıntılar için üzölmeye başladığımda, buna göz atmam yetiyor. Bu kâğıt parçası bana mutlu olmayı, şükretmeyi ve hayata daha olumlu bakmayı hatırlatıyor.” (ED, 2016, s.140) - Açık İleti

11. “Hayat bir bütün. Hangi yönünü daha çok hissetmek ve yaşamak istiyorsan, bu, senin seçimin. Kin, öfke, nefret yerine olumlu duyguları yeğlemek, yalnızca senin değil, çevrendekilerin de önünü açar, hayata daha sıkı bağlanmalarını sağlar.”
“... ve mutlu eder,” diye ekledi Pelin mırıldanır gibi.” (ED, 2016, s.184) - Örtük İleti

Düşünceli Davranmak K48.

Anne ve babasının yaşadıkları ve katlandıkları pek çok sıkıntıyı sonraları fark eden Pelin, bu durumu fark eder. Pelin'in bu şekilde düşünceli davranması dolaylı olarak şu cümlelerde sunulmaktadır:

12. “Aslında kendini affetmeyecek biri varsa, o da benim anne,” dedi Pelin yumuşak bir sesle.

Esin Hanım, kızına hayretle baktı.

“Ne demek istiyorsun canım?”

“Son zamanlarda kendi sorunlarıma öylesine odaklanmışım ki, bunca yıl sizin neler yaşadığınızı fark etmemişim.

Oturduğu koltuktan kalkıp annesinin boynuna sarıldı.” (ED, 2016, s.166) - Örtük İleti

Hayal Kurmak K42.

Bu cümlelerde hayal kurmak iletisi dolaylı aktarımla okura sunulmuştur:

13. “Denemeye değmez mi? Yeryüzünde gerçekleşen her dileğin, bizim imkânsız görünen hayallerimizin de bir gün gerçeğe dönüşebileceğine dair umut verdiğini unutm...” (ED, 2016, s.188) -Örtük İleti

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Olumlu İletişim Kurmak T6.

Anne ve babasıyla doğru bir iletişim kuramayan Pelin’in hırçın davranışları ve anne-babasından nefret etmeye varan bu duyguları, aile içinde olumlu iletişim kurmanın önemini vurgulamaktadır. Yazar, olumlu iletişim kurmanın önemini dolaylı yoldan şu cümlelerde sunmaktadır:

14. “Anne babamla epeydir doğru dürüst bir iletişimim yoktu. Her söyledikleri, her yaptıkları bana batıyor, ikisinden de nefret ediyorum.” (ED, 2016, s.45)- Örtük İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Ön yargılı Olmamak E15.

Yazar, bu cümlelerde ön yargılı olmamak iletisini doğrudan aktarımla okuyucuya sunmuştur:

15. “Bunca yıl sonra bile böcekli keki nasıl da keyifle yediklerini hatırlamak, midemi ağzıma getiriyor. Yaşamı, doğar doğmaz bize yüklenmeye başlanan ön yargılarla değerlendiriyor olduğumuzun açık kanıtı değil mi üç yaşındaki tepkim? Ve hâlâ, şu anda bile aynı tepkiler içinde olmam...” (ED, 2016, s.36) – Açık İleti

Fedakâr Olmak E4.

Bu cümlelerde fedakâr olmak iletisi dolaylı aktarım yoluyla okuyucuya sunulmuştur:

16. “Esin Hanım, Pelin’i sağ salım geri almak için her şeyi yapabilirdi. İsteseler kendi canını vermekte bir saniye bile tereddüt etmezdi.” (ED, 2016, s.102) - Örtük İleti

17. “Her iki ailenin de çektiği sıkıntıları, yaşadıkları üzüntüleri geçirdi aklından. Babası sevmediği bir işte çalışıp onu okutmaya çabalamış, annesi her tersliğini gülümseyerek karşılamış, Hong-li ise mesleğini bırakmak zorunda kalacağını bile bile ilaçlı şekerler hazırlamıştı.” (ED, 2016, s.161)- Örtük İleti

Dürüst Olmak E24.

Merve, arkadaşı Pelin’e karşı dürüst davrandığı için gayet rahatlamıştır. Arkadaşının son zamanlardaki kırıcılığını yüzüne karşı söylemiştir. Yazar, dürüst olmak iletisini Merve’nin bu davranışı üzerinden doğrudan aktarımla okuruna sunmuştur:

18. “Merve durup soluklandı. Son bir yıldır arkadaşı için neler hissettiğini itiraf etmek zor da olsa sonunda ona dürüst davranabildiği için rahatlamıştı.” (ED, 2016, s.107) – Açık İleti

Bu cümlelerde de yazar, dürüst olmak iletisini, aile arasında gizli saklı herhangi bir konunun olmaması gerektiğini dolaylı yoldan aktararak okuruna sunmaktadır:

19. “Pelin o zaman, onların dumanlı günle ilgili hiçbir şey bilmediklerini fark etti. Anne babasıyla konuşması gereken gizli kalmış pek çok şey, artık açığa çıkmalıydı.” (ED, 2016, s.124) - Örtük İleti

Alay Etmemek- Küçümsememek E10.

Kendisinden yaşça büyük insanlarla alay etmemesini Pelin’e hatırlatan anne karakterin bu davranışı doğrudan aktarımla okurla paylaşılmıştır:

20. “Pelin hostesten su istemek için kitabından başını Yıldız Hanım’ı gördü.

“Yandık, cadı bu yana geliyor,” dedi yüksek sesle.

Esin Hanım kaşlarını çatır gibi yaptı.

“Ben de hoşlanmadım ondan; ama yine de böyle şeyler söylenmez Pelinciğim, ayıptır.” (ED, 2016, s.137) - Açık İleti

Empati Kurmak E12.

Yazar, bu cümlelerde empati kurmak iletisini doğrudan aktarımla okuyucusuna sunmuştur:

21. “Lei’nin konuşmasına fırsat vermeden Esin Hanım atıldı. “Kaçırılan senin çocuğun olsaydı neler hissederdin, bir düşünsene. Kendini benim yerime koy.” (ED, 2016, s.157) - Açık İleti

Kötümser Olmamak E21.

Yazar, fiziksel görüntümüz hakkında kötümser olmamamız gerektiğini dolaylı bir şekilde şu cümlelerde belirtmektedir:

22. “Hep en kaliteli markaları yeğlememe rağmen, yine de ne alsam yakışmıyor, hiçbir şey güzel durmuyordu üzerimde. Ben de uzun, güzel, alımlı olabilseydim... Çok şey mi istiyordum?” (ED, 2016, s.52)- Örtük İleti

4.3.8. “Abur Cubur Canavarı” Adlı Roman Kitabında Eğitsel İletiler Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.1.)

Beslenmeye Dikkat Etmek K9.

Yazar, bu cümlelerde beslenmeye dikkat etmek iletisini dolaylı aktarımlarla okuyucuya sunmaktadır:

1. “Oysa ilkokulda beni paylaşamazlardı. Şutlarım, servislerim, bloklarım, top sürmelerim... Sporun her dalında başarılıydım. Ne olduysa, ilkokulu bitirip ortaokula geçtiğim yaz oldu. Birden aşırı yemeye başladım. Karnım aç mı tok mu aldırmadan, gelsin börekler, pastalar...” (ACC, 2016, s.8)- Örtük İleti

2. “Ne annem ne de babam şişmandı! Bu, tuhaf değil miydi? Bu ayrıntıya neden şimdiye kadar dikkat etmemiştim ki? Sofrada aynı şeyleri yediğimize göre, onların da kilolu olması gerekmez miydi? Anlaşılan yemek sonrasındaki abur cuburlar yalnızca benim içindi ve evde sağlıklı beslenen tek kişi bendim!” (ACC, 2016, s.19) –Örtük İleti

Kendi Kararlarını Kendi Vermek K40.

Yemek seçimi ve daha pek çok konuda anne ve babasının kendisi hakkında karar vermesini sorgulayan Bora’nın bu davranışı, dolaylı olarak okura aktarılmıştır:

3. “Yemek konusunda bana hiç söz hakkı tanımadıklarının ayırımına yeni yeni varıyordum. O güne kadar önüme konan abur cubura öyle dalmıştım ki kararları benim adıma onların verdiğini göz ardı etmiştim.” (ACC, 2016, s.26)- Örtük İleti

Öfke Kontrolünü Sağlamak K47.

Arkadaşı Bora'yı haksız yere suçlayan Yasemin'in bu davranışı üzerinden öfke kontrolünü sağlamak iletisi dolaylı yoldan aktarılmıştır:

4. “Bütün bu konuşmalar boyunca sessiz kaldığımı fark eden Yasemin, bana doğru eğildi, “Dün akşam çok öfkeliydim, haksız yere seni suçladım. Beni affediyor musun?” diye sordu.” (ACC, 2016, s.104) - Örtük İleti

Düşünceli Davranmak K48.

Bahçesi zarar görünce çok üzülen komşusuna, yardıma gereksinimi olan bir bahçıvan bulup her iki insanı da mutlu eden roman kahramanının bu düşünceli davranışı, cümlelerde dolaylı yoldan şu cümlelerde aktarılmıştır:

5. “Annem, “Bu bahçıvan işini düşünmekle ne iyi yaptın Boracığım, sayende kadıncağızın yüzü güldü” deyip duruyordu. “Hatta geçen gün markette gördüm, yemin ederim 20 yaş gençleşmiş gibiydi...” (ACC, 2016, s.136)- Örtük İleti

Dostluğa Önem Vermek K41.

Dostluğa önem vermek iletisini yazar, şu cümlelerde dolaylı aktarım yoluyla okuyucuya sunmaktadır:

6. “Erol benim en yakın arkadaşım. Bunu uydurmadığımı bilmesini istiyorum.”

“Yine de insanın gözüyle görmediği bir şeye inanmasını bekleyemezsin. İnanmasa bile sana güvenip destek oluyor mu, sen ona bak. Gerçek arkadaşlık budur.” (ACC, 2016, s.137) - Örtük İleti

“Özür dilemeni beklemiyorum” dedim. “İnanıp inanmaman da önemli değil. Ben kendime güveniyorum ve ne dediğimi biliyorum. Ben buyum işte, anlattığım gibi... Gerçek arkadaşlar birbirlerini yargılamadan olduğu gibi kabullenir.” (ACC, 2016, s.151)- Örtük İleti

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.2.)

Büyüklerimize Danışmak T9.

Yanıtını merak ettiği pek çok sorunun cevabı için büyüğü olan dedesine danışmaya giden Bora'nın bu davranışı dolaylı aktarımla şu cümlelerde okuyucuya sunulmuştur:

7. “Gerekli durumlarda birbirimize not bırakmak için kullandığımız kara tahtaya, “Dedeme gidiyorum, döneceğim!” diye yazıp anahtarımı aldım ve evden çıktım. Sorularımın yanıtlarını orada bulacağımı umuyordum. Dedeler her şeyi bilirdi.” (ACC, 2016, s.19) –Örtük İleti

Toplumsal Sorumluluklarımızı Yerine Getirmek T11.

Bu cümlelerde toplumsal sorumluluklarımızı yerine getirmek iletişi dolaylı aktarımla okuyucuya sunulmuştur:

8. “Koşarak olay yerine gittim. Yiyecek bulamayan kediler dağılmıştı. Çok fazla vaktim yoktu. Yaşlı çift, bağlandıkları yerden yardım isteyen gözlerle baktılar. Onları çözmem mümkün değildi. İpleri kemirmem gerekirdi ve bu saatler sürerdi. Ama polislerin oraya soygunculardan önce gelmesini sağlayacak bir şeyler yapabilirdim belki.” (ACC, 2016, s.40) - Örtük İleti

Yardımsever Olmak T2.

Erol ve Bora’nın bu yardımseverlikleri şu cümlelerde doğrudan okura sunulmuştur:

9. “İki gecedir abur cuburları biriktirdiğim naylon torbayı ona uzattım. “Giderken şunu da bir yere atıver, bizimkiler görmesin” dedim. Torbaya göz attı. “Ben yerim bunları yahu, yazık...” dedi. “Niye atıyorsun? Bari birine versen...”
“Aaa, bak haklısın!” dedim. Erol aklıma bir fikir daha getirmişti. Hemen açıkladım. “Bundan böyle yiyecekler birbirine karışmasın diye ayrı ayrı torbalara koyarım, sonra da her sabah okulun yan sokağındaki eski barakada yaşayan yaşlı amcaya bırakırım. Mahallelinin yardımıyla doyuruyormuş karnını zavallı adam.” (ACC, 2016, s.120) - Açık İleti

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.4.)

Şehirleşmeden Etkilenmek Ç9.

Yazar, şehirleşmeden etkilenmek iletişini dolaylı aktarım biçiminde, bahçelik alanların hızla şehirleşmeye kurban edilmesiyle iş bulamaz hâle gelen Mehmet Amca’nın ağzından sunmaktadır:

10. “Aklınla bin yaşa!” dedi Erol. “Aslında adamcağız eskiden bahçıvanmış ama buralarda bahçeler hep binalara dönüşünce, iş bulamaz olmuş diye duydum.” (ACC, 2016, s.120) - Örtük İleti

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar (1.5.5.)

Alay Etmemek- Küçümsememek E10.

Bu cümlelerde, kilolu olmasından dolayı arkadaşlarının Bora'yla alay etmesi belirtilmektedir. Yazar, alay etmemek- küçümsememek iletisini bu cümlelerde hem doğrudan hem de dolaylı yoldan aktarımlarla sunmaktadır:

11. “Benim bildiğim, insanın dış görünüşüyle alay edilmez. Ama çok kişi bunu bilmiyor olmalı ki düşüncesizce konuşuyor. Hele okul arkadaşlarımın duyarlı olmakla uzaktan yakından ilgileri yok.” (ACC, 2016, s.8) - Açık İleti

12. “Zaten her fırsatta alay konuşuydum. Derste şişmanlığı anımsatan bir sözcük geçmeyegörsün, hemen gözler bana çevriliyordu. Fıçı, top, topaç, ayı, suaygırı, fil, tulumba... her şey onlara beni hatırlatır olmuştu. Kimi belli etmeden, kimi açık açık gülüyordu.” (ACC, 2016, s.15)- Örtük İleti

13. “Darılmamıştım ama bu, alınmadım anlamına gelmezdi tabii. Her defasında içimde bir şeyler kırılıyordu. Özellikle Erol’un diğerleriyle birlik olup benimle alay etmesine üzüliyordum. Onunla küçük yaştan beri arkadaştık. Ama eski dostluğumuz unutulmuştu sanki.” (ACC, 2016, s.45)- Açık İleti

Azimli Olmak E8.

Yazar, bu cümlelerde azimli olmak iletisini dolaylı aktarım yoluyla okuyucuya sunmaktadır:

14. “Gün boyu pek bir şey yememiştım. Midem boş kalmaya alışık değildi. “Eğer bu akşamki irade sınavını başarıyla geçersen, güçlü olduğumu ve her istediğimi başarabileceğimi kendime kanıtlamış olurum” diye geçirdim içimden.” (ACC, 2016, s.23) –Örtük İleti

Fedakâr Olmak E4.

Bora'nın babasının bu ince davranışıyla fedakâr olmak iletisi, dolaylı aktarımla şu cümlelerde okuyucuya sunulmuştur:

15. “Annem, başucundaki lambayı yaktı. “Kulağımın dibinde sivrisinek dolaşıyordu. Ona vurayım derken karanlıkta vazoyu devirdim” dedi. “Kalkıp şuraları temizleyeyim.” “Ben hallederim” dedi babam. “Sen bebek doğana kadar rahat uyu. Sonrasında uyku yok, Bora’dan hatırlarsın...” (ACC, 2016, s.56) - Örtük İleti

Alay Etmemek-Küçümsememek E10. Sağlıklı Olmak K11. -

Kendisiyle alay edildiğini, ‘Abur Cubur Canavarı’ lakabı ile ifade eden Bora’nın bu sözlerinde alay etmemek iletisi dolaylı yoldan; sağlıklı olmak iletisi ise doğrudan aktarılmıştır:

16. “Böyle tombul, pek şirinsin ama.”

“Ben şirin olmak istemiyorum; sağlıklı olmayı yeğliyorum” dedim kararlı bir sesle. “Ayrıca arkamdan Abur Cubur Canavarı denmesini de istemiyorum.” (ACC, 2016, s.67)- Açık İleti - Örtük İleti

Duyarlı Olmak E18.

Mahallelerindeki yardıma gereksinmesi olan Mehmet Amca’ya yiyecek götüren Bora’nın bu duyarlı davranışı dolaylı aktarım yoluyla şu cümlelerde belirtilmiştir:

17. “Mehmet Amca’nın yüzü, beni gördüğü anda aydınlanıyordu. Torbaları alırken sevinçten elleri titriyordu. Arkamdan dualar mırıldandığını duyuyordum. Onca yiyeceği ziyan etmeyip aksine iyi bir amaç için kullanıyor olmaktan çok memnundum.” (ACC, 2016, s.124) –Örtük İleti

Aytül Akal’ın masal, öykü ve roman kitaplarının incelendiği bu çalışmada, söz konusu kitapların cümle ve paragraflarında toplam 230 eğitsel ileti tespit edilmiştir. Bu iletilerden 181 tanesi örtük ileti olup dolaylı aktarım yoluyla okuyucuya sunulmuştur. Tespit edilen iletilerden 49 tanesi ise açık ileti olup doğrudan aktarım yoluyla okuyucuya sunulmuştur.

Tablo 7

Aytil Akal'in Çocuk Kitaplarında Yer Alan Eğitsel İletileri Eserlere Göre Dağılımı

No	Yapıt	KGDİ	TGDİ	UDGDİ	ÇBGDİ	EDGDİ	Toplam
1	DA	K1.					1
2	GUF		T1.			E12.	2
3	ÇÇ	K2.				E13.	2
4	CSA					E2.	1
5	NÇBK	K22.				E3.-E4.	3
6	ÜGÇ	K23.	T14.			E13.	3
7	SOKİ					E14.	1
8	BBRV		T2.		Ç6. -Ç1.		3
9	BSK	K24.-K3.-K25.- K4.-K26.-K27.- K5.	T2.-T15.- T3.-T15.- T4.	U1.-U4. - U5.-U2.- U3.		E5.-E6.- E15	20
10	ANÇ	K48.-K28.- K29.-	T17.		Ç2.-Ç3.	E7.-E8.- E16.-E9.	10
11	BBS	K30.-K31.- K24.- K6.-K29.	T4.-T5.			E10.-E15	9
12	BD	K7.-K24.	T2.-T4.- T18.			E17.- E15.-E18.	9
13	OBC	K9.-K33.-K4.- K8.-K32.-K31.- K34.	T6.-T20.			E10.-E11.	11
14	KBC	K10.-K35.- K11.- K36.	T6.- T7.- T21.			E11.	8
15	ON	K12.-K48.- K38.-K13.- K39.-K8.-K14.	T5.-T8.- T6.-T22.- T20.			E11.	13
16	GB	K40.-K15.- K38.- K41.-K8.	T26.T1.- T17.-T20.				9
17	KAH	K5.-K11.-K16.- K42.-K43.-K49.	T2.-T21.		Ç9.-Ç4.	E10.- E12.-E8.	13
18	SG	K17.-K44.-K11.	T10.- T21.- T11.-T8- T25.-T12.		Ç5.-Ç6-	E18.-E19.	13
19	RD	K45.-K17.- K22.-K18.				E22.	5
20	SD	K30.-K7.-K27.- K48.	T2.		Ç6.	E18	7
21	KEİGBG	K5.-K48.	T1.			E20.	4
22	GUD	K14.-K48.- K36.-K32.-	T26.		Ç3.-Ç7.- Ç8.	E1.-E12.- E25.- E20.- E23.- E24.	13
23	ED	K19.-K29.- K31.-K46.- K20.-K47.-K5.- K21.-K48.-K42.	T6.			E15.- E21.-E4.- E10.-E12.	17
24	ACC	K9.-K40.-K11.- K47.-K41	T9.-T11.- T2.		Ç9.	E10.-E8.- E4.-E18.-	15

Aytül Akal'ın Çocuk Kitaplarında Yer Alan Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklıkları

Tablo 8

A. Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklığı

Kullanım Sıklığı	İleti Adı	Kullanım Sıklığı	İleti Adı
1	K1. Ümitsiz Olmamak	2	K25. Yeni Bir Dil Öğrenmek
1	K2. Bağımlı Olmamak	1	K26. Başkasının Eşyasına Zarar Vermemek
1	K3. Tembel Olmamak	2	K27. Sorumluluklarımızı Bilmek
2	K4. Başkasının Eşyasını Kullanmamak	1	K28. Dikkatli Olmak
6	K5. Güvenmek-Güvenilir Olmak	3	K29. İşini Severek Yapmak
1	K6. Hayallerimizi Gerçekleştirmek İçin Çalışmak	5	K30. Emanete Sahip Çıkmak
2	K7. Kitapları Sevmek	3	K31. Birikim Yapmak
3	K8. Farklı Olmayı İstemek	2	K32. Özgün Olmak
1	K9. Beslenmeye Dikkat Etmek	1	K33. Olanaklardan Yararlanmak
2	K10. Zamanı Verimli Kullanmak	2	K34. Çocukluğa Değer Vermek
4	K11. Sağlıklı Olmak	1	K35. Düzenli Olmak
1	K12. Sorumsuz Davranmamak	1	K36. Bilinçli Olmak
2	K13. Geçmişe Değer Vermek	1	K36. Hatalardan Ders Çıkarmak
2	K14. Teknolojiyi Takip Etmek	4	K38. Sorumluluk Almak
1	K15. Temizliğe Önem Vermek	2	K39. Çocuğa Değer Vermek
1	K16. Yaşamın Değerini Bilmek	2	K40. Kendi Kararlarını Kendi Vermek
2	K17. Okumaya Değer Vermek	3	K41. Dostluğa Önem Vermek
3	K18. Kendini Keşfetmek	2	K42. Hayal Kurmak
1	K19. Bir Şeyi Zorla Yaptırmamak	1	K43. Maddiyat Bağımlısı Olmamak
2	K20. Sadakatli Olmak	1	K44. Çok Yönlü Gelişim Göstermek
2	K21. Hayata Olumlu Bakmak	1	K45. Araştırmaya Önem Vermek
3	K22. Kıskanmamak	2	K46. Yeniliklere ve Gelişime Açık Olmak
1	K23. Elimizdekiyle Yetinebilmek	2	K47. Öfke Kontrolünü Sağlamak
3	K24. Kitaba Para Harcayabilmek	11	K48. Düşünceli Davranmak
		1	K49. Kişilikli Olmak

Tablo 9

B. Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklığı

Kullanım Sıklığı	İleti Adı	Kullanım Sıklığı	İleti Adı
3	T1.Başkalarını Rahatsız Etmemek	1	T13.Hayatımızın ve Arkadaşlarımızın Kıymetini Bilmek
7	T2.Yardımsever Olmak	1	T14.Trafik Kurallarına Uymak
1	T3.Engelli Bireylere Yardımcı Olmak	1	T15.İşi Ehline Vermek
3	T4.Paylaşmak	2	T16.Büyüklerle Karşı Saygılı Olmak
2	T5.Misafirperver Olmak	1	T17.Küçüklerimize Destek Olmak
5	T6.Olumlu İletişim Kurmak	4	T18.Büyüklerimize Zaman Ayırmak
1	T7.Büyüklerimize Yardımcı Olmak	1	T19.Başkasının Eşyasını İzinsiz Almamak
2	T8.Aile Büyüklerine Değer Vermek	1	T20.Görgü Kurallarına Uymak
1	T9.Büyüklerimize Danışmak	1	T21.Engelli Bireylere Karşı İyi Davranmak
1	T10.Komşuluk İlişkilerini Yaşatmak	1	T21.Ortaklaşa Karar Vermek
3	T11.Toplumsal Sorumluluklarımızı Yerine Getirmek	1	T23.Sorunlarımızı Destek Alarak Aşmak
1	T12.İş Bölümü Yapmak	3	T24.Popüler Kültüre Kapılmamak

Tablo 10

C. Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklığı

Kullanım Sıklığı	İleti Adı
1	U1.Atatürk Devrimlerinin Önemi Bilmek
1	U2. Anadilimizi Özümsemek
1	U3.Ülkemize Yararlı Birey Olmak
1	U4.Ulusça Dayanışma İçinde Olmak
1	U5.Milli Varlıklarımızı Ziyaret Etmek

Tablo 11:

D. Çevre Bilinci Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklığı

Kullanım Sıklığı	İleti Adı
1	Ç1.Ağaçlara Zarar Vermemek
1	Ç2.Hayvanlara Zarar Vermemek
2	Ç3.Hayvanlara İyi Davranmak
1	Ç4.Çöp Atmamak
1	Ç5.Doğayı Korumak
3	Ç6.Doğanın Değerini Bilmek
2	Ç7.Doğa Olaylarından Korunmak
1	Ç8.Hayvanları Korumak
2	Ç9.Şehirleşmeden Etkilenmek

Tablo 12

E. Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerin Kullanım Sıklığı

Kullanım Sıklığı	İleti Adı
1	E1.Barış İçinde Yaşamak
1	E2.Kibirli Davranmamak
1	E3.Annemizin Değerini Bilmek
4	E4.Fedakâr Olmak
1	E5.İsraf Yapmamak
1	E6.Hırsızlık Yapmamak
1	E7.Çalışkan Olmak
3	E8.Azimli Olmak
1	E9.Hakkını Aramak
8	E10.Alay Etmemek- Küçümsememek
7	E11.Tutumlu Olmak
4	E12.Empati Kurmak
2	E13.Açgözlü Davranmamak
1	E14.Anne Sözü Dinlemek
4	E15.Ön yargılı Olmamak
1	E16.Alçakgönüllü Olmak
1	E17.Yalan Söylememek
8	E18.Duyarlı Olmak
1	E19.Tedbirli Olmak
3	E20.Fikirilere Saygı Göstermek
1	E21.Kötümser Olmamak
1	E22.Vefalı Olmak
1	E23.Bencil Olmamak
2	E24.Dürüst Olmak
1	E25.Emeğe Saygı Duymak

BÖLÜM V

SONUÇ VE TARTIŞMA

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Aytül Akal, çağdaş çocuk yazınınımızın pek çok edebi türünde ürün ortaya koymuş verimli bir yazardır. Yazarın çocuklar ve gençler için kaleme aldığı onlarca eseri yayımlanmıştır. Aytül Akal, masal, öykü, roman, şiir gibi türlerde kaleme aldığı eserlerinde çocuk okurun duygu ve düşünce dünyasına hitap edebilmiş nitelikli yazarlarımızdan biri olup çocuk yazınına dair pek çok araştırma yapmış, birçok proje çalışmasında görev almıştır.

Aytül Akal, kaleme aldığı eserlerde yarattığı karakterler, işlediği konu, seçtiği anlatım biçimi ve yapıtlarında cümle ve paragrafların içinde sindirdiği iletilerle çocuk okurların ve eğitimcilerin dikkatini çekebilmiş bir yazardır. Yazarın yapıtlarında işlediği konular-fantastik kurguya sahip kitaplar dışında- günlük hayatta yaşadığımız herhangi bir olay veya durum olabilmektedir. Akal, ailemizden birini veya çevremizdeki herhangi bir kişiyi anımsatan karakterlerini, mizahi bir anlatımla okuruna sunar. Yazar, yapıtlarının olay örgüsünde sosyal hayatımızda yaşadığımız herhangi bir çatışma durumundan hareketle okuruna çeşitli yaşam alanlarına yönelik eğitsel iletiler sunmaktadır.

Bu çalışmada da Aytül Akal'ın çocuk kitaplarının eğitsel iletiler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla yazarın çocuk kitaplarından 8 masal, 8 öykü ve 8 roman kitabı incelemeye alınmıştır. Çalışma, yazarın yöntem kısmında sözü edilen 8 masal, 8 öykü ve 8 roman kitabıyla sınırlandırılmıştır. Araştırmanın sonuçları maddeler hâlinde şu şekildedir:

1. Aytül Akal'ın toplam 24 kitabı incelenmiştir. Söz konusu kitapların cümle ve paragraflarında toplam 230 eğitsel ileti tespit edilmiştir. Bu iletilerden 181 tanesi örtük ileti olup dolaylı aktarım yoluyla okuyucuya sunulmuştur. Tespit edilen iletilerden 49 tanesi ise açık ileti olup doğrudan aktarım yoluyla okuyucuya sunulmuştur.

2. Yazarın kitaplarında en çok tespit edilen eğitsel ileti türü ‘Kişisel gelişimi destekleyen iletiler’dir. Akal’ın eserlerinde kişisel gelişime yönelik en çok tespit edilen eğitsel iletiler ve kullanım sıklıkları şöyledir:

Tablo 13

Kişisel gelişime ait en çok tespit edilen eğitsel iletiler

Kullanım Sıklığı	Eğitsel İleti
11	K11.Düşünceli Davranmak
6	K10.Güvenmek-Güvenilir Olmak
5	K50.Emanete Sahip Çıkmak
4	K11.Sağlıklı Olmak
4	K38.Sorumluluk Almak

3. İncelenen kitaplarda ‘evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen eğitsel iletiler’ kullanım sıklıkları açısından ikinci sıradadır. Akal’ın eserlerinde evrensel düşüncenin gelişimine yönelik en çok tespit edilen eğitsel iletiler ve kullanım sıklıkları şöyledir:

Tablo 14

Evrensel düşüncenin gelişimine yönelik en çok tespit edilen eğitsel iletiler

Kullanım Sıklığı	Eğitsel İleti
8	E18.Duyarlı Olmak
8	E10.Alay Etmemek-Küçümsememek
7	E11.Tutumlu Olmak
4	E12.Empati Kurmak
4	E15.Ön yargılı Olmamak

4. İncelenen kitaplarda ‘toplumsal gelişimi destekleyen eğitsel iletiler’ kullanım sıklığı olarak üçüncü sıradadır. Akal’ın eserlerinde toplumsal gelişime yönelik en çok tespit edilen eğitsel iletiler ve kullanım sıklıkları şöyledir:

Tablo 15

Toplumsal gelişime yönelik en çok tespit edilen eğitsel iletiler

Kullanım Sıklığı	Eğitsel İleti
7	T2.Yardımsever Olmak
5	T6.Olumlu İletişim Kurmak
4	T18.Büyüklerimize Zaman Ayırmak
3	T1.Başkalarını Rahatsız Etmemek
3	T24.Popüler Kültüre Kapılmamak
3	T11.Toplumsal Sorumluluklarımızı Yerine Getirmek

5. İncelenen kitaplarda ‘çevre bilinci gelişimini destekleyen eğitsel iletiler’ kullanım sıklığı olarak dördüncü sıradadır. Akal’ın eserlerinde çevre bilinci gelişimine yönelik en çok tespit edilen eğitsel iletiler ve kullanım sıklıkları şöyledir:

Tablo 16

Çevre bilinci gelişimine yönelik en çok tespit edilen eğitsel iletiler

Kullanım Sıklığı	Eğitsel İleti
3	Ç6.Doğanın Değerini Bilmek
2	Ç3.Hayvanlara İyi Davranmak
2	Ç7.Doğa Olaylarından Korunmak
2	Ç9.Şehirleşmeden Etkilenmek

6. İncelenen kitaplarda ‘ulusal düşüncenin gelişimine yönelik eğitsel iletiler’ kullanım sıklığı olarak beşinci sıradadır. Akal’ın eserlerinde ulusal düşüncenin gelişimine yönelik “U1.Atatürk Devrimlerinin Önemi Bilmek, U2. Anadilimizi Özümsemek, U3.Ülkemize Yararlı Birey Olmak, U4.Ulusça Dayanışma İçinde Olmak, U5.Milli Varlıklarımızı Ziyaret Etmek” adlı iletiler birer kez tespit edilmiştir.

7. Aytül Akal’ın incelenen çocuk kitaplarında en çok kişisel gelişimi destekleyen iletiler tespit edilmiştir. Yazar, çocuk okurlarını duygu ve düşünce yönünden etkileyebilmek amacıyla anlatılarının kurgusunda ziyadesiyle “güvenmek-güvenilir olmak, emanete sahip çıkmak, sağlıklı olmak, düşünceli davranmak, sorumluluklarımızı bilmek (vd.)” iletilerini aktarmaktadır. Çocukların anne-babalarına, topluma karşı sorumluluklarını bilmesi, tüketim çılgınlığının yaşandığı çağımızda tutumlu olmayı öğrenebilmesi ve günlük hayatta karşılaştığı pek çok olay ve kişiye karşı düşünceli davranması ve sorumluluk alması yazarın çocuk kitaplarında üzerinde önemle durduğu ve çocuk okurlarına dolaylı yoldan sunduğu mesajlardır.

8. Çağdaş dünyanın yaşamış olduğu durumlar sadece teknoloji alanındaki ilerlemelerden ibaret değildir. İnsanlık tarihi kadar eski olan savaş olgusu, yüzyılımızda da maalesef varlığını sürdürmektedir. Aytül Akal, duyarlı bir yazar olmanın verdiği sorumlulukla eserlerini kaleme alırken evrensel düşüncenin gelişimine yönelik eğitsel iletilere de yer vermiştir. Savaşı bir dünyada “barış içinde yaşamak” yazarın üzerinde durduğu önemli bir durumdur. Akal, ‘barış içinde yaşamak’ iletileri dışında, tüm dünyada evrensel değerler olarak görülen eğitsel iletiler

de aktarır. Bunlar: Ön yargılı olmamak, duyarlı olmak, empati kurmak, tutumlu olmak, alay etmemek, fikirlere saygı göstermek, yalan söylememek, dürüst olmak, hırsızlık yapmamak şeklindedir.

9. Aytül Akal'ın çocuk kitaplarında kullanım sıklığı açısından en çok tespit edilen üçüncü eğitsel ileti türü olan 'toplumsal gelişimi destekleyen eğitsel iletiler', yazarın kitaplarındaki gelişme çağındaki çocuk karakterlerin çatışmalarından beslenerek açığa çıkmıştır. Zira Akal'ın çocuk kitaplarındaki karakterlerin çoğunluğu bluğ çağındaki çocuklardır. Bu yaş dönemindeki çocukların hayata bakışları ile yetişkinlerin özelde de ebeveynlerin hayata bakışları arasında büyük farklılıklar vardır. Bu durum, bluğ çağındaki çocukların ebeveynleri ve sosyal çevreleri ile çatışma yaşamalarına sebep olmaktadır. "Yardımsever Olmak, Olumlu İletişim Kurmak, Büyüklerimize Zaman Ayırmak, Başkalarını Rahatsız Etmemek, Popüler Kültüre Kapılmamak, Toplumsal Sorumluluklarımızı Yerine Getirmek, Paylaşmak, v.d" eğitsel iletiler, işte bu çocuk-aile-, çocuk- çevre çatışmasının çözüm aşamalarında ortaya çıkmış eğitici davranış şekilleridir.

10. Sanayileşmenin, kentleşmenin ve teknolojik araç kullanımının büyük hız kazandığı 20. ve 21.yüzyıl, insan ve doğa yaşamında da büyük yıkımların yaşandığı yüzyıllardır. Yukarıda sözü edilen hızlı değişimler, toplum hayatında insan ilişkilerini, doğa yaşamında da bitki ve hayvan çeşitliliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Kalem aldığı anlatıların kurgusunda çevre bilincine de yer veren Aytül Akal, doğadaki bitki ve hayvan yaşamına karşı duyarlı olmayı, çevreyi kirletmemeyi, başkalarını rahatsız edecek şekilde gürültü etmemeyi farklı çatışma durumlarından hareketle çocuklara sezdirir. Çevresel felaketlerin yaşandığı çağımızda bu sorunları yetişen nesillere aktarmak yazarların da bir görevidir. Yazıcı Okuyan ve Gül Gedikoğlu (2012:802)'na göre "Aytül Akal da incelenen çocuk kitaplarında çocuğa içinde yaşadığı dünyayı ve sorunları tanıtmakta, sorunları yalnızca betimlemeyip bu sorunlara çözüm yolları da sunmaktadır".

11. Yazarın eserlerinde üzerinde önemle durduğu bir başka durum, ulusal değerlerdir. Akal'ın eserlerinde ulusal düşüncenin gelişimine yönelik "Atatürk Devrimlerinin Önemi Bilmek, Anadilimizi Özümsemek, Ülkemize Yararlı Birey Olmak, Ulusça Dayanışma İçinde Olmak, Milli Varlıklarımızı Ziyaret Etmek" adlı iletiler, çocuklarda Atatürk sevgisi ve ülke sevgisi uyandıracak niteliktedir.

Ülkemizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün devrimlerini anlamak ve özümsemek, onu saygı ve minnetle anmak yazarın üzerinde önemle durduğu eğitici durumlardır. Aytül Akal, yerli çocuk edebiyatında ulusal değerlerin aktarıldığı kitapların yazarları arasında da yetkin bir kişidir. Erdi (2008:399) 'ye göre "Ulusal kimlik ve değerlerle ilgili ileti oranlarının 1980'li ve 2000'li yıllara göre karşılaştırıldığı zaman aralarında oldukça önemli fark görülmektedir. 2000'li yıllara gelindiğinde Vatan sevgisine yönelik verilen iletilerde %14,5, Ulus sevgisinde %11,1, Atatürk konusunda %2,2, Tarih Bilincinde %1,1 oranlarında azalma saptanmış, yalnızca Geleneksel kültür konusunda verilenlerde %2,3 oranında artış olmuştur". Bu bilgilere bakıldığında, Aytül Akal'ın eserlerinde yukarıda sözü edilen "Ulusal Gelişime Yönelik Eğitsel İletiler"e yer vermiş olması anlamlı bir yazarlık örneğidir.

12. Aytül Akal'ın yapıtlarında tespit edilen eğitsel ileti türleri, edebi türlere göre bir anlamlılık göstermektedir. Bilindiği gibi masal kitapları, ziyadesiyle çocuk okurların dünyalarına hitap etmektedir. Bu durum, Akal'ın masal kitaplarının kurgusunu oluştururken seçtiği çatışma durumlarına etki etmiştir. Yazarın masal kitaplarına bakıldığında seçilen karakterlerin büyük çoğunluğunun annelerin, küçük çocukların ve hayvanların olması, kurgunun basit ve iletilerin küçük yaştaki okurlara yönelik olması şaşırtıcı değildir. Bu masal kitaplarında en çok üzerinde durulan eğitici durum, anne sevgisi ve anne sözünün dinlenmesidir. Yazarın masal kitaplarında 14'ü örtük, 2'si açık eğitsel ileti tespit edilmiştir. Görüldüğü üzere tespit edilen eğitsel iletilerin büyük çoğunluğu örtük ileti olup dolaylı aktarım yoluyla okuyucuya aktarılmıştır.

13. Yazarın öykü kitaplarında da yukarıda sözü edilen anlamlılık söz konusudur. Nihayetinde öykü türü, çocukların masaldan sonra karşılaştıkları edebi bir türdür. Masal çağı çocuklarına göre yaş, dikkat, ilgi ve algılayış durumları farklılık gösteren çocuklar öykü türüne yönelmektedirler. Aytül Akal'ın çocuklara hitap eden öykü kitaplarına baktığımızda çocuk karakterlerinin çoğunlukla yaş itibarıyla 7-13 ortalamasında oldukları görülür. Bu yaş dönemindeki çocuklarda yüksek bir düzeyde dikkat, çevredekileri algılama ve araştırma merakı vardır. Çocuklar bu yaş döneminde bir sosyal çevrede yaşadıklarının farkına varırlar ve toplumu bir arada tutan kural ve değer yargılarıyla tanışırlar. "Başkalarına karşı saygılı olmak, paylaşmak, yardımsever olmak, başkalarına ait eşyalara zarar vermemek, aile büyüklerine karşı saygılı olmak vd." yazarın öykü kitaplarındaki

karakterlerin yaşadıkları çatışma durumlarından açığa çıkan eğitici durumlardır. Yazarın öykü kitaplarında tespit edilen iletilere bakıldığında ise 85 örtük, 21 açık ileti görülecektir. Görülmektedir ki yazar, öykü kitaplarında da fazlasıyla örtük iletiler aracılığıyla dolaylı aktarıma başvurmuştur.

14. Roman türü, öykü ve masal türüne göre daha oylumlu bir edebi türdür. Romanlarda olaylar daha karmaşık, şahıs kadrosu ve olaylar zinciri öykü ve masal türlerine oranla daha fazladır. Bundan dolayı Aytül Akal'ın çocuk romanlarındaki eğitsel ileti sayısı, masal ve öykü kitaplarıyla kıyaslandığında daha fazladır. (Ancak ileti sayılarına bakıldığında romanlardaki eğitsel iletiler, öykülerdeki iletilerden sadece bir fazladır.) Yazarın romanlarının kurgusundaki karakterler ve çatışma durumları da masal ve öykü kitaplarıyla pek benzeşmemektedir. Akal'ın roman kitaplarında bölünmüş aile tiplerine çokça rastlanır. Bu durum, aile üyeleri arasında bilhassa ergenlik dönemindeki çocuk karakterler üzerinde olumsuz etki eder. Çağımızın büyük problemlerinden biri olan 'tüketim çılgınlığı' da yazarın romanlarının kurgusunda yer verdiği bir başka insan ve toplum gerçekliğidir. Bu tip sorunlar, romanların kurgusuna serpiştirilmiş eğitsel iletiler açısından belirleyici bir durum olmuştur. Yazar, romanlarında aile içi sorunlarda ve toplumsal yaşamda yaşanan pek çok çatışma durumunda "Olumlu iletişim kurmayı, empati kurmayı, tutumlu olmayı, toplumsal sorumluluklarımızı yerine getirmeyi, dürüst olmayı, fedakar olmayı v.d" salık verir. Akal'ın romanlarında da tespit edilen eğitsel iletilerin büyük bir kısmı yine örtük iletilerdir. Zira yazarın romanlarında 83 dolaylı yoldan aktarılan örtük iletiye rastlanmıştır. Buna karşılık 25 açık ileti doğrudan aktarım yoluyla verilmiştir.

15. Aytül Akal, kaleme aldığı yapıtlarında başarılı bir yazarlık örneği sergilemiştir. Yazarın bunu başarabilmesinde pay sahibi olan yazarlık yanı anlatımında başvurduğu 'mizah'tır. Yazar özellikle öykü ve roman kitaplarında aile içi pek çok çatışma durumunu çözüme kavuştururken çocuk okura günlük yaşantısında yararlanabileceği eğitsel iletiler sunar. Yazar bu iletileri okuyucusuna mizahi anlatımıyla aktarır. Çocuklara, Akal'ın kitaplarını okurken tebessüm ettirecek bu anlatım biçimi aynı zamanda pek çok yaşam deneyinde de tecrübe aktaracaktır. Hamzadayı ve Çetinkaya (2013:497)'ya göre "Akal'ın yapıtlarındaki mizah yapma tarzlarını öğrenen çocuklar, böylelikle bu mizah tarzlarını sosyal yaşamlarına taşıyacak ve birlikte gülerек eğlenerek hoşça vakit geçirme olanağı bulacaklardır". Çocuk edebiyatımızda mizahi anlatımı eserlerinde ustalıkla kullanabilmiş yazar

sayısının az olduğu düşünülürse (Özaslan, 2012; İspir, 2006) Aytül Akal'ın çocuk edebiyatımızda mizahı başarılı bir şekilde kullanmasının dikkate değer bir durum olduğu görülür.

16. Erdi (2008:398)'ye göre “1980’li yıllara ait incelenen çocuk kitaplarında anne- babanın eğitim seviyesi düşük, genelde köy kökenli ya da gecekonduya yaşayan ve fakir olduğu saptanmıştır. 2000’li yıllarda ise ailelerin sosyoekonomik düzeylerinin daha yükseldiği saptanmıştır. Kent hayatının hem olumlu hem olumsuz yönleri daha sık ele alınırken, kadın modelinin de değiştiği, çalışan, sosyal yaşamda etkin ve eşleriyle daha paylaşımcı olduğu görülmektedir.” Aytül Akal'ın yapıtlarının kurgusunda karşımıza çıkan karakterler de, Erdi'nin araştırmasının sonuçlarını doğrular niteliktedir. Yazarın bilhassa öykü ve roman kitaplarında görülen aşırı, çarpık kentleşme sonucunda ortaya çıkan şehir ve çevre sorunları, komşuluk ilişkilerinin yok olması ve bunun yerini popüler hazır kültürlerin alması yazarı bu konularda iletisini oluşturmaya yöneltmiştir. Anlatılarda karşımıza çıkan kahramanlar da popüler kültüre hapsolmuş gençler ve yetişkinler, çocuklarıyla pek çok konuda anlaşılmayan ebeveynlerdir. Belirgin bir şekilde görülmektedir ki Akal, iletisini en iyi şekilde yansıtacak kahramanları seçmiştir. Akal'ın yapıtlarında toplumsal hayata dair pek çok çatışma durumunu “Olumlu İletişim Kurmak”, “Görgü Kurallarına Uymak”, “Komşuluk İlişkilerini Yaşatmak”, “Toplumsal Sorumluluklarımızı Yerine Getirmek”, “Popüler Kültüre Kapılmamak” iletileriyle çözüme kavuşturması, ülkemiz çağdaş gerçekliklerini aktarırken gösterdiği özeni yansıtmaktadır.

17. Alan yazına bakıldığında iletiler üzerine yapılan pek çok araştırma, yazarlarımızın hangi temalarda iletilerini oluşturduklarına dair önemli bilgiler vermektedir. Gülgönül (2014) tarafından hazırlanan araştırmada incelenen eserlerde kişisel, toplumsal ve evrensel gelişime yönelik dikkate değer sayıda ileti tespit edilmiştir. Aynı çalışmada “çevre sorunları ile ilgili” yine pek çok ileti tespit edilmiştir. Küçük (2005)'ün çalışmasında da Türkçe ders kitapları incelenmiş ve kişilik gelişimine yönelik dikkate değer sayıda eğitsel ileti tespit edilmiştir. Aynı çalışmada ulusal ve evrensel değerlere yönelik iletilerin tespitinde dengeli bir dağılım gözlemlenmiş olmasına rağmen ahlak gelişimini destekleyici iletilere sahip metinler ise yetersiz sayıda bulunmuştur. Akçay'ın çalışmasında (2015) eğitsel iletilerin açık ara farkla kişisel gelişime yönelik olduğu buna karşılık evrensel düşüncenin gelişimine yönelik olarak sadece bir iletinin tespit edildiği belirtilmiştir. 2015 yılında

Cesur tarafından yapılan araştırmada da incelenen yapıtlarda çok büyük üstünlükle kişisel gelişime yönelik eğitsel iletilere rastlanırken evrensel düzeyde eğitsel iletilerde ise yalnızca bir ileti tespit edilmiştir. Aynı araştırmada toplumsal gelişime yönelik eğitsel iletiler ise sayıca ikinci sıradadır. Kaplan (2013) tarafından yapılan araştırmada da “Hidayet Karakuş’un çocuklar için yazmış olduğu on üç hikâye kitabında yer alan doksan iki hikâye ve on üç romanda sevgi, arkadaşlık-dostluk, fedakârlık, merhamet, yalnızlık, sabır, dua, doğa ve hayvan, vatan sevgisi, barış, yalan vb. konularda eğitsel iletiler” tespit edilmiştir. Bunun yanında bu araştırmada diğer çalışmalarda nadir görülen bir durum daha söz konusudur. Çalışmada Hidayet Karakuş’un eserlerinden tespit edilen eğitsel iletilere göre “ekonomik gelişimi” ve “dini gelişimi” destekleyen eğitsel iletiler kategorisi oluşturulmuştur. Eğitsel iletiler üzerine yapılan araştırmalarda farklı isimlerde temaların oluşturulduğu bir çalışma olarak Özaslan (2012)’nın araştırması da örnek gösterilebilir. Araştırmacı incelediği eserlerde tespit ettiği iletileri “Kurallar, Kendini İfade Etme, İletişim, İlişkiler, Değer/Tutum/Davranış, Çevre/Doğa” adlı temalarda toplamıştır. Yukarıda verili araştırmalarla Aytül Akal’ın eserleri üzerine yapılan bu araştırma karşılaştırıldığında şu değerlendirmeler yapılabilir:

- Yapılan araştırmalarda incelenen kitaplara bakıldığında ya sadece bir ya da iki edebi türden yapıtların incelendiği gözlemlenmiştir. Akal’ın yapıtlarının incelendiği bu çalışmada ise masal, öykü ve roman türleri -aynı sayıda (sekiz tane)- incelenmiştir. Bu durum, yazarın eserleri üzerine yorumda bulunma noktasında önemli olanaklar vermiştir.
- Yapılan araştırmalarda en çok ileti tespit edilen tema “kişisel gelişim” temasıdır. Bu çalışmada da incelenen yapıtlardan en çok kişisel gelişime yönelik eğitsel ileti tespit edilmiştir.
- Pek çok alan yazın araştırmasında kişisel gelişimden sonra en çok tespit edilen eğitsel ileti teması, toplumsal gelişime yönelik eğitsel iletilerdir. Bu araştırmada da evrensel gelişime yönelik eğitsel iletilerle birlikte toplumsal gelişime yönelik eğitsel iletiler, kişisel gelişime yönelik iletilerden sonra sayıca en fazla ileti barındıran temalardandır.
- Araştırmalarda göze çarpan önemli bir husus ise çevre /doğaya yönelik iletilerin toplandığı temaların bulunduğu araştırmaların (Özaslan; 2012,

Gülgönül;2014) az olmasıdır. Aytül Akal'ın çocuk kitaplarının eğitsel iletiler açısından incelendiği bu çalışmada ise “çevre bilinci gelişimine” yönelik iletiler ayrı bir temada toplanmıştır.

5.2. ÖNERİLER

1. Bu çalışmanın sonuçlarından hareketle Aytül Akal'ın sosyal yaşamın pek çok alanına yönelik eğitsel iletiler barındıran masal, öykü ve roman kitaplarının bilişsel, duyuşsal ve toplumsal açılardan sağlıklı nesiller yetiştirmek isteyen ebeveynler ve eğitimcilere yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Akal edebiyatın pek çok türünde nitelikli eserler vermiş bir yazarımızdır. Başta eğitimciler olmak üzere ebeveynler de çocuklarda sanatsal zevk-beğeni uyandırmak ve geliştirmek amacıyla Akal'ın bu çok farklı türde yapıtlarından yararlanabileceklerdir.

3. Küçük (2005:172)'e göre ilköğretim ders kitaplarındaki “metinlerin konuları, 12-14 yaş dönemindeki çocukların macera, aile hayatı, hobiler gibi ilgi ve beğenilerine yönelik çeşitlilik göstermemektedir. 6, 7 ve 8. sınıf konuları arasında büyük farklar yoktur. Konuların benzer aynı türlerde ele alınması, ilgi çekiciliği azaltabilir. Bununla birlikte 12-14 yaş dönemindeki çocukların konular açısından ilgi ve beğenileri göz ardı edilmiştir.” Küçük'ün sözünü ettiği sorun ve eksiklikler günümüz ders kitaplarında da varlığını devam ettirmektedir. Dolayısıyla ders kitaplarını hazırlayan yetkili kurumların edebiyatın pek çok türünde güncel durum ve gerçeklikleri ustaca işlemiş olan Aytül Akal'ın kitaplarından yararlanabileceği düşünülmektedir. Bu noktada yazarın masal kitapları ilköğretim ders kitaplarına, öykü ve roman kitapları ise ortaokul ders kitaplarına metin seçiminde kullanılabilecektir.

KAYNAKÇA

- Akal, A. (2007). *Geceyi unutan fil*. İstanbul: Uçanbalık Yayınları.
- Akal, A. (2007). *Çikolata çocuk*. İstanbul: Uçanbalık Yayınları.
- Akal, A. (2005). *Canı sıkılan Aydede*. İstanbul: Uçanbalık Yayınları.
- Akal, A. (2007). *Nerden çıktı bu kardeş?*. İstanbul: Uçanbalık Yayınları.
- Akal, A. (2005). *Üç gözlü çocuk*. İstanbul: Uçanbalık Yayınları.
- Akal, A. (2005). *Suda oynamayı kim sevmez?*. İstanbul: Uçanbalık Yayınları.
- Akal, A. (2006). *Bana bir rüya ver*. İstanbul: Uçanbalık Yayınları.
- Akal, A. (2006). *Dilek ağacı*. İstanbul: Uçanbalık Yayınları.
- Akal, A. (2016). *Annem neden çıldırdı?*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2017). *Babamın sihirli küresi*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2017). *Babam duymasın*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2012). *Kızım, ben çocukken*. İzmir: Uçanbalık Yayınları.
- Akal, A. (2013). *Oğlum nerdesin*. İzmir: Uçanbalık Yayınları.
- Akal, A. (2011). *Oğlum, ben çocukken*. İzmir: Uçanbalık Yayınları.
- Akal, A. (2015). *Benim babam sihirbaz*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2017). *Gökyüzünde balonlar*. İstanbul: Redhouse Kidz Yayınları.
- Akal, A. (2016). *Abur cubur canavarı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Akal, A. (2016). *Esrarengiz duman*. İstanbul: Fom Kitap.
- Akal, A. (2016). *Gökten uzaylı düştü*. İstanbul: Fom Kitap.
- Akal, A. (2016). *Kırmızı arabanın hayaleti*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2016). *Kiralık evde iki gün bir gece*. İstanbul: Doğan Egmont.
- Akal, A. (2016). *Süper gazeteciler 1*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2015). *Renk delisi*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2016). *Ses delisi*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Akbayır, S. (2007). *Cümle ve metin bilgisi*. Pegem A Yayıncılık.
- Akçay, S. (2015). *Samed Behrengi'nin hikâyelerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.

- Cesur, E. (2015). *Mavisel yener'in çocuklara yönelik öykülerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Çakmak Güleç, H. & Geçgel, H. (2006). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çetişli, İ. (2014). *Metin tahlillerine giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Demirel, Ş., Geçen, M. A., Seven S., Tozlu, N ve Uludağ, M. A. (2011). *Edebi metinlerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Derman, S. & Tekin, A. (Nisan, 2017). Aytül Akal'ın "Kızım Nerdesin" isimli kitabında eğitsel iletiler, Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi, Antalya.
- Enginün, İ. (1985). Çocuk edebiyatına toplu bir bakış. *Türk Dili Dergisi: Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*. Sayı: 400, 186-194.
- Erdi, A. (2008). *Türkiye'de 1980-1985 ve 2000-2005 yılları arasındaki çocuk kitaplarında eğitsel iletiler (karşılaştırmalı bir çalışma)*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Erlandson, D. A., Harris, E. L., Skipper, B. L., & Allen, S.T. (1993). *Doing naturalistic inquiry: A guide to methods*. Beverly Hills, Ca: Sage.
- Gökşen, E. N. (1966). *Örneklerle çocuk edebiyatımız*. İstanbul: Okat Yayınevi.
- Gülgönül, B. (2014). *Bilgin Adalı'nın hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Hamzadayı, E. & Çetinkaya, G. (2013). *Çocuk okurların bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimlerdeki işlevleri açısından Aytül Akal'da mizah öğesinin kullanımı*. Turkish Studies, s. 489-498.
- Hamzadayı, E. & Çetinkaya, G. (Ekim,2011). *Aytül Akal'da ilişkisel kimlikler ve aile içi iletişim: 'Oğlum Nerdesin', 'Kızım Nerdesin', 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, s. 379 – 386, Ankara.
- İspir, E. (2006). *Aziz Nesin'in romanları üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kaplan, K. (2013). *Hidayet Karakuş'un roman ve hikâyelerinde yer alan eğitsel iletiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Kavcar, C. (2017). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kolcu, A. İ. (2011). *Öykü sanatı*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.

- Kuzu, T. (2008). Aytül Akal'ın masallarıyla çocukta çevre bilinci geliştirme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s.328.
- Kuzu, T. (Ekim, 2006). *Aytül Akal'ın masallarıyla çocuklara demokratik yaşam eğitimi*. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, s. 291-296, Ankara.
- Küçük, E. E. (2005). *İlköğretim 6., 7. ve 8. sınıflarda okutulan Türkçe kitaplarındaki düz yazı metinlerinin çocuğa görecelik ilkesine ve metinlerin içerdiği eğitsel iletilere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage
- Milli Eğitim Temel Kanunu. 22.11.2017 tarihinde
http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temelkanun_0/temelkanun_0.html'den erişim sağlanmıştır.
- Nas, R. (2014). *Örneklerle çocuk edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Oğuzkan, F.O. (1997). *Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Özaslan, P. (2012). *Muzaffer İzgü'nün çocuklara yönelik hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletiler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Özdemir, E. (2014). *Edebiyat sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, E. (2007). *Eleştirel okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, E. (2007). *Yazınsal türler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (Kasım 2017). *Büyük Türkçe sözlük*. 22 Kasım 2017, www.tdk.gov.tr
- Türk Dil Kurumu. (Kasım 2017). *Büyük Türkçe sözlük*. 23 Kasım 2017, www.tdk.gov.tr
- Türk Dil Kurumu. (Kasım 2017). *Büyük Türkçe sözlük*. 25 Kasım 2017, www.tdk.gov.tr
- Temizyürek, F., Şahbaz, N. K. & Gürel, Z. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Yalçın, A. & Aytaş, G. (2014). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yazıcı Okuyan, H. & Gül Gedikoğlu, Y. (2012). Aytül Akal'ın çocuk kitaplarında çevre bilinci ve duyarlılığı. *Turkish Studies*, s.793-806.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

<http://www.aytulakal.com/index.php/aytul-akal/aytul-akal-kimdir>, 07.11. 2017.

http://www.tudem.com/yazar/697/aytul_akal.aspx, 07.11.2017.

ÖZGEÇMİŞ

Abdullah TEKİN, 1995 yılında Mardin'in Artuklu ilçesinde doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Mardin'de tamamladı. 2015 yılında Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nden mezun oldu. 2016 yılında Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde Türkçe öğretmeni olarak göreve başlayan Abdullah TEKİN, 2016 yılından beri Gaziantep ilinde Türkçe öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

RESUME

Abdullah TEKİN was born in 1995 in Artuklu, Mardin. He completed his primary and secondary education in Mardin. In 2015, he graduated from Gaziantep University, Faculty of Education, Department of Turkish Language Teaching. Abdullah TEKİN, who started working as a Turkish teacher in the Ministry of National Education in 2016, has been working as a Turkish teacher in Gaziantep since 2016.

